

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
6η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**"ΚΥΠΡΙΑΚΟ: Αξιολόγηση των Γεγονότων
από το Ενωτικό Δημοψήφισμα του 1950
Μέχρι την Τουρκική Εισβολή του 1974"**

ΑΠΟ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2016

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1. Γενικά.....	1
ΣΚΟΠΟΣ	3
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α» : Σύντομη Ιστορία της Κύπρου.....	5
4. Αρχαία Χρόνια	5
5. Χριστιανισμός - Η Κύπρος κάτω από τους Σταυροφόρους.....	5
6. Η Κύπρος τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας	6
7. Η Κύπρος Βρετανική αποικία - Αντιαποικιακός αγώνας	6
8. Ανεξαρτησία - Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου-Το Σύνταγμα.....	7
9. Τουρκική πολιτική-Σχέδια διχοτόμησης	8
10. Προσπάθειες της Κυπριακής Κυβέρνησης, 1964-1973	8
11. Η τουρκική εισβολή του 1974	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β» : ΤΟ ΕΝΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1950.....	10
12. ΓΕΝΙΚΑ.....	10
13. Ιστορική Ανάδρομη	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ» : Η ΚΥΠΡΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ	15
14. ΓΕΝΙΚΑ.....	15
15. Το Κυπριακό και η Ελλάδα	16
16. Η Ελλάδα επεμβαίνει-Προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη	17
17. Τριμερής Διάσκεψη (Αγγλίας –Ελλάδας-Τουρκίας)	19
18. Η Ιδέα της Διχοτόμησης – Πρόταση Μακάριου για Ανεξαρτησία	22
19. Συμπεράσματα	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ» : Τα πρώτα βήματα – η συγκρουση – η εισβολη.....	26
20. Η Συνταγματική κρίση του 1963	26
21. Τα γεγονότα του 1964 και 1967	27
22. Οι Συνομιλίες 1968-1971 και 1972 - 1974	31

23. Το πραξικόπημα και η Τουρκική εισβολή του 1974	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Ε» : ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	35
24. Διαπιστώσεις	35
25. Συμπεράσματα	35
26. Επίλογος	41

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Οι Προτάσεις του Λόρδου Ράντκλιφ Περιληπτικά(1956).

«Β» Σχέδιο « ΜΑΚΜΙΛΛΑΝ».

«Γ» Τα Κυριότερα Διαιρετικά Στοιχεία του Συντάγματος.

«Δ» Προτάσεις Αρχιεπισκόπου Μακαρίου για την Αναθεώρηση του Συντάγματος (13 Σημεία).

«Ε» Η Κρίση του 1964.

«ΣΤ» Σχέδιο «ΑΤΣΕΣΟΝ».

«Ζ» Έκθεση «ΓΚΑΛΟ ΠΛΑΖΑ».

«Η» Τα Κυριότερα Σημεία των Εκθέσεων «ΝΙΧΑΤ ΕΡΙΜ»

«Θ» Βιβλιογραφία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΙΑΣ(1) ΣΕΛΙΔΑΣ

Η Κύπρος λόγω της γεωπολιτικής και στρατηγικής της θέσης, αποτέλεσε πόλο έλξης για τους εκάστοτε ισχυρούς της γης. Αυτός είναι και ο λόγος που από το νησί πέρασαν αρκετοί κατακτητές. Από όλους τους κατακτητές μόνο οι Τούρκοι και οι Άγγλοι κατέκτησαν και διατήρησαν το νησί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι δύο(2) αυτές χώρες, που έμελλε να είναι και οι τελευταίοι κατακτητές, σφράγισαν την ιστορία του νησιού, καθώς λόγω των συμφερόντων τους, διαδραμάτισαν ένα περίεργο, ύπουλο και συνάμα βρόμικο παιχνίδι, που οδήγησε τελικά, στην Τουρκική εισβολή του 1974 και την κατοχή του 37% του συνολικού εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Οι πρώτοι Έλληνες εγκαταστάθηκαν στο νησί το 15^ο αιώνα π.Χ. και ήταν Μυκηναίοι, που ήρθαν ως έμποροι και άποικοι, εισήγαγαν την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό. Στο τέλος του τέταρτου αιώνα π.Χ. η Κύπρος αποτέλεσε τμήμα της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου και εξελίχθηκε σ' ένα σημαντικό κέντρο του ελληνιστικού κόσμου.

Το αίτημα για Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, εμφανίστηκε ως επίσημο αίτημα, με τη δημιουργία του Ελληνικού κράτους και αποτέλεσε πάγιο αίτημα των κατοίκων της Κύπρου. Ένα αίτημα που όμως δεν εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Τουρκίας αρχικά και της Βρετανίας μετέπειτα. Το αίτημα για Ένωση, κατά τον απελευθερωτικό αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α του 1955 Βρετανία, επανέφερε στο προσκήνιο τη διεκδίκηση της Κύπρου από την Τουρκία (Τριμερής Σύνοδος του Λονδίνου)¹.

Με την Τουρκία να επιδιώκει τη διχοτόμηση του νησιού, και την απόρριψη του Σχεδίου Μακμίλλαν, κάτω από την πίεση του ενδεχομένου διχοτομήσεως, φθάσαμε στις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, με τις οποίες η Κύπρος έγινε ανεξάρτητο κράτος, με ένα Σύνταγμα που έδινε περισσότερα δικαιώματα στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα, εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Βρετανίας και δεν ικανοποιούσε σχεδόν καθόλου το αίτημα των Ελληνοκυπρίων.

¹Κρανιδιώτης Ν. Γιάννος, « Το Κυπριακό Πρόβλημα (1960-1974)», Εκδόσεις Θεμέλιο, 1984, σελ.31 και Κληρίδης Γλαύκος, «Η Κατάθεση μου» Τόμος Α, Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία, 1988, σελ. 28.

Η πρόθεση του πρώτου προέδρου Αρχ. Μακαρίου να προβεί σε τροποποίηση του Συντάγματος, το 1963, έτσι ώστε αυτό να γίνει λειτουργικό, έφερε την αποχώρηση των Τ/Κ από την Κυβέρνηση και τη δημιουργία των Τ/Κ θυλάκων(3% του συνολικού εδάφους), δηλαδή του γεωγραφικού διαχωρισμού των κατοίκων του νησιού.

Το 1974 και ενώ στο διάστημα που μεσολάβησε γίνονταν προσπάθειες για επίλυση του προβλήματος, η Χούντα των Αθηνών, εκδήλωσε πραξικόπημα με σκοπό να εκδιώξει και να σκοτώσει τον πρόεδρο της Κυπριακή Δημοκρατίας Αρχ. Μακάριο Γ'. Η Τουρκία, εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση και με πρόσχημα τη Συνθήκη Εγγυήσεως, εισέβαλε στην Κύπρο και κατέλαβε το 37% του συνολικού εδάφους του νησιού.

Ανχης (ΠΖ)
Χριστάκης Γεωργίου
του Ανδρέα (ΑΜ:3298)
Σπουδαστής ΣΕΘΑ
Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΓΕΝΙΚΑ

α. Η Ελληνικότητα της Κύπρου² που χρονολογείται από τον 15^ο αιώνα π.Χ., διατηρήθηκε ανέπαφη κατά τη διάρκεια της μακραίωνης Ιστορίας της, παρά τις συνεχείς εναλλαγές κατακτητών και εισβολέων.

β. Η επιθυμία των Ελληνοκυπρίων να ενωθούν με την Ελλάδα³, η οποία εκδηλώθηκε επίσημα μετά την ίδρυση του Ελληνικού κράτους ήταν και η απαρχή του προβλήματος της, καθόσον η στρατηγική της θέση την καθιστούσε μήλο της έριδος και εμπόδιο για πραγματοποίησή της.

γ. Η προσάρτηση της Κύπρου από την Μεγάλη Βρετανία έδωσε την ψευδαίσθηση στους Κυπρίους, ότι το αίτημα τους μπορούσε να ικανοποιηθεί, αφού είχαν στο νου τους τη πρόσφατη παραχώρηση των Επτανήσων στην Ελλάδα⁴. Ένα αίσθημα που αναζωπυρώθηκε κατά και μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, λόγω της εθελοντικής συμμετοχής των Κυπρίων στο Βρετανικό Στρατό, αλλά και βασιζόμενη στις δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού Ουίνστον Τσόρτσιλ. Οι προσδοκίες αυτές δεν επαληθεύτηκαν.

δ. Η πιο πάνω εξέλιξη οδήγησε στο ιστορικό Ενωτικό Δημοψήφισμα του 1950, στο οποίο ο Ελληνοκυπριακός λαός με το συντριπτικό ποσοστό του 95,7%, αξίωσε την Ένωση του με την Ελλάδα. Δυστυχώς η Βρετανία δεν έλαβε στα σοβαρά το μήνυμα του δημοψηφίσματος. Την 1^η Απριλίου του 1955, εκρήξεις

² Αντρου Παυλίδη, «Ιστορία της Νήσου Κύπρου: Από την αρχή έως σήμερα», Εκδόσεις Η. Επιφανίου, Λευκωσία-Αθήνα, 2013.

³ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.60-62.

⁴ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.70-72.

συντάραξαν ολόκληρο το νησί. Ήταν η έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα⁵ της ΕΟΚΑ⁶.

ε. Το τέλος του Αγώνα της ΕΟΚΑ, δεν έφερε το πολυπόθητο στόχο, δηλαδή την Ένωση του Κυπριακού Ελληνισμού με την Ελλάδα. Ο τότε πρόεδρος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ΄, υπό τη σκιά μιας διχοτόμησης του νησιού, υποχρεώθηκε να συγκατανεύσει στη υπογραφή των γνωστών Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου⁷, με τις οποίες η Κύπρος έγινε ανεξάρτητο Κράτος.

στ. Το δοτό Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, περιείχε αρκετά διαιρετικά σημεία, αφού στην ουσία εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Βρετανίας και έδινε σημαντικά δικαιώματα στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα⁸. Η εξάσκηση των δικαιωμάτων αυτών δημιούργησε σοβαρές δυσλειτουργίες στη λειτουργία του Κράτους.

ζ. Οι δυσλειτουργίες αυτές ήταν η αιτία με την οποία ο πρόεδρος Μακάριος, το 1963, υπέβαλλε πρόταση με 13 σημεία του Συντάγματος⁹ τα οποία έχρηζαν τροποποίησης, για να καταστεί αυτό λειτουργικό.

η. Οι Τουρκοκύπριοι αν και ουσιαστικά ήταν οι ευνοημένοι από το Σύνταγμα, ένοιωθαν ότι καταπιέζονταν από τους Ελληνοκύπριους. Έτσι με την πιο πάνω πρόταση Μακαρίου βρήκαν την ευκαιρία να προχωρήσουν στην υλοποίηση του στόχου της, που δεν ήταν άλλος από τη διχοτόμηση του νησιού. Ο Τουρκοκύπριος αντιπρόεδρος και υπουργοί της καθώς και οι δημόσιοι υπάλληλοι αποχώρησαν από την κυβέρνηση.

θ. Το 1964 η Τουρκοκυπριακή τρομοκρατική οργάνωση ΤΜΤ πρωτοστάτησε στον εξαναγκασμό χιλιάδων Τουρκοκυπρίων να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να συγκεντρωθούν σε τουρκικές «προστατευόμενες» περιοχές για να έχουν πάνω τους απόλυτο έλεγχο ενώ δεν δίσταζε να προβεί και σε δολοφονίες Τουρκοκυπρίων που υποστήριζαν τη συνύπαρξη και συνεργασία με τους Ελληνοκύπριους. Όλα αυτά κορυφώθηκαν με τους βομβαρδισμούς κυπριακών χωριών στην περιοχή της Τηλλυρίας από τουρκικά αεροπλάνα τον Αύγουστο του

⁵ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.52-53.

⁶ Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών.

⁷ Κώστας Ν. Χατζηκωστής, «Εξι Προεδρικά Πορτραίτα», Εκδόσεις Γερμανός, Θεσσαλονίκη 2015, σελ. 27-29.

⁸ Π. Παπαπολυβίου, Α. Συρίγου και Ε. Χατζηβασιλείου, «Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2013, σελ.362 και σελ.385-391 και Παράρτημα «Γ».

⁹ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.134-140 και Παράρτημα «Δ».

1964 όπου 100 περίπου Ελληνοκύπριοι, κυρίως πολίτες σκοτώθηκαν και μεγάλος αριθμός τραυματίστηκαν. Η περαιτέρω γενίκευση της σύρραξης, αποφεύχθηκε με την επέμβαση του Προέδρου των ΗΠΑ, Τζόνσον¹⁰. Η πιο πάνω εξέλιξη έφερε στο νησί το Ειρηνευτικό απόσπασμα του ΟΗΕ, το οποίο παραμένει μέχρι σήμερα.

1. Στο διάστημα που ακολούθησε είχαμε το πραξικόπημα της Χούντας των Αθηνών το 1967. Οι σχέσεις από τότε της Ελληνικής και Κυπριακής κυβέρνησης, πήγαιναν από το κακό στο χειρότερο. Η εν λόγω εξέλιξη, έφερε το προδοτικό πραξικόπημα που διοργάνωσε η Χούντα, τον Ιούλιο του 1974, με στόχο την εκδίωξη και δολοφονία του Μακαρίου. Το πραξικόπημα εκμεταλλεύτηκε καίρια η Τουρκία και με το πρόσχημα της αποκατάστασης της Συνταγματικής τάξης στο νησί, εισέβαλλε στη Κύπρο και κατέλαβε παράνομα το 37% του συνολικού εδάφους.

ΣΚΟΠΟΣ

2. Σκοπός της διατριβής αυτής είναι, μέσα στα πλαίσια μιας ανεξάρτητης έρευνας, να αναζητήσει μέσα από ιστορικές πηγές, στοιχεία τα οποία θα μας οδηγήσουν σε μία ασφαλή αξιολόγηση των ενεργειών – αποφάσεων των Ελλήνων στα σημαντικότερα γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία της Κύπρου, έτσι ώστε να καταλήξουμε σε χρήσιμα συμπεράσματα.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

3. Λόγω της ιδιαιτερότητας του θέματος, τίθενται οι πιο κάτω προϋποθέσεις:

α. Η έρευνα θα κινηθεί ανεξάρτητα μακριά από πολιτικές, εθνικές ή θρησκευτικές σκοπιμότητες.

β. Αποφυγή προβολής εθνικιστικών-σοβινιστικών θέσεων εκ μέρους του συντάκτη.

γ. Παραθέσει των γεγονότων όπως αυτά καταγράφονται και εξάγονται από τις διάφορες πηγές που θα χρησιμοποιηθούν, με αντικειμενικότητα και μακριά από προκαταλήψεις και μυθοπλασίες.

¹⁰ Όπως το Παράρτημα «Ε».

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α» : ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

4. Αρχαία Χρόνια

α. Η Κύπρος διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην ιστορία της Ανατολικής Μεσογείου. Η ιστορία της είναι από τις αρχαιότερες στον κόσμο. Η κυπριακή προϊστορία χρονολογείται από τις αρχές της 7ης χιλιετηρίδας π.Χ.

β. Η εγκατάσταση Μυκηναίων και Αχαιών το 15ο αιώνα π.Χ. στην Κύπρο, είχε σαν αποτέλεσμα να εξελληνιστεί και να μετατραπεί σε σημαντικό κέντρο του ελληνικού πολιτισμού.

γ. Ο φυσικός της πλούτος και η στρατηγική της θέση την έκανε το μήλο της έριδας μεταξύ των ισχυρών της Ανατολικής Μεσογείου στην αρχαιότητα. Κατά σειρά κατακτήθηκε από τους Ασσύριους, τους Αιγυπτίους και τους Πέρσες. Ωστόσο η Κύπρος κατόρθωσε να διατηρήσει τη γλώσσα και την πολιτιστική της κληρονομιά ανέπαφη.

δ. Στον 5ο αιώνα π.Χ. διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στις υποθέσεις της Κύπρου, οι Αθήνες που συνεργάστηκαν στενά με τα κυπριακά βασίλεια.

ε. Μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που είχε ελευθερώσει την Κύπρο από τους Πέρσες, το νησί έγινε ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της αυτοκρατορίας των Πτολεμαίων της Αιγύπτου. Αργότερα, το 58 π.Χ. υπάχθηκε στη Ρωμαϊκή κυριαρχία.

στ. Το 330 π.Χ. με τη διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η Κύπρος γίνεται επαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας κι από τότε ακολουθεί απόλυτα τις τύχες του Ελληνορθόδοξου κόσμου.

5. Χριστιανισμός - Η Κύπρος κάτω από τους Σταυροφόρους

α. Το Χριστιανισμό έφερε στο νησί τον 1ο αιώνα μ.Χ. ο ίδιος ο Απόστολος Παύλος μαζί με τον Απόστολο Βαρνάβα, που καταγόταν από τη Σαλαμίνα και είναι ο ιδρυτής της Εκκλησίας της Κύπρου.

β. Κατά τη διάρκεια των Σταυροφοριών η Κύπρος καταλήφθηκε, το 1191, από το Βασιλιά της Αγγλίας Ριχάρδο το Λεοντόκαρδο κατά τη μετάβασή του στους Αγίους Τόπους. Ο Ριχάρδος μεταβίβασε την Κύπρο σε Τάγμα Ιπποτών, τους

Ναΐτες, που στη συνέχεια την πούλησαν στους Λουζιτιανούς της Γαλλίας, που εγκαθίδρυσαν σ' αυτήν φεουδαρχικό βασίλειο κατά το πρότυπο των συστημάτων της Δύσης.

γ. Το 1489 μ.Χ., η τελευταία Λουζιτιανή βασίλισσα, η Αικατερίνη Κορνάρο, εξαναγκάστηκε να μεταβιβάσει τα δικαιώματά της στη Δημοκρατία της Βενετίας, που κυβέρνησε την Κύπρο μέχρι την κατάκτησή της από τους Τούρκους το 1571.

6. Η Κύπρος τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

α. Το 1570 οι Οθωμανοί εισέβαλαν στην Κύπρο. Η Οθωμανική κατάκτηση είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία στην Κύπρο τουρκοκυπριακής μειονότητας. Ο πληθυσμός αυτός προήλθε από τα μέλη του οθωμανικού στρατού που εγκαταστάθηκαν στο νησί και από χριστιανούς που κατ' ανάγκη εξισλαμίσθηκαν.

β. Η Οθωμανική διακυβέρνηση κράτησε μέχρι το 1878, όταν ο φόβος της Υψηλής Πύλης για επίθεση από τη Ρωσία οδήγησε σε συμφωνία μεταξύ Βρετανίας και Τουρκίας, που διαλάμβανε και παραχώρηση της Κύπρου στη Βρετανία, με αντάλλαγμα την παροχή βοήθειας από τη Βρετανία στην Τουρκία σε περίπτωση Ρωσικής επίθεσης εναντίον παραμεθωρίων τουρκικών επαρχιών.

7. Η Κύπρος Βρετανική αποικία - Αντιαποικιακός αγώνας

α. Το 1878 η Κύπρος παραχωρήθηκε στη Βρετανία από τον Σουλτάνο, με την υπογραφή, στο περιθώριο του Συνεδρίου του Βερολίνου, της «Συνθήκης Αμυντικής Συμμαχίας Μεγάλης Βρετανίας και Τουρκίας, για τις Ασιατικές Επαρχίες της Τουρκίας», γνωστή ως «Συνθήκη της Κύπρου¹¹», στις 4 Ιουνίου του 1878.

β. Οι Έλληνες Κύπριοι κάτοικοι είδαν την ανάληψη της διακυβέρνησης της Κύπρου από τους Βρετανούς σαν μεταβατικό στάδιο για παραχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα, αίτημα που υποβαλλόταν συνεχώς στη Βρετανία¹². Η τελευταία απέρριπτε το αίτημα με τη δικαιολογία ότι χρειαζόταν την Κύπρο για εκπλήρωση των υποχρεώσεών της στην περιοχή.

¹¹ Άντρου Παυλίδη, «Ιστορία της Νήσου Κύπρου: Από την αρχή έως σήμερα», Εκδόσεις Η. Επιφανίου, Λευκωσία-Αθήνα, 2013.

¹² Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.70-71.

γ. Το 1955, ύστερα από μια μακρά αλλά ανεπιτυχή ειρηνική πολιτική και διπλωματική προσπάθεια για να επιτύχουν την απελευθέρωσή τους από τον αποικιακό ζυγό, οι Ελληνοκύπριοι μέσω της ΕΟΚΑ, άρχισαν τον απελευθερωτικό αγώνα τους για αποτίναξη του Αγγλικού ζυγού και την Ένωση με την Ελλάδα.

8. Ανεξαρτησία - Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου-Το Σύνταγμα

α. Ο αντιαποικιακός αγώνας της ΕΟΚΑ έληξε το 1959 με τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου μεταξύ Βρετανίας, Ελλάδας, Τουρκίας και των εκπροσώπων των δύο κοινοτήτων της Κύπρου. Η Κύπρος ανακηρύχτηκε στις 16 Αυγούστου του 1960 ανεξάρτητη Δημοκρατία.

β. Το Σύνταγμα που επιβλήθηκε τότε στην Κύπρο αποδείχτηκε ανεφάρμοστο σε πολλές από τις πρόνοιές του που δημιουργούσαν προστριβές κυρίως μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, στους οποίους είχαν δοθεί υπερβολικά προνόμια¹³.

γ. Το 1963 ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, υπέβαλε προτάσεις για τροποποίηση του Συντάγματος για να διευκολυνθεί η λειτουργία του κράτους. Η απάντηση της τουρκοκυπριακής κοινότητας ήταν η ανοικτή ανταρσία το Δεκέμβρη του 1963 για την οποία οι Τουρκοκύπριοι έκαναν προετοιμασίες εδώ και καιρό¹⁴. Οι Τούρκοι Υπουργοί με τον Αντιπρόεδρο αποχώρησαν από την Κυβέρνηση κι οι Τουρκοκύπριοι δημόσιοι υπάλληλοι στη μεγάλη τους πλειοψηφία έπαυσαν να προσέρχονται στην εργασία τους. Από τότε η τουρκοκυπριακή ηγεσία άρχισε να ακολουθεί πολιτική που αποσκοπούσε στη διχοτόμηση της Κύπρου και την προσάρτηση του ενός τμήματος στην Τουρκία. Στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής η τουρκοκυπριακή ηγεσία καθοδηγείτο από την Τουρκική Κυβέρνηση.

¹³ Π. Παπαπολυβίου, Α. Συρίγου και Ε. Χατζηβασιλείου, «Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2013, σελ.362 και σελ.385-391 και Παράρτημα «Γ».

¹⁴ Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Ι. Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.390. και Αθανασιάδης Α. Σπύρος, « Φάκελος Τ.Μ.Τ.», Τυπογραφεία Βιολάρη, Λευκωσία 1998, σελ. 7.

9. Τουρκική πολιτική-Σχέδια διχοτόμησης

α. Η Τουρκία ως κράτος που διαδέχτηκε την Οθωμανική αυτοκρατορία, είχε παραιτηθεί από όλες τις απαιτήσεις της στην Κύπρο με τη Συνθήκη της Λωζάννης¹⁵ του 1923.

β. Παρά τη Συνθήκη αυτή οι Τουρκικές Κυβερνήσεις άρχισαν κατά τη δεκαετία του 1950 να έχουν απαιτήσεις στην Κύπρο έχοντας ως βάση της στρατηγικής τους τις θεωρίες που καταγράφονταν στις εκθέσεις του Νιχάτ Ερίμ^{16,17}. Στη δεκαετία του 1960 αυτές οι απαιτήσεις έγιναν απειλές και επιθετικές ενέργειες.

10. Προσπάθειες της Κυπριακής Κυβέρνησης, 1964-1973

α. Η Κυπριακή Κυβέρνηση, παρά τις απειλητικές δηλώσεις από την Τουρκία, με τους σκοπούς της οποίας δυστυχώς είχε συνταυτιστεί η τουρκοκυπριακή ηγεσία, έκανε ό,τι μπορούσε για να επαναφέρει στο νησί συνθήκες ομαλότητας. Πρόσφερε πλήρη χάρτη μειονοτικών δικαιωμάτων για τους Τουρκοκύπριους τον οποίο κατάθεσε στα Ηνωμένα Έθνη¹⁸. Πρόσφερε οικονομικά κίνητρα στους Τουρκοκύπριους, που είχαν αναγκαστεί από την ηγεσία τους να εγκατασταθούν στους τουρκοκυπριακούς στρατιωτικούς θύλακες, για να επιστρέψουν στα σπίτια τους, και το 1968 άρχισε διακοινοτικές συνομιλίες με τους Τουρκοκύπριους ηγέτες για συμφωνία μέσω διαπραγματεύσεων πάνω σε ένα νέο συνταγματικό σύστημα για την Κύπρο.

β. Η Τουρκία όμως περίμενε μια ευκαιρία για να εισβάλει στην Κύπρο, ενώ ο επικεφαλής της τουρκοκυπριακής ηγεσίας Ραούφ Ντενκτάς, που υποστήριζε τη διαχωριστική πολιτική, παρέμεινε στην εξουσία.

11. Η τουρκική εισβολή του 1974

α. Στις 15 Ιουλίου 1974, η στρατιωτική χούντα, που κυβερνούσε τότε την Ελλάδα διοργάνωσε πραξικόπημα για την ανατροπή του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και χρησιμοποίησε για το σκοπό

¹⁵ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ύντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.41 και Χριστόδουλος Γαλλουρίδης, «Η Ελληνο-Τουρκική Σύγκρουση: Από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S300 και το Ελσίνκι, 1955-200», Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2001, σελ.50. .

¹⁶ Όπως Παράρτημα «Η» και Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ύντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.46-51 και Κώστας Ν. Χατζηκωστής, «Εξι Προεδρικά Πορτραίτα», Εκδόσεις Γερμανός, Θεσσαλονίκη 2015, σελ.41.

¹⁷ Τούρκος πολιτικός, διεθνολόγος που διετέλεσε Υπουργός Εξωτερικών και Πρωθυπουργό; Της Τουρκίας. Ήταν ο πατέρας της τουρκικής πολιτικής στο Κυπριακό με κεντρικό στρατηγικό άξονα τη διχοτόμηση.

¹⁸ Niyazi Kizilyürek, «Γλαύκος Κληρίδης: Η πορεία μιας χώρας», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα ΑΕ, Αθήνα 2006, σελ.83-85.

αυτό δυνάμεις που βρίσκονταν στην Κύπρο για να την υπερασπίσουν από τουρκική επίθεση. Η Τουρκία με πρόφαση το πραξικόπημα¹⁹ εισέβαλε στην Κύπρο στις 20 Ιουλίου, με αποβατικό στόλο κι αεροπορία και μέχρι τις 22 Ιουλίου 1974, που επιτεύχθηκε κατάπαυση του πυρός, κατόρθωσε να εγκαταστήσει προγεφύρωμα στα βόρεια, στην περιοχή της Κερύνειας. Από το προγεφύρωμα άρχισε να εισρέει υλικό και άνδρες και στις 14 Αυγούστου 1974 οι τουρκικές δυνάμεις εισβολής εξαπέλυσαν νέα επίθεση με αποτέλεσμα να θέσουν τελικά κάτω από τον έλεγχό τους το 37% περίπου του κυπριακού εδάφους.

¹⁹ Η ομιλία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στις 19 Ιουλίου 1974 στον Ο.Η.Ε, με την οποία καλούσε το Συμβούλιο Ασφαλείας να επέμβει με όλους τους τρόπους και τα μέσα είχε στη διάθεση του καθώς επίσης και η αναφορά του ότι και οι Τουρκοκύπριοι κινδύνευαν, θεωρήθηκε ως ένα έμμεσο κάλεσμα στις εγγυήτριες δυνάμεις για να επέμβουν. Κώστας Ν. Χατζηκωστής, «Έξι Προεδρικά Πορτραίτα», Εκδόσεις Γερμανός, Θεσσαλονίκη 2015, σελ. 61-63.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β» : ΤΟ ΕΝΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1950

12. ΓΕΝΙΚΑ

Ένα από τα μεγάλα ζητήματα που σημάδεψαν τη νεώτερη Κυπριακή ιστορία ήταν το Ενωτικό Δημοψήφισμα, το οποίο συνδέθηκε πολύ στενά με το όνειρο πολλών γενεών Ελλήνων Κυπρίων, για την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Η πορεία που ακολούθησε μέσα στο χρόνο, αφήνει ανεξίτηλα τα σημάδια της και στέλνει μηνύματα που φθάνουν αποκρυσταλλωμένα μέχρι σήμερα.

13. Ιστορική Ανάδρομη

α. Η πρώτη ενωτική εκδήλωση των Ελλήνων Κυπρίων θα μπορούσε να θεωρηθεί η διακήρυξη που εκδόθηκε στη Ρώμη στις 6.12.1821²⁰ από ιεράρχες και προκρίτους που είχαν διαφύγει από το νησί μετά τις σφαγές της 9ης Ιουλίου 1821. Το έγγραφο το οποίο υπέγραψαν ο Τριμυθούντος Σπυρίδων, ο Έξαρχος Ιωαννίκιος και ο αρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησέας εξουσιοδοτούσε τον Νικόλαο Θησέα να ετοιμάσει στρατιωτική δύναμη για την απελευθέρωση της Κύπρου.

β. Η εμμονή των Κυπρίων να ακολουθήσουν την πορεία της μητροπολιτικής Ελλάδας παρέμεινε έντονη και καταγράφεται και σε δύο ακόμη επιστολές²¹. Με τις επιστολές αυτές ζητούσαν από τον Καποδίστρια να συμπεριλάβει την Κύπρο στα όρια του υπό ίδρυση Ελληνικού Κράτους. Οι επιστολές αυτές συμπεριλαμβανομένης και μιας τρίτης²², δεν βρήκαν ανταπόκριση. Η Ελλάδα και ο Καποδίστριας ήθελαν, αλλά δεν μπορούσαν.

γ. Η κατάσταση όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια και το διορισμό του Γερμανού Όθωνα ως βασιλιά της χώρας, δεν ήταν πια πρόσφορη για νέα κυπριακά διαβήματα. Τα τρία επαναστατικά Κινήματα του 1833, εκ των οποίων τα δυο τουλάχιστον απ' αυτά²³, εμπνεύστηκαν από την Ελληνική επανάσταση, χωρίς φυσικά η επίσημη Ελλάδα να είχε την οποιαδήποτε εμπλοκή²⁴. Απεναντίας, στα τρία κινήματα που είχαν περισσότερο κοινωνικό χαρακτήρα, έλαβαν ενεργό μέρος Τούρκοι και Λινοβάμβακοι²⁵. Μετά την καταστολή τους

²⁰ Ντίνος Ηλιάδης, «50 Ιστορικές στιγμές που σημάδεψαν την Κύπρο», Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2011, σελ.23-24.

²¹ Ημερομηνίας 19-8-1828 που στάλθηκαν προς τον Καποδίστρια. Η πρώτη υπογραμμένη από τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Πανάρετο και η δεύτερη από τον προύχοντα Αντρέα Σολομωνίδη.

²² Αποστάληκε το 1830 από τον Παύλο Βονπσιάνο.

²³ Εκείνο του Νικολάου Θησέως και εκείνο του Καρπασίτη καλόγερου Ιωαννίκιου.

²⁴ Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.80.

²⁵ Λινοβάμβακοι: Η πλέον διαδεδομένη ονομασία των κρυπτοχριστιανών της Κύπρου. Η προσωνυμία υποδηλώνει τη διπλή

ακολούθησαν άγριες σφαγές από τους Τούρκους, γεγονός που έθεσε σε τροχιά υποτονικότητας το Ενωτικό Κίνημα της Κύπρου.

δ. Στο περιθώριο του συνεδρίου του Βερολίνου, τον Ιούλιο του 1878, ανακοινώθηκε η αγγλοτουρκική μυστική συμφωνία (4-6-1878) για την Κύπρο. Στα πλαίσια της βρετανοτουρκικής σύγκλισης²⁶, η Βρετανία «ενοικίασε» από την Υψηλή Πύλη τη μεγαλύτερη έναντι ετησίου τιμήματος που καθορίστηκε αργότερα με τοκογλυφική ακρίβεια σε 92.799 στερλίνες, ένδεκα σελίνια και τρεις πένες²⁷.

ε. Το βασικότερο όμως πρόβλημα της Αγγλοκρατίας έμελλε να αποδειχθεί η απαίτηση των Ελλήνων της Κύπρου για ένωση με την Ελλάδα. Από τους πρώτους μήνες της κατοχής, η ηγεσία των Κυπρίων υιοθέτησε μια πολιτική πρακτική με κύριο άξονα την αποστολή υπομνημάτων και ψηφισμάτων με κατακλείδα και μονότονη επωδό την ευχή για «απόδοση της Κύπρου στην Ελλάδα»²⁸. Το 1881 προστέθηκε στις μεθόδους διεκδίκησης η οργάνωση παγκύπριων συλλαλητηρίων και από το 1889 η αποστολή «Πρεσβειών²⁹» στο Λονδίνο. Από την πλευρά τους, οι εκπρόσωποι των Τούρκων κατοίκων δήλωναν με κάθε ευκαιρία τη νομιμοφροσύνη τους προς το αγγλικό στέμμα, υποδεικνύοντας τους συνοίκους τους Έλληνες ως παραχοποιοούς.

ζ. Το Νοέμβριο του 1914, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αμέσως μετά την κήρυξη του πολέμου από τη Βρετανία κατά της Τουρκίας, ανακοινώθηκε η προσάρτηση της Κύπρου στη βρετανική αυτοκρατορία. Ένα χρόνο αργότερα, μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Βενιζέλου, η Βρετανία πρόσφερε μέσω του πρεσβευτή της στην Αθήνα F. Elliot, την Κύπρο στην Ελλάδα (16.10.1915)³⁰, με μοναδικό αντάλλαγμα την ελληνική έξοδο στον πόλεμο, στο πλευρό των δυνάμεων της Αντάντ³¹.

η. Η κυβέρνηση Αλεξάνδρου Ζαΐμη απέρριψε την προσφορά, προβάλλοντας ως δικαιολογία την επιθυμία για ουδετερότητα και ικανοποιώντας τους

θηρσκευτική τους κατάσταση. Εμφανώς παρουσιάζονταν ως Μουσουλμάνοι και κρυφά Χριστιανοί. Άλλες ονομασίες λιγότερο διαδεδομένες είναι: Τήλλυροι, Λουρουτζιάτες, Μισοκκέρηδες, Αποστολικοί.

²⁶ Διότι προκλήθηκε από τον τουρκικό φόβο για την αύξηση της ρωσικής επιρροής και την βρετανική επιθυμία για τη διατήρηση του ελέγχου των δρόμων προς την Ινδία.

²⁷ Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.101.

²⁸ Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.83.

²⁹ Πρόκειται για ολιγομελείς αντιπροσωπείες.

³⁰ Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ. 108-109.

³¹ Ονομάζεται η συμμαχία Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας, η οποία έθεσε τέλος σε 8 αιώνες αγγλογαλλικού ανταγωνισμού και έθεσε τις βάσεις για την αγγλογαλλική συνεργασία κατά τον 20ό αιώνα, πηγή <https://el.wikipedia.org>, πρόσβαση στις 5 Μαρτίου 2016.

φιλογερμανικούς κύκλους των Ανακτόρων και του Γενικού Επιτελείου. Ήταν η μεγαλύτερη και μοναδική χαμένη ευκαιρία για την ένωση της Κύπρου. Η προσφορά του 1915 αποδεικνύει την είσοδο του κυπριακού ζητήματος σε μια νέα φάση και τη σύνδεση του με τις εκάστοτε λεπτές διεθνείς ισορροπίες. Στα επόμενα χρόνια γνωστοποιήθηκε η μυστική συμφωνία Σάικς - Πικό³², με την οποία η Βρετανία δεσμεύτηκε να μην παραχωρήσει την Κύπρο χωρίς προηγούμενη έγκριση της Γαλλίας ενώ το Κυπριακό συνδέθηκε επίσης για μια περίοδο και με τη ιταλική κατοχή των Δωδεκανήσων.

θ. Από το τέλος του 1920 η πολιτική κατάσταση στην Κύπρο οξύνθηκε ενώ η Ιεραρχία και ο πολιτικός κόσμος αποφάσισαν την έναρξη «αντιδραστικής πολιτικής³³». Τα γεγονότα του 1922 συντάραξαν την Κύπρο λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας και των επικίνδυνων συνεπειών από την εκρίζωση του Ελληνισμού από τα απέναντι παράλια, αλλά κυρίως εξαιτίας της τραγικής κατάρρευσης του μεγαλοϊδεατικού ονείρου, κυρίαρχου στοιχείου της κυπριακής ενωτικής ιδεολογίας.

ι. Η προσπάθεια των Βρετανών για επέμβαση στην παραδοσιακά ανεξάρτητη κυπριακή εκπαίδευση έφερε στο τέλος της δεκαετίας του 1920, αναβρασμό στο νησί προκαλώντας την επανασυσπείρωση του λαού γύρω από την παραδοσιακή πολιτική ηγεσία. Στις 17-10-1931, μετά από σύγκρουση με τον κυβερνήτη Ρ. Στόρς, ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς, αιφνιδιάζοντας τους πάντες, ανήγγειλε την παραίτηση του από το βουλευτικό αξίωμα κηρύσσοντας με εμπρηστικούς λόγους ανένδοτο πολιτικό αγώνα υπέρ της ένωσης. Ακολούθησαν οι παραιτήσεις και των υπόλοιπων βουλευτών και το βράδυ της 21ης Οκτωβρίου στη Λευκωσία μια μεγάλη διαδήλωση προς το Κυβερνείο είχε ως απροσδόκητη κατάληξη τον εμπρησμό του κτιρίου - συμβόλου της Αποικιοκρατίας. Το αυθόρμητο και ανοργάνωτο λαϊκό παραλήρημα κατεστάλη εύκολα από τα πυρά της Αστυνομίας, όμως η εξέγερση επεκτάθηκε για λίγες μέρες σε όλο το νησί με διαδηλώσεις και λεηλασίες δημόσιων κτιρίων και καταστημάτων. Τα θύματα των «Οκτωβριανών³⁴», σύμφωνα με τις αρχές, ήταν επτά νεκροί και τριάντα τραυματίες, όλοι Έλληνες. Η τάξη επιβλήθηκε με την άφιξη στρατιωτικών ενισχύσεων, τη σύλληψη μερικών δεκάδων επιφανών Κυπρίων ως

³² Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου », Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.115 και Παυλίδης Άνδρος, « Η Ιστορία της Κύπρου », Εκδόσεις Φιλόκυπρος, 1993, Τόμος Δ, σελ. 283.

³³ Παυλίδης Άνδρος, « Η Ιστορία της Κύπρου ». Εκδόσεις Φιλόκυπρος, Λευκωσία 1993, Τόμος Δ, σελ. 286.

³⁴ Καλούνται έτσι τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν τον Οκτώβριο του 1931.

πρωταγωνιστών της εξέγερσης, και τους παραδειγματικούς ξυλοδαρμούς αγροτών από τους Βρετανούς στις κεντρικές πλατείες των χωριών.

ια. Στην Κύπρο η βρετανική διοίκηση προχώρησε σε μια σειρά σκληρών αντεπαναστατικών μέτρων περιορίζοντας τις πολιτικές ελευθερίες³⁵ και θέτοντας υπό ασφυκτικό έλεγχο την Εκκλησία και την Παιδεία. Κάθε αναφορά ή υπαινιγμός στην ένωση με την Ελλάδα τιμωρούνταν αυστηρά. Σκοπός ήταν η παραμόρφωση της εθνικής ταυτότητας των Κυπρίων και η μεταβολή τους σε άβουλους υπηκόους της αποικιοκρατικής υπερδύναμης.

ιβ. Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος έγινε αισθητός στην Κύπρο μόλις στις 28 Οκτωβρίου 1940, την ημέρα της ιταλικής επίθεσης εναντίον της Ελλάδας. Χιλιάδες Κύπριοι κατατάχθηκαν ως εθελοντές (υπολογίζονται σε 37.000) και στελέχωσαν το «Κυπριακό Σύνταγμα»³⁶ που ίδρυσαν οι Βρετανοί, αφού δεν κατάφεραν να καταταχθούν στον ελληνικό στρατό. Όπως τόνισε ο Μητροπολίτης Λεόντιος, σε υπόμνημα του το Μάιο του 1942, ο κυπριακός λαός βοήθησε εθελοντικά τους συμμάχους στον πόλεμο για να διεκδικήσει στο μέλλον με περισσότερες αξιώσεις την ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Οι ελπίδες επέστρεψαν και πάλι, εξαιτίας και των ασαφών και αορίστων υποσχέσεων για τη συμμαχική μεταπολεμική ανταπόδοση.

ιγ. Τον Ιούνιο του 1947 εκλέχθηκε Αρχιεπίσκοπος Κύπρου ο Μητροπολίτης Λεόντιος, χάρη στην υποστήριξη και τις ψήφους μεγάλων λαϊκών στρωμάτων, αλλά και του ΑΚΕΛ³⁷. Η απόφαση των αριστερών οργανώσεων να συμμετάσχουν στη «Συμβουλευτική Συνέλευση» (στην κυπριακή ιστορία έμεινε γνωστή ως «Διασκεπτική»), που είχε συγκαλέσει ο Κυβερνήτης Λόρδος Ουίνστερ, προκάλεσε ισχυρές αντιδράσεις στο εσωτερικό μέτωπο. Σκοπός της Συνέλευσης ήταν η συζήτηση για τη μορφή του Συντάγματος που θα παρεχόταν και θα εξασφάλιζε τη συμμετοχή των Κυπρίων στη διαχείριση των εσωτερικών υποθέσεων της νήσου. Αντίθετα, ο Λεόντιος και τα κυπριακά κόμματα επέμειναν στην αποχή από τις συζητήσεις για το νέο Σύνταγμα, εμμένοντας στο σύνθημα «Ένωση και μόνον Ένωση». Το ναυάγιο της «Διασκεπτικής», το Μάιο του 1948, σήμανε το άδοξο τέλος της μόνης Βρετανικής «μεταπολεμικής παραχώρησης» προς τους Κυπρίους, παρά τα όνειρα που είχαν πλάσει

³⁵ Κατάργηση του Νομοθετικού Συμβουλίου, αναστολή των Δημοτικών εκλογών, επιβολή λογοκρισίας στον Τύπο και στην αλληλογραφία, απαγόρευση λειτουργίας των κομμάτων.

³⁶ Ευθυβούλου Άλεξ – Γιάγκου Μαρίνα, « 100 Χρόνια Κύπρος», Εκδόσεις Πολιτιστικό Κέντρο Ομίλου Λαϊκής, Λευκωσία 2001, σελ. 133.

³⁷ Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου).

οι τελευταίοι μετά τις διακηρύξεις των νικητών του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου υπέρ του δικαιώματος της Αυτοδιάθεσης των Λαών.

ιδ. Ο απροσδόκητος θάνατος του Λεοντίου, λίγες μόνον εβδομάδες μετά την εκλογή του, ανέτρεψε οριστικά το σκηνικό. Η ένταση του πολιτικού κλίματος μεταφέρθηκε και στο συνδικαλιστικό χώρο και το 1948 υπήρξε χρονιά κορύφωσης των εργατικών απεργιακών κινητοποιήσεων. Οι δημοτικές εκλογές του 1949 επιβεβαίωσαν την πρωτοκαθεδρία της Εθναρχίας³⁸ στην κυπριακή πολιτική σκηνή, και η ήττα του «Δημοκρατικού Στρατού» στον ελληνικό εμφύλιο, το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς, ξεκαθάρισε την κατάσταση στην Ελλάδα με συνέπεια την είσοδο σε μια νέα περίοδο. Το ΑΚΕΛ ξεκίνησε τη σταυροφορία για τη διεθνοποίηση του Κυπριακού και την συζήτηση του στη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, και ανέλαβε πρωτοβουλία για διεξαγωγή Παγκυπρίου Δημοψηφίσματος για το πολιτικό μέλλον του νησιού που καπηλεύθηκε η Εθναρχία και το πραγματοποίησε τελικά υπό την αιγίδα της, στις 15 Ιανουαρίου 1950. Οι Έλληνες της Κύπρου ψήφισαν καθολικά υπέρ της ένωσης (95,7% του πληθυσμού) του νησιού τους με την Ελλάδα και η επιμονή της βρετανικής κυβέρνησης να παραγνωρίζει ή να υποβαθμίζει την παλλαϊκή αξίωση που οδήγησε με μαθηματική ακρίβεια στην εξέγερση.

³⁸ Το πολιτικό γραφείο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ» : Η ΚΥΠΡΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

(ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1950-1960)

14. ΓΕΝΙΚΑ

α. Η Βρετανική Κυβέρνηση, αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημα των Κυπρίων εξαιτίας της σημαντικής γεωγραφικής θέσης που κατέχει η Κύπρος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, σε μια κρίσιμη περίοδο για τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις της Βρετανίας και ευρύτερα της Δύσης. Η σύγκρουση μεταξύ Ισραήλ και Αράβων, ο αραβικός εθνικισμός και η προστασία των δρόμων για την προμήθεια πετρελαίου ήταν οι κύριες αιτίες για τις οποίες το Λονδίνο αρνήθηκε κατ' αρχήν κάθε διαπραγμάτευση για την απελευθέρωση της Κύπρου.

β. Ωστόσο, το Ενωτικό Δημοψήφισμα συσπείρωσε ολόκληρο το έθνος γύρω από το ιδανικό της ενώσεως και προετοίμασε το έδαφος για δυναμικότερο αγώνα. Η προσπάθεια, όμως, αξιοποίησής του έπεσε στο κενό αφού τόσο η Αγγλική όσο και η Ελληνική Κυβέρνηση που στηριζόταν αποκλειστικά στη Μ. Βρετανία, αρνήθηκαν να παραλάβουν επίσημα το αποτέλεσμα. Αντίθετα με την Κυβέρνηση, η Βουλή των Ελλήνων διερμηνεύοντας τα αισθήματα του Ελληνικού λαού, υποδέχθηκε επίσημα την κυπριακή αντιπροσωπεία και παρέλαβε τους 18 τόμους του δημοψηφίσματος που περιείχαν 215.108 υπογραφές.

γ. Η περίπτωση του δημοψηφίσματος αποτελεί τρανό παράδειγμα αδυναμίας συντονισμού και Συνεργασίας της Ελλάδας και της Κύπρου, που αποδείχθηκε πολλές φορές κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού Αγώνα. Η ελληνική κυβέρνηση υποστήριζε ότι το κυπριακό έπρεπε να λυθεί μέσα στα πλαίσια της ελληνοβρετανικής φιλίας και στα πλαίσια των καθεστωτικών αναγκών, όπως τις έβλεπε και τις στήριζε η ελληνική κυβέρνηση με την ξένη βοήθεια. Η κυπριακή ηγεσία, όμως, ζητούσε διεθνοποίηση του Κυπριακού γιατί θεωρούσε τελείως άκαρπη και ατελέσφορη την εμμονή σε μία τακτική που μπορούσε βέβαια να σώσει το καθεστώς της Ελλάδας, αλλά έκλεινε τις πόρτες στην εθνική αποκατάσταση των Κυπρίων.

δ. Την ηγεσία του κινήματος για την ένωση είχε τώρα αναλάβει ο νέος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ'. Αμέσως μετά την εκλογή του ο Μακάριος

ενέτεινε τις επαφές του με πολιτικούς και άλλους παράγοντες των Αθηνών και προσπαθούσε να τους πείσει να δείξουν περισσότερο ενδιαφέρον για τις επιδιώξεις των Κυπρίων, ενώ ταυτόχρονα υιοθέτησε πιο δραστήρια εκστρατεία για τον ξεσηκωμό της κοινής γνώμης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο.

15. Το Κυπριακό και η Ελλάδα

α. Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι το 1952 η Ελλάδα κυβερνήθηκε από συνασπισμούς και βραχύβιες κυβερνήσεις. Μέσα σ' αυτό το σύντομο χρονικό διάστημα είχαν μεσολαβήσει 26 κυβερνητικοί ανασχηματισμοί. Η πρώτη ισχυρή και σταθερή κυβέρνηση που δημιουργήθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν εκείνη του Αλέξανδρου Παπάγου. Η κυβέρνηση Παπάγου ήταν αφοσιωμένη στα Δυτικά συμφέροντα και οι επιδιώξεις της στην εξωτερική πολιτική συγκεντρώνονταν σχεδόν εξ' ολοκλήρου στην ενίσχυση της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας και στη διατήρηση στενών σχέσεων με τη σύμμαχό της Τουρκία.

β. Οι Ηνωμένες Πολιτείες από το Μάρτιο του 1947 άρχισαν να θεωρούν επίσης την Ελλάδα μέσα στη σφαίρα επιρροής τους. Οι Αμερικανοί άρχισαν από τότε να διεισδύουν σαν συνεργάτες στην Ελλάδα αλλά ταυτόχρονα και σαν ανταγωνιστές των Βρετανικών συμφερόντων.

γ. Η Αμερικανική στρατιωτική, οικονομική και τεχνική βοήθεια άρχισε να εισρέει στην Ελλάδα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ως η ισχυρότερη δύναμη της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, ήταν αναπόφευκτο να ασκεί μεγάλη επιρροή πάνω στους μικρότερους συμμάχους τους και ιδιαίτερα πάνω σ' αυτούς που εξαρτιόνταν και οικονομικά από αυτές. Οι σχέσεις μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελλάδας και των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν τέτοιες ώστε στην περίπτωση της Κύπρου οι απόψεις της Ουάσιγκτον είχαν μεγάλη βαρύτητα και η Αθήνα δεν μπορούσε να τις αγνοήσει.

δ. Τέλος στην Κύπρο υπήρχε μία μειονότητα Τούρκων που αποτελούσε το 18% του πληθυσμού και η νήσος βρισκόταν γεωγραφικά πολύ πιο κοντά στην Τουρκία παρά στην Ελλάδα. Κατά συνέπεια αυτοί που διαμόρφωναν την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας θα έπρεπε να υπολογίσουν, σε κάθε ενέργειά τους, πιθανή αντίδραση της γείτονας και στενής συμμάχου τους Τουρκίας.

16. Η Ελλάδα επεμβαίνει-Προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη

α. Μπροστά στην επίμονη άρνηση της Αγγλίας, ο Μακάριος προσπαθούσε να κερδίσει τη συγκατάθεση της Ελληνικής Κυβέρνησης για να αναλάβει η τελευταία να φέρει το θέμα ενώπιον των Ηνωμένων Εθνών. Η Αθήνα ωστόσο, παρέμενε προσηλωμένη σ' έναν πιο μετριοπαθή δρόμο, εκείνο των διμερών διπλωματικών διαπραγματεύσεων μεταξύ της Αγγλικής και της Ελληνικής Κυβέρνησης.

β. Μέσα σ' αυτήν την πολιτική ατμόσφαιρα ο Μακάριος ανέλαβε τον Αύγουστο του 1953 με δική του πρωτοβουλία να προσφύγει στα Ηνωμένα Έθνη, ζητώντας από το Γενικό Γραμματέα να περιλάβει στην ημερήσια διάταξη της Γενικής Συνέλευσης το αίτημα του λαού της Κύπρου για αυτοδιάθεση. Η Ελληνική Κυβέρνηση πιστή ακόμα στη γραμμή της για διμερείς διπλωματικές διαπραγματεύσεις δεν υποστήριξε την προσφυγή του Μακάριου. Έτσι το 1953 το Κυπριακό δε συζητήθηκε στη Γενική Συνέλευση.

γ. Μια ευκαιρία παρουσιάστηκε στον Έλληνα Πρωθυπουργό για να βολιδοσκοπήσει τις διαθέσεις των Άγγλων σχετικά με το όλο θέμα, όταν ο Σερ Άντονι Ήντεν, τότε Υπουργός Εξωτερικών της Κυβέρνησης Τσόρτσιλ, επισκέφθηκε την Αθήνα το 1953. Σε συνάντηση του Άγγλου Πρωθυπουργού με τον Παπάγο, ο Ήντεν απάντησε ωμά ότι για τη Βρετανική Κυβέρνηση δεν υπήρχε θέμα Κύπρου και ούτε στο μέλλον θα μπορούσε να εγερθεί. Σε μεταγενέστερη δήλωσή του από το Βήμα της Βουλής των Κοινοτήτων το Μάρτιο του 1954 ο Ήντεν ήταν εξίσου σαφής : *«Όπως έχει διευκρινισθεί στην Ελληνική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας δεν δέχεται να συζητήσει το καθεστώς της Κύπρου»*³⁹.

δ. Στο τέλος Ιουλίου 1954 ο Χόπκινσον (Υπουργός Αποικιών της Βρετανίας) ανακοίνωσε στη Βουλή των Κοινοτήτων ότι η κυβέρνησή του, ουδέποτε θα επέτρεπε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και είχε αποφασίσει να προσφέρει στους Κύπριους ένα σύνταγμα εσωτερικής αυτοκυβέρνησης. Αλλά μέσα σ' αυτές τις συνθήκες ο Έλληνας Πρωθυπουργός με έγγραφό του, ημερομηνίας 16 Αυγούστου 1954, ζητούσε από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να περιλάβει στην ημερήσια διάταξη της Ένατης Γενικής Συνέλευσης το θέμα με τον

³⁹ Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.32.

τίτλο: «Εφαρμογή, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, της αρχής της ισότητας των δικαιωμάτων και της αυτοδιαθέσεως των λαών, στην περίπτωση του λαού της Κύπρου».

ε. Αρχικά η Γενική Συνέλευση ενέκρινε την περίληψη του θέματος στην Ημερήσια Διάταξή της, όμως η αντιπροσωπεία της Νέας Ζηλανδίας εμφανίστηκε με μια αντιπρόταση η οποία είχε σαν τελικό αποτέλεσμα να εκτοπίσει την ελληνική. Το κείμενο της εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση⁴⁰.

στ. Μετά την προσφυγή η Αθήνα προσπαθούσε να εξασφαλίσει τουλάχιστον την Αμερικανική ουδετερότητα. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1954 η Ουάσιγκτον διαβεβαίωσε την Ελληνική Κυβέρνηση ότι δεν σκόπευε να αναμιχθεί στη συζήτηση των Ηνωμένων Εθνών. Κατά τη συζήτηση που διεξήχθη για την εγγραφή του θέματος οι Αμερικανοί έμειναν αμέτοχοι. Αλλά όταν το θέμα επρόκειτο να συζητηθεί στην ουσία του, η Αμερικανική αντιπροσωπεία αντιτάχθηκε δίνοντας πλήρη υποστήριξη στην αντιπρόταση της Νέας Ζηλανδίας.

ζ. Εκτός από τους Αμερικανούς σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι Τούρκοι. Η Τουρκική αντιπροσωπεία εξάντλησε όλα τα δυνατά μέσα για να αντικρούσει με ασυνήθιστη καυστική γλώσσα την Ελληνική πρόταση. Σκόπιμα οι Βρετανοί πρόβαλαν επιχειρήματα όπως αυτό της γειννίας και της Συνθήκης της Λωζάννης και άνοιγαν με αυτό τον τρόπο το δρόμο για τους Τούρκους να επέμβουν, παρουσιάζοντας τη χώρα τους σαν άμεσα ενδιαφερόμενη.

η. Τέλος, ένα άλλο σοβαρό μειονέκτημα της Ελληνικής προσφυγής ήταν η μεγάλη Προπαγάνδα για την Ένωση. Οι Έλληνες φαίνονταν να μιλούν άλλη γλώσσα στη Νέα Υόρκη και άλλη στην Αθήνα και Λευκωσία. Συνθήματα όπως «Ένωση» ή «Ένωση και μόνο Ένωση» που χρησιμοποιούνταν καθημερινά από Έλληνες πολιτικούς και από τον Ελληνικό Τύπο τόσο στην Αθήνα όσο και στη Λευκωσία, δυσκόλευαν την προσπάθεια της Ελληνικής αντιπροσωπείας να παρουσιάσει το θέμα σαν ένα απλό ζήτημα αυτοδιαθέσεως.

⁴⁰ «Η Γενική Συνέλευση, θεωρώντας ότι επί του παρόντος δεν διαφαίνεται κατάλληλο να υιοθετήσει ένα ψήφισμα για το ζήτημα της Κύπρου, αποφασίζει να μη συζητήσει περαιτέρω το θέμα υπό τον τίτλο εφαρμογή, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, της αρχής της ισότητας των δικαιωμάτων και της αυτοδιαθέσεως των λαών στην περίπτωση του πληθυσμού της νήσου Κύπρου».

θ. Από την άλλη πλευρά όμως η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης δεν μπορούσε να θεωρηθεί σαν ολοκληρωτική νίκη της Βρετανίας. Το περιεχόμενο του ψηφίσματος εκείνου δεν παρείχε στο Λονδίνο τίποτα περισσότερο από μια πίστωση χρόνου. Η ορολογία «επί του παρόντος» απλώς ανέβαλλε την περαιτέρω συζήτηση του θέματος επ' αόριστον.

ι. Πρόσθετα το Κυπριακό, το οποίο μέχρι τότε εθεωρείτο από τη Βρετανική Κυβέρνηση ανύπαρκτο, μεταφέρθηκε τώρα στο διεθνή πολιτικό στίβο, με την εγγραφή του στην ημερήσια διάταξη της Γενικής Συνέλευσης και την πλατιά ανταλλαγή απόψεων που έγινε κατά τη συζήτησή του.

ια. Λίγους μήνες μετά τη συζήτηση στη Γενική Συνέλευση (την 1^η Απριλίου 1955) εκρήξεις βομβών ακούστηκαν σε διάφορα κυβερνητικά κτίρια στις κυριότερες πόλεις της νήσου. Αυτές ήταν οι πρώτες μικρής κλίμακας δολιοφθορές, οι οποίες όμως σε λίγους μήνες έμελλε να κλιμακωθούν για να εμφανίζονται σχεδόν καθημερινά. Παράλληλα φυλλάδια της μυστικής Ελληνοκυπριακής οργάνωσης ΕΟΚΑ καλούσαν τους Κύπριους να υποστηρίξουν την αντίσταση εναντίον του αποικιακού καθεστώτος. Τα φυλλάδια έφεραν την υπογραφή «Διγενής», το ψευδώνυμο του απόστρατου αντισυνταγματάρχη του ελληνικού Στρατού Γεώργιου Γρίβα, αρχηγού της ΕΟΚΑ.

17. Τριμερής Διάσκεψη (Αγγλίας –Ελλάδας-Τουρκίας)

α. Ο τρόπος που προωθούσε την εξωτερική πολιτική της η Αθήνα, δηλαδή να προωθεί το αίτημα για αυτοδιάθεση στα Ηνωμένα Έθνη ή να χρησιμοποιεί τα Ηνωμένα Έθνη για να εξαναγκαστεί το Λονδίνο να δεχθεί διμερείς συνομιλίες-φαινόταν να επιτυγχάνει. Εκείνο όμως που φαίνεται να μην είχαν υπολογίσει σωστά αυτοί που διαμόρφωναν την εξωτερική πολιτική των Αθηνών ήταν ο ρόλος που θα μπορούσε να διαδραματίσει η Τουρκία. Και ακριβώς αυτό ήταν που αποδείχθηκε το πιο αδύνατο σημείο της Ελληνικής πολιτικής.

β. Τον Ιούνιο του 1955, ο Βρετανός Πρωθυπουργός ανακοίνωσε στη Βουλή των Κοινοτήτων ότι η Κυβέρνησή του κάλεσε την Ελληνική και Τουρκική Κυβέρνηση να στείλουν αντιπροσώπους τους στο Λονδίνο το ταχύτερο δυνατό για να συζητήσουν διάφορα «πολιτικά και αμυντικά θέματα, τα οποία αφορούν την Ανατολική Μεσόγειο, περιλαμβανομένης και της Κύπρου».

γ. Ο Μακάριος ζητούσε από την Ελληνική Κυβέρνηση να ακολουθήσει το δρόμο των Ηνωμένων Εθνών και προειδοποίησε πως οι Κύπριοι δεν θα δεσμευτούν από οποιεσδήποτε αποφάσεις της Διάσκεψης, οι οποίες δεν θα ικανοποιούσαν τους πόθους τους.

δ. Το κίνητρο που κρυβόταν πίσω από την Αγγλική αυτή πρωτοβουλία φαινόταν καθαρά ότι ήταν μάλλον η είσοδος της Τουρκίας⁴¹ στο όλο θέμα για να αντισταθμίσει την Ελλάδα, παρά μια ειλικρινής προσπάθεια για διευθέτηση του θέματος. Μόνο από αυτή τη σκοπιά θα μπορούσε να ερμηνευθεί η απότομη αλλαγή της Βρετανικής Κυβέρνησης μετά από τη συνεχώς επίμονη άρνησή της να δεχθεί συζήτηση με την Ελλάδα, τώρα να παίρνει την πρωτοβουλία για διαβουλεύσεις με την Ελλάδα και την Τουρκία. Τελικά η Ελληνική Κυβέρνηση αποδέχθηκε την πρόσκληση.

ε. Η Τριμερής Διάσκεψη άρχισε τις εργασίες της στις 29 Αυγούστου 1955 στο Λονδίνο και μέσα σε λίγες μέρες (στις 7 Σεπτεμβρίου) οδηγήθηκε σε ναυάγιο. Στην Τουρκία ξέσπασαν σφοδρές ανθελληνικές ταραχές με επίκεντρο την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη.

στ. Η Τριμερής Διάσκεψη και οι ταραχές στην Τουρκία είχαν αλλάξει σημαντικά την πολιτική κατάσταση γύρω από το Κυπριακό. Στην πιο δύσκολη θέση βρισκονταν τώρα οι Έλληνες.

ζ. Η όλη έκβαση σήμαινε ότι αν οι Έλληνες συνέχιζαν την πολιτική τους για την Ένωση, από τώρα και στο εξής, σε κάθε τους βήμα θα βρισκονταν αντιμέτωποι με τους Τούρκους τόσο στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων όσο και στο πεδίο δράσης. Με άλλα λόγια οι σχέσεις των Αθηνών με το Λονδίνο και την Άγκυρα χειροτέρευαν συνεχώς ενώ ο δρόμος για την Ένωση ήταν πολύ πιο στενός και δύσκολος παρά ποτέ.

η. Από την άλλη πλευρά η Τουρκία είχε κερδίσει πολλά. Η συμμετοχή της στο συνέδριο θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι της είχαν αναγνωρισθεί δικαιώματα στην Κύπρο. Εκείνοι όμως που φαίνεται να είχαν ωφεληθεί περισσότερο από τη Διάσκεψη και τις ταραχές στην Τουρκία ήταν οι Βρετανοί. Το φυσικό

⁴¹ Κρανιδιώτης Ν. Γιάννος, « Το Κυπριακό Πρόβλημα (1960-1974)», Εκδόσεις Θεμέλιο, 1984, σελ.31 και Κληρίδης Γλαύκος, «Η Κατάθεση μου» Τόμος Α, Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία, 1988, σελ. 28.

συμφέρον τους ήταν να διασφαλίσουν την κυριαρχία τους στην Κύπρο με τρόπο που να ήταν εμφανίσιμος στη διεθνή κοινή γνώμη. Τώρα η Άγκυρα αποτελούσε την καλύτερη αμυντική γραμμή για τα βρετανικά συμφέροντα. Το Τουρκικό αίτημα ήταν η διατήρηση του **status quo** στην Κύπρο.

θ. Ο ένοπλος αγώνας της ΕΟΚΑ αποτελούσε τώρα το μόνο σοβαρό εμπόδιο στα σχέδια των Βρετανών. Η τακτική που φαίνεται να είχε χαράξει ο Ήντεν ήταν δίπτυχη: η χρησιμοποίηση περισσότερων στρατιωτικών δυνάμεων με σκοπό να καταπνίξει το αντιστασιακό κίνημα και παράλληλα η προσφορά διαπραγματεύσεων στους Κύπριους. Η πολιτική αυτή είχε σαν πρώτο μέτρο την αλλαγή του Κυβερνήτη στη νήσο. Ως νέος κυβερνήτης διορίστηκε ένας στρατιωτικός, ο στρατάρχης σερ Τζων Χάρτιγκ, Αρχηγός του Αυτοκρατορικού Επιτελείου Στρατού, ο οποίος σύμφωνα με τον Ήντεν διέθετε *«ένα σπάνιο μείγμα στρατιωτικών και διπλωματικών προσόντων»*.

ι. Αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ο Χάρτιγκ άρχισε διαπραγματεύσεις με τον Μακάριο, ενώ παράλληλα συμβουλευόταν τους Τουρκοκύπριους ηγέτες. Όλες οι πτυχές του προβλήματος είχαν συζητηθεί με σκοπό τη διερεύνηση των δυνατοτήτων για την εξεύρεση μιας λύσης. Οι διαπραγματεύσεις αυτές, με υποβολή προτάσεων, αντιπροτάσεων, δηλώσεων, διπλωματικών επαφών, παρασκηνιακών επαφών, ανταλλαγή επιστολών, συνεχίστηκαν για σχεδόν 5 μήνες.

ια. Στο τελικό στάδιο ο Μακάριος δέχθηκε να θέσει κατά μέρος το αίτημα για αυτοδιάθεση που αποτελούσε αγεφύρωτη διαφορά και να συνεργαστεί για την επεξεργασία ενός συνταγματικού καθεστώτος εσωτερικής αυτοκυβέρνησης. Τελικά μετά από έντονες διαπραγματεύσεις μεταξύ Χάρτιγκ και Μακαρίου οι διαφορές τους περιορίστηκαν σε τρία βασικά σημεία :

(1) Το θέμα της Ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας στο Νομοθετικό Σώμα. Ο Μακάριος ζητούσε να δεσμευτεί η Βρετανική Κυβέρνηση ότι στο Νομοθετικό Σώμα που θα καθόριζε το νέο συνταγματικό καθεστώς θα εξασφαλιζόταν ότι οι Ελληνοκύπριοι θα διέθεταν πλειοψηφία εδρών. Ο Χάρτιγκ δεν μπορούσε να δεσμευτεί πάνω σ' αυτό το σημείο.

(2) Το θέμα της ευθύνης για την εσωτερική ασφάλεια. Ο Μακάριος ζητούσε όπως οι εξουσίες για την εσωτερική ασφάλεια θα μεταβιβάζονταν σε Κυπριακά χέρια μόλις κρινόταν ότι είχε αποκατασταθεί ο νόμος και η τάξη. Οι Βρετανοί αδυνατούσαν να προδεσμευτούν στο σημείο αυτό λέγοντας ότι η εσωτερική ασφάλεια θα έμενε στα χέρια του Κυβερνήτη για όσο χρονικό διάστημα έκρινε ο ίδιος αναγκαίο.

(3) Το τελευταίο σημείο διαφωνίας αφορούσε την παροχή αμνηστίας. Ο Μακάριος απαιτούσε γενική αμνηστία για όλους. Ο Χάρτιγκ ήταν εξουσιοδοτημένος να υποσχεθεί αμνηστία με περιορισμούς, που σήμαινε ότι ένας αριθμός ανταρτών της ΕΟΚΑ θα τιμωρούνταν.

ιβ. Τελικά οι διαφωνίες αυτές δεν μπόρεσαν να γεφυρωθούν. Μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων οι Βρετανοί εξόρισαν το Μακάριο στις νήσους Σεϋχέλλες όπου έμεινε για ένα(1) χρόνο. Στο τέλος Μαρτίου 1957 η Βρετανική Κυβέρνηση ανακοίνωσε την απελευθέρωση του Μακάριου, του οποίου όμως δεν επιτρεπόταν η επιστροφή του στην Κύπρο. Έτσι ο Μακάριος εγκαταστάθηκε στην Αθήνα μέχρι την άνοιξη του 1959 που βρέθηκε λύση στο Κυπριακό πρόβλημα.

18. Η Ιδέα της Διχοτόμησης – Πρόταση Μακάριου για Ανεξαρτησία

α. Το Δεκέμβριο του 1956 ο βρετανός Υπουργός Αποικιών Λέννοξ Μπούντ, παρουσίασε στη Βουλή των Κοινοτήτων το σχέδιο Συντάγματος του Ράντκλιφ⁴² για την Κύπρο, το οποίο έκανε για πρώτη φορά αναφορά στην πιθανότητα διχοτόμησης της νήσου. Συγκεκριμένα ο Μπούντ υποστήριξε πως όταν η Βρετανική Κυβέρνηση κρίνει στο μέλλον πως θα παραχωρηθεί το δικαίωμα αυτοδιάθεσης στους Κύπριους, τότε η άσκηση του δικαιώματος αυτού θα δοθεί ξεχωριστά και στους Τουρκοκύπριους. Από τότε η ιδέα της διχοτόμησης υιοθετήθηκε σαν η επίσημη πολιτική της Άγκυρας και κατ' επέκταση της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας, μέσω των γνωστών Εκθέσεων Νιχάτ Ερίμ⁴³.

β. Το καλοκαίρι του 1958, ο Βρετανός Πρωθυπουργός ανακοίνωσε ένα σχέδιο (γνωστό σαν σχέδιο Μακμίλλαν⁴⁴) για λύση του Κυπριακού προβλήματος.

⁴² Όπως Παράρτημα «Α» και Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.353.

⁴³ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.46 και Παράρτημα «Η».

⁴⁴ Όπως Παράρτημα «Β».

Το σχέδιο εκείνο που ευφημιστικά χαρακτηρίστηκε σαν «Συνεταιρικό Σχέδιο⁴⁵» διαλάμβανε αρκετά διαιρετικά στοιχεία. Ακριβώς ένεκα των διαιρετικών εκείνων στοιχείων και ένεκα του ότι αναγνωρίζονταν διοικητικά δικαιώματα και στην Τουρκία, η Ελληνική πλευρά το απέρριψε με σφοδρότητα.

γ. Η Βρετανική Κυβέρνηση όμως ανακοίνωσε πως ήταν αποφασισμένη να προχωρήσει στην εφαρμογή του σχεδίου. Παράλληλα με την προώθηση του σχεδίου Μακμίλλαν ξέσπασαν σφοδρές διακοινοτικές ταραχές στην Κύπρο μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων. Οι Ελληνοκύπριοι συνειδητοποίησαν πόσο θα εξυπηρετούσαν το σκοπό της διχοτόμησης αν ανταπέδιδαν τα κτυπήματα, γι' αυτό και στην αρχή τήρησαν επιφυλακτική στάση. Όταν όμως οι Τουρκοκυπριακές μυστικές οργανώσεις συνέχιζαν τις επιθέσεις τους τότε η ΕΟΚΑ διέταξε αντίποινα. Ο απολογισμός εκείνων των διακοινοτικών ταραχών ήταν 56 Έλληνες και 53 Τούρκοι νεκροί.

δ. Το καλοκαίρι του 1958 ήταν μια περίοδος κατά την οποία η ιδέα της διχοτόμησης φαινόταν να κερδίζει έδαφος τόσο στον πολιτικό τομέα με το σχέδιο Μακμίλλαν όσο και στην πράξη με την απόφαση για εφαρμογή του σχεδίου και τις διακοινοτικές ταραχές.

ε. Μέσα σ' αυτό το πολιτικό κλίμα ο Μακάριος στις 22 Σεπτεμβρίου 1958 εισήγαγε για πρώτη φορά επισήμως την ιδέα της ανεξαρτησίας. Σύμφωνα με την πρόταση Μακάριου, η Κύπρος μετά από ένα χρονικό διάστημα εσωτερικής αυτοκυβέρνησης θα ανακηρυσσόταν ανεξάρτητο κράτος, το οποίο δε θα συνδεόταν «ούτε με την Ελλάδα ούτε με την Τουρκία».

στ. Στις 4 Φεβρουαρίου 1959, συναντήθηκαν στη Ζυρίχη οι Πρωθυπουργοί της Ελλάδας Καραμανλής και της Τουρκίας Μεντερές, όπου συζήτησαν βασικές πτυχές του Κυπριακού. Στις 11 Φεβρουαρίου, μονόγραψαν τις Συμφωνίες της Ζυρίχης, οι οποίες περιλάμβαναν τη βασική διάρθρωση της Δημοκρατίας της Κύπρου, τη Συνθήκη Εγγυήσεως μεταξύ της Δημοκρατίας της Κύπρου και της Μεγάλης Βρετανίας, της Ελλάδος και της Τουρκίας, τη Συνθήκη Συμμαχίας μεταξύ της Δημοκρατίας της Κύπρου, της Ελλάδος και της Τουρκίας και

⁴⁵ Όπως Παράρτημα «Β» και Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.66.

Συμφωνίες Κυρίων μεταξύ των κ.κ. Καραμανλή και Μεντερές⁴⁶. Με βάση τις γενικές αρχές που συμφωνήθηκαν, η Κύπρος ανακηρυσσόταν ανεξάρτητη Δημοκρατία με Προεδρικό σύστημα. Ελλάδα και Τουρκία αναλάμβαναν την υποχρέωση να υποστηρίξουν την είσοδο της Κυπριακής Δημοκρατίας ως μέλους στον ΟΗΕ⁴⁷. Με την επιστροφή του Καραμανλή στην Αθήνα, ενημέρωσε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ο οποίος εξέφρασε την ικανοποίηση και τη βαθειά ευγνωμοσύνη του. Αυτός με τη σειρά του ενημέρωσε με επιστολή για τις βασικές πρόνοιες των Συμφωνιών, τον Διγενή.

ζ. Ακολούθησαν μακρές συσκέψεις στο Λονδίνο, στις οποίες έπαιρναν μέρος οι Υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδας, Τουρκίας και Βρετανίας, με σκοπό την ετοιμασία των κειμένων των Συμφωνιών του Λονδίνου, που αφορούσαν τη διατήρηση των Βάσεων με βρετανική κυριαρχία και την εξασφάλιση των απαραίτητων διευκολύνσεων για την επιβίωσή τους. Στις 17 Φεβρουαρίου, προγραμματίστηκε Πενταμερής Διάσκεψη στο Λάνκαστερ Χάουζ (Lancaster House) του Λονδίνου, στην οποία θα συμμετείχαν οι Κυβερνήσεις Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας και αντιπρόσωποι των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, για υπογραφή των τελικών Συμφωνιών της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος προσκάλεσε στο Λονδίνο 35 αντιπροσωπευτικούς παράγοντες της Κύπρου, για να τους ενημερώνει και να τους συμβουλευτείται.

η. Το απόγευμα της 19ης Φεβρουαρίου 1959, συνήλθε η Πενταμερής Διάσκεψη του Λονδίνου, κατά την οποία υπεγράφησαν οι Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου από τους Πρωθυπουργούς Χ. Μακμίλλαν, Κ. Καραμανλή (ο Α. Μεντερές υπέγραψε αργότερα, γιατί είχε τραυματισθεί στο Λονδίνο κατά την προσγείωση του αεροπλάνου, με το οποίο ταξίδευε), τους Υπουργούς Εξωτερικών των τριών χωρών, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο ως αντιπρόσωπο των Ελληνοκυπρίων και τον Κουτσιούκ ως αντιπρόσωπο των Τουρκοκυπρίων⁴⁸.

⁴⁶ Το περιεχόμενο των Συμφωνιών Κυρίων μεταξύ Καραμανλή και Μεντερές δεν δόθηκε ποτέ στη δημοσιότητα και η ύπαρξή της, ήταν εν πολλοίς άγνωστη.

⁴⁷ Η σημαία του νέου κράτους καθορίστηκε να είναι ουδέτερη, ενώ επίσημες γλώσσες εγκρίθηκαν η Ελληνική και η Τουρκική.

⁴⁸ Από τους 35 Ελληνοκύπριους αντιπροσώπους διαφώνησαν με την υπογραφή των συμφωνιών οι εκπρόσωποι του ΑΚΕΛ, ο Τάσος Παπαδόπουλος, ο Βάσος Λυσαριδής και ο Γλαύκος Χρίστης.

19. Συμπεράσματα

α. Στην δεκαετία του 1950, διαδραματίστηκαν σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν ανεξίτηλα την ιστορία του νησιού.

β. Το Ενωτικό δημοψήφισμα του 1950 (15.1.1950), με το οποίο οι Έλληνες Κύπριοι, διατράνωσαν δυναμικά το πάγιο αίτημα τους για ένωση με την Ελλάδα. Το εν λόγω δημοψήφισμα ήταν ένα μήνυμα προς τη Βρετανική αυτοκρατορία, το οποίο δεν έλαβε υπόψη και είχε σαν αποτέλεσμα τον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959).

γ. Η έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ, έδωσε μια νέα διάσταση στο αίτημα για αυτοδιάθεση και ένωση με την Ελλάδα. Ένας αγώνας που οδήγησε στην δημιουργία το 1959, της ανεξάρτητης Κυπριακής δημοκρατίας. Μια ανεξαρτησία και ένα Σύνταγμα που δεν ήταν αυτά που οραματίστηκαν οι Κύπριοι όταν άρχισαν το αγώνα το 1955. Στην ουσία ο τότε πρόεδρος αναγκάστηκε να το αποδεκτεί, για να αποφευχθούν χειρότερες εξελίξεις που πιθανό να οδηγούσαν στη διχοτόμηση⁴⁹. Στην ουσία οι συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου σχεδιάστηκαν για να εξυπηρετήσουν κατά πρώτο λόγο τα συμφέροντα της δυτικής συμμαχίας, δεύτερο της Τουρκίας και να ικανοποιήσουν ελάχιστα, αν όχι και καθόλου, το αίτημα της αυτοδιάθεσης των Ελληνοκυπρίων.

δ. Το αρνητικό που εμφανίστηκε την περίοδο αυτή, ήταν η επαναφορά της Τουρκίας στο προσκήνιο διεκδίκησης της Κύπρου και του αιτήματος για διχοτόμηση. Η Τουρκία είχε αποχωρήσει πλήρως από την Κύπρο με την Συνθήκη της Λωζάννης, αλλά η Βρετανία με την Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου (Αύγουστο 1955), στην οποία συμμετείχε και η Ελλάδα της έδωσε το δικαίωμα να επανέλθει.

ε. Τελικά, μπορούμε να εξάγουμε το συμπέρασμα, ότι ο τετραετής ένοπλος αγώνας του Κυπριακού ελληνισμού, με αποκλειστικό αίτημα την αυτοδιάθεση – Ένωση δεν δικαιώθηκε. Στην Κύπρο προσφέρθηκε μια ελλειμματική ανεξαρτησία και ένα κρατικό μόρφωμα, ιδιαίτερα δυσλειτουργικό το οποίο ενείχε τα σπέρματα των μετέπειτα καταστροφικών εξελίξεων.

⁴⁹ Κρασιδιώτης Ν. Γιάννος, « Το Κυπριακό Πρόβλημα (1960-1974)», Εκδόσεις Θεμέλιο, 1984, σελ.34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ» : ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ – Η ΣΥΚΡΟΥΣΗ – Η ΕΙΣΒΟΛΗ

(ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1960-1974)

20. Η Συνταγματική κρίση του 1963

α. Συνέπεια της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί με το δοτό Σύνταγμα⁵⁰ της Κυπριακής Δημοκρατίας και επιθυμώντας να βελτιώσει την κατάσταση, ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, εισηγήθηκε στους ηγέτες της τουρκοκυπριακής κοινότητας τροποποιήσεις σε 13 σημεία του συντάγματος⁵¹. Οι τροποποιήσεις δεν περιλάμβαναν ριζικές αλλαγές, αλλά αποσκοπούσαν στο να παραμερίσουν μερικές από τις πιο εμφανείς αιτίες προστριβών. Η τουρκική κυβέρνηση προς την οποία είχαν κοινοποιηθεί οι τροποποιήσεις, τις απέρριψε υποκινώντας έτσι την τουρκοκυπριακή ηγεσία να πράξει το ίδιο.

β. Πρόδρομος της κρίσης του 1963 υπήρξε το θέμα των Δήμων των 5 μεγαλύτερων πόλεων της Κύπρου. Οι Τουρκοκύπριοι αξίωσαν τότε χωριστούς Δήμους, ενώ ο Πρόεδρος, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, υποστηρίζοντας το καθεστώς των ενιαίων Δήμων δεν ανανέωσε την ισχύ του περί Δήμων Νόμου και ζήτησε την υπαγωγή των Δημοτικών αρμοδιοτήτων κάτω από την Κυβέρνηση. Η Ελληνική Κυβέρνηση αντιτάχθηκε τότε έντονα, υποστηρίζοντας ότι δεν έπρεπε να διαταραχθούν οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας με το θέμα αυτό και τονίζοντας ότι η διχοτόμηση των Δήμων είχε γίνει ήδη αποδεκτή, τον Ιανουάριο του 1959, από τον Μακάριο και επομένως έπρεπε η Ελληνική πλευρά να τιμήσει την υπογραφή της.

γ. Το Δεκέμβριο του 1963 υπήρξε μια πιο ανησυχητική αντίδραση από την τουρκική κυβέρνηση η οποία υποκίνησε ανοικτή ανταρσία εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας, την οποία ανέλαβε η ΤΜΤ⁵², μια τρομοκρατική τουρκοκυπριακή οργάνωση με κύριο στόχο να εμποδίσει τις επαφές ανάμεσα στις δύο κοινότητες και να σπείρει το μίσος μεταξύ τους. Ήταν πλέον ξεκάθαρο ότι η Τουρκία χρησιμοποιούσε ως πρόσχημα τις προτάσεις του Προέδρου της

⁵⁰ Όπως Παράρτημα «Γ».

⁵¹ Όπως Παράρτημα «Δ».

⁵² Παυλίδης Άντρος, « Η Ιστορία της Κύπρου ». Εκδόσεις Φιλόκυπρος, Λευκωσία 1993, Τόμος Δ, σελ.443.

Δημοκρατίας για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, για να πραγματοποιήσει το παλιό της σχέδιο για τη διχοτόμηση της Κύπρου.

δ. Ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος δημόσια δήλωσε ότι η κυπριακή κυβέρνηση είχε παύσει να υπάρχει και μαζί με τους τρεις Τουρκοκυπρίους υπουργούς του αποσύρθηκε από την Κυβέρνηση. Με το πρόσχημα ότι η κυπριακή κυβέρνηση και οι δυνάμεις της ήταν δήθεν έτοιμες να εξοντώσουν την τουρκοκυπριακή μειονότητα, οι πράκτορες της Τουρκίας στην Κύπρο οργάνωσαν τη βίαιη μετακίνηση τμημάτων του τουρκοκυπριακού πληθυσμού για να δημιουργήσουν συμπαγείς τουρκοκυπριακές περιοχές (θύλακες) και να επιβάλουν το γεωγραφικό διαχωρισμό της τουρκοκυπριακής μειονότητας από τον υπόλοιπο κυπριακό λαό.

ε. Το τουρκικό στρατιωτικό απόσπασμα που στάθμευε στην Κύπρο σύμφωνα με τη Συνθήκη Συμμαχίας, βοήθησε τους στασιαστές, δημιουργώντας έτσι την απαρχή μιας διακοινοτικής κρίσης στο νησί.

21. Τα γεγονότα του 1964 και 1967

α. Το 1964 η TMT πρωτοστάτησε στον εξαναγκασμό χιλιάδων Τουρκοκυπρίων να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να συγκεντρωθούν σε τουρκικές «προστατευόμενες» περιοχές για να έχουν πάνω τους απόλυτο έλεγχο ενώ δεν δίστασε να προβεί και σε δολοφονίες Τουρκοκυπρίων που υποστήριζαν τη συνύπαρξη και συνεργασία με τους Ελληνοκυπρίους.

β. Τον Ιανουάριο του 1964, εξαιτίας της σοβαρής κατάστασης η οποία προέκυψε από τις διακοινοτικές ταραχές στην Κύπρο και των απειλών της Τουρκίας να εισβάλει στρατιωτικά στο νησί, η βρετανική κυβέρνηση συγκάλεσε πενταμερή διάσκεψη στο Λονδίνο για να ασχοληθεί με το πρόβλημα. Στη διάσκεψη εκπροσωπήθηκαν οι κυβερνήσεις των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων, Βρετανίας, Ελλάδας, Τουρκίας και οι δύο κοινότητες της Κύπρου. Αλλά λίγες μέρες μετά την έναρξη της διάσκεψης, έγινε φανερό ότι σκοπός της ήταν να πείσει την κυπριακή κυβέρνηση να συμφωνήσει:

(1) Στην αποστολή στην Κύπρο στρατευμάτων από διάφορες χώρες, φιλικές προς τη Βρετανία και την Τουρκία, με στόχο την διατήρηση, δήθεν, του νόμου και της τάξης και

(2) Στην εγκαθίδρυση μιας ενδοκυβερνητικής επιτροπής με τη συμμετοχή των κυβερνήσεων που θα απέστειλλαν τα αποσπάσματα, για να εποπτεύει τα στρατεύματα.

γ. Οι εκπρόσωποι της Κύπρου αντιλήφθηκαν ότι αποδοχή της πρότασης θα σήμαινε την αναπόφευκτη κατοχή του νησιού από ξένα στρατεύματα και την υποκατάσταση των εξουσιών της κυπριακής κυβέρνησης από την ούτω καλούμενη ενδοκυβερνητική επιτροπή, κάτι που θα διευκόλυνε τους Τούρκους να υλοποιήσουν τα σχέδια τους για γεωγραφικό διαχωρισμό της τουρκοκυπριακής μειονότητας. Οι αντιπρόσωποι της Κύπρου αντιτάχθηκαν στα διαμελιστικά σχέδια που τους υποβλήθηκαν και τελικά η κυπριακή κυβέρνηση προσέφυγε στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

δ. Καθόλη τη διάρκεια της διάσκεψης η απειλή τουρκικής εισβολής ήταν συνεχής. Τουρκικά στρατιωτικά αεροπλάνα υπερίπταντο της Κύπρου, ενώ τουρκικός στρατιωτικός εξοπλισμός και εκπαιδευμένο στρατιωτικό προσωπικό μεταφέρθηκαν μυστικά στο νησί. Όλα αυτά κορυφώθηκαν με τους βομβαρδισμούς κυπριακών χωριών στην περιοχή της Τηλλυρίας από τουρκικά αεροπλάνα τον Αύγουστο του 1964 όπου 100 περίπου Ελληνοκύπριοι, κυρίως πολίτες σκοτώθηκαν και μεγάλος αριθμός τραυματίστηκαν. Η περαιτέρω γενίκευση της σύρραξης, αποφεύχθηκε με την επέμβαση του Προέδρου των ΗΠΑ, Τζόνσον⁵³.

ε. Τόσο το Συμβούλιο Ασφαλείας όσο και η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών αναμείχθηκαν χωρίς διακοπή στο κυπριακό πρόβλημα από το 1964. Το Μάρτιο του 1964, με το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας 186 (1964)⁵⁴, στάλθηκε στο νησί ειρηνευτική δύναμη των Η.Ε. (UNFICYP) - αρχικά για τρεις μήνες, αλλά κατόπιν συνεχών παρατάσεων, βρίσκεται ακόμη στο νησί - για να βοηθήσει στην αποκατάσταση της ειρήνης και της ομαλότητας.

στ. Στο Νησί άρχισε μια έντονη ενωτική προπαγάνδα που κορυφώθηκε με την κάθοδο του στρατηγού Γρίβα στην Κύπρο (19 Ιουνίου 1964) και με τις συνομιλίες που άρχισε στη Γενεύη η Ελληνική Κυβέρνηση με τον ειδικό απεσταλμένο του Αμερικανού Προέδρου, Ντην Άτσεσον, με αντικείμενο την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, έναντι εδαφικών ανταλλαγμάτων στο Νησί προς την

⁵³ Όπως Παράρτημα «Ε».

⁵⁴ Γ.Τ.Π. 3/2002 "Ψηφίσματα ΟΗΕ για το Κυπριακό Πρόβλημα", Κυβερνητικό Τυπογραφείο, Λευκωσία 2002, σελ. 5.

Τουρκία. Την πολιτική αυτή ακολούθησαν, όπως αποδεικνύεται από τα πρακτικά του Συμβουλίου του Στέμματος της 6^{ης} Φεβρουαρίου 1967 και όλες οι επόμενες Ελληνικές Κυβερνήσεις μέχρι την Τουρκική εισβολή.

ζ. Η Κυπριακή ηγεσία απέρριψε έντονα το Σχέδιο Άτσεσον⁵⁵ και με τις απόψεις της συμμορφώθηκε τελικά και η Ελληνική Κυβέρνηση.

η. Το Μάρτιο του 1965 ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών διόρισε ως μεσολαβητή για το Κυπριακό τον Γκάλο Πλάζα.

θ. Στην έκθεσή⁵⁶ του ο μεσολαβητής Γκάλο Πλάζα δήλωνε ότι το πρόβλημα της Κύπρου δεν μπορούσε να λυθεί με επαναφορά στην κατάσταση που υπήρχε πριν το 1963, αλλά μια νέα λύση έπρεπε να βρεθεί, η οποία να είναι σύμφωνη με τις πρόνοιες του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ειδικότερα, εισηγήθηκε ότι η λύση θα έπρεπε να ικανοποιεί τις επιθυμίες της πλειοψηφίας του πληθυσμού και ταυτόχρονα να παρέχει επαρκή προστασία των νομίμων δικαιωμάτων όλου του λαού. Επιπλέον, εισηγήθηκε τρόπους για την προστασία των δικαιωμάτων της τουρκοκυπριακής μειονότητας και απέρριπτε την ιδέα του διαχωρισμού των κοινοτήτων της Κύπρου. Η έκθεση αυτή, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει μια λογική βάση για τη λύση του προβλήματος, απορρίφθηκε από την Τουρκία με αποτέλεσμα οι μεσολαβητικές προσπάθειες του Γκάλο Πλάζα να τερματιστούν.

ι. Τα Ηνωμένα Έθνη, έχοντας άμεση ανάμειξη στο κυπριακό πρόβλημα και ανησυχώντας για την τουρκική απειλή εναντίον της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας της Κύπρου, ενέκριναν στις 18 Δεκεμβρίου του 1965 το ψήφισμα 2077⁵⁷.

ια. Η Κυβέρνηση Στεφανόπουλου που διαδέχθηκε, τον Ιούλιο του 1965, την Κυβέρνηση Παπανδρέου, ακλούθησε ενωτική γραμμή και διεξήγαγε προς το σκοπό αυτό απευθείας συνομιλίες με την Τουρκική Κυβέρνηση. Η Κυπριακή ηγεσία επισήμανε τους κινδύνους ενός τέτοιου διαλόγου και κατέστησε σαφές τους στόχους της με σχετική δήλωσή⁵⁸.

⁵⁵ Όπως Παράρτημα «ΣΤ» και Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.143.

⁵⁶ Όπως Παράρτημα «Ζ» και Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.159 και Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.405.

⁵⁷ Γ.Τ.Π. 3/2002 "Ψηφίσματα ΟΗΕ για το Κυπριακό Πρόβλημα", Κυβερνητικό Τυπογραφείο, Λευκωσία 2002, σελ. 57

⁵⁸ «εις περιπτώσιν συνομιλιών Ελλάδος-Τουρκίας ουδεμία ένστασης υπάρχει, εφόσον αύται θα αφορούν εις την Ένωσιν. Εάν όμως αφορούν εις τον τρόπον διακυβερνήσεως της Νήσου, δεν νομίζομεν, ότι τούτο είναι θέμα συνομιλιών Ελλάδος-Τουρκίας.

ιβ. Ωστόσο, οι απ' ευθείας συνομιλίες συνεχίστηκαν, με μόνιμο αίτημα εκ μέρους της Τουρκίας την παραχώρηση εδαφικών ανταλλαγμάτων στο Νησί.

ιγ. Την πολιτική της Ένωσης έναντι εδαφικών ανταλλαγμάτων, ακολούθησε ιδιαίτερα η δικτατορική Κυβέρνηση, που στις 21 Απριλίου 1967, ανέτρεψε τη βραχύβια Κυβέρνηση του Παναγιώτη Κανελλόπουλου κι αναρριχήθηκε στην εξουσία. Έτσι, στις 9 Σεπτεμβρίου 1967, πραγματοποιήθηκε συνάντηση των Πρωθυπουργών Ελλάδας-Τουρκίας στον Έβρο⁵⁹, με αίτημα, από Ελληνικής πλευράς, την Ένωση και έντονη αντιπρόταση, από Τουρκικής πλευράς, την παραχώρηση εδαφικών ανταλλαγμάτων στην Κύπρο και αλλού. Η συνάντηση κατέληξε σε πλήρη αποτυχία.

ιδ. Η αντίθεση μεταξύ Αθηνών-Λευκωσίας κορυφώνεται, στις 15 Νοεμβρίου 1967, με τις συγκρούσεις στην Κοφίνου. Ο στρατηγός Γρίβας επέστρεψε στην Αθήνα και στις 20 Νοεμβρίου 1967, ανάλαβε Υπουργός των Εξωτερικών ο Παναγιώτης Πιπινέλης, γνωστός σαν ένθερμος οπαδός της ένταξης του Κυπριακού στα συμμαχικά πλαίσια και της λύσης του με βάση τα γενικότερα συμφέροντα της Νατοϊκής Συμμαχίας.

ιε. Οι επιχειρήσεις της Κοφίνου είχαν προκαλέσει έντονη Τουρκική αντίδραση, με αποτέλεσμα την επέμβαση του NATO και την αποστολή του ειδικού τότε Συμβούλου του Αμερικανού Προέδρου, Σάϋρους Βανς, ο οποίος απαίτησε από την Ελληνική Κυβέρνηση την άμεση αποχώρηση των Ελληνικών δυνάμεων από την Κύπρο και την έναρξη Ελληνοτουρκικού διαλόγου για τη λύση του Κυπριακού, από δε την Κυβέρνηση της Λευκωσίας τη διάλυση της Εθνοφρουράς και αριθμητική μείωση της Κυπριακής Αστυνομίας. Η διαφωνία της Ελληνικής και της Κυπριακής Κυβέρνησης ήταν πλήρης. Η μεν Ελληνική Κυβέρνηση δέχτηκε τότε τις προτάσεις Βανς και απέσυρε, στις 8 Δεκεμβρίου 1967, τις Ελληνικές δυνάμεις από την Κύπρο, ενώ η Κύπρος απέσυρε τις σχετικές προτάσεις.

ιστ. Η συμφωνία που συνομολογήθηκε, η οποία προφανώς εξυπηρετούσε την Τουρκία, ουσιαστικά επιβλήθηκε στην Ελλάδα. Οι όροι που

En πάση περιπτώσει η Ένωση δεν πρέπει να συνεπάγεται ανταλλάγματα οιασδήποτε φύσεως εν Κύπρω. Είναι θέμα της Ελληνικής Κυβερνήσεως να δώσει ή όχι ανταλλάγματα εις Ελλάδα».

⁵⁹ Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.200.

τέθηκαν από τον Βανς, προέβλεπαν την άμεση απομάκρυνση της Μεραρχίας⁶⁰ και την παραμονή στην Κύπρο μόνο της ΕΛ.ΔΥ.Κ και της ΤΟΥΡ.ΔΥ.Κ.. Επιπλέον προβλεπόταν η άμεση διάλυση των τουρκικών στρατευμάτων που είχαν προωθηθεί στα μικρασιατικά παράλια, έναντι της Κύπρου. Τέλος, Ελλάδα και Τουρκία αναλάμβαναν την υποχρέωση να σεβαστούν την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Δημοκρατίας της Κύπρου. Η πρόταση έγινε αποδεκτή από Ελλάδα και Τουρκία, ενώ η Κυπριακή κυβέρνηση την απέρριψε, λόγω της πρόβλεψης για διάλυση της Εθνικής Φρουράς και διεύρυνση του αστυνομικού ρόλου της δύναμης των Ηνωμένων Εθνών, που στάθμευε από το 1964 στο νησί.

22. Οι Συνομιλίες 1968-1971 και 1972 - 1974

α. Τον Ιούνιο του 1968, μετά από συστάσεις του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, άρχισαν συνομιλίες μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων για την επίτευξη λύσης στο κυπριακό πρόβλημα, αλλά καθώς η τουρκική επιδίωξη ήταν η προώθηση της διχοτόμησης του νησιού, καμιά πρόοδος δεν επιτεύχθηκε.

β. Η έναρξη των συνομιλιών είχε γίνει εφικτή ένεκα κυρίως των μονομερών μέτρων για επαναφορά στο νησί συνθηκών ομαλότητας, που λήφθηκαν από την κυπριακή κυβέρνηση το 1968, παρά το γεγονός ότι αθώοι Ελληνοκύπριοι είχαν δολοφονηθεί από τρομοκράτες της ΤΜΤ το 1967 και παρά το ότι η ούτω καλούμενη «προσωρινή τουρκοκυπριακή διοίκηση» είχε ιδρυθεί εκείνο το χρόνο, με σκοπό να προωθήσει τη διχοτόμηση ή τη δημιουργία ενός χωριστού κράτους.

γ. Η κυπριακή κυβέρνηση προσέφερε πλήρη χάρτη μειονοτικών δικαιωμάτων για τους Τουρκοκυπρίους, τον οποίο κατέθεσε στα Ηνωμένα Έθνη. Επίσης εξήγγειλε οικονομικά κίνητρα για Τουρκοκυπρίους ώστε να εγκαταλείψουν τους θύλακες, στους οποίους είχαν αυτοεγκλωβιστεί και να επιστρέψουν στα σπίτια τους.

δ. Επιπλέον, η Κυπριακή κυβέρνηση κατάργησε όλους τους περιορισμούς και όλα τα σημεία ελέγχου, τα οποία είχαν τεθεί μετά τις συγκρούσεις του 1963/1964. Με αυτό τον τρόπο οι Τουρκοκύπριοι ήταν εντελώς ελεύθεροι να κυκλοφορούν σε όλα τα μέρη του νησιού. Όμως η ηγεσία της ΤΜΤ δεν

⁶⁰ Σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας, η Μεραρχία θα έπρεπε να αποσυρθεί από το νησί εντός 45 ημερών.

ανταποκρίθηκε σε αυτά τα μέτρα. Εκτός του ότι απαγόρευε στους Ελληνοκυπρίους να εισέρχονται σε ορισμένες περιοχές, παρενέβαλλε συνεχώς εμπόδια στην συνεργασία μεταξύ ολόκληρου του πληθυσμού της Κύπρου.

ε. Στο μεταξύ οι διακοινοτικές συνομιλίες συνεχίζονταν πάνω στη βάση του ότι οι δύο πλευρές θα προσπαθούσαν να βρουν μια διευθέτηση βασισμένη σε ένα ενιαίο, ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος. Αυτό είχε, εξάλλου τονιστεί από τον ίδιο το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και διακηρύχθηκε επανειλημμένα σε συνόδους του διεθνούς οργανισμού.

στ. Όμως τα γεγονότα που ακολούθησαν, απέδειξαν ότι ενώ η Τουρκία αρχικά φαινόταν να συμφωνεί με την ιδέα ενός ανεξάρτητου, κυρίαρχου και ενιαίου κράτους, στην πραγματικότητα προωθούσε συνεχώς τα σχέδια της για διχοτόμηση του νησιού και περίμενε την κατάλληλη στιγμή για υλοποίησή τους.

ζ. Οι προθέσεις της Τουρκίας αποκαλύφθηκαν το Φεβρουάριο του 1974 όταν μετά από μια παρατεταμένη κυβερνητική κρίση, η τουρκική κυβέρνηση συνασπισμού του Λαϊκού Δημοκρατικού Κόμματος και του Κόμματος Εθνικής Σωτηρίας, με Πρωθυπουργό τον Μπουλέντ Ετζεβίτ, υπέγραψε πρωτόκολλο, στο οποίο διακήρυσσε ότι μόνο η ομοσπονδία θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή στην Κύπρο. Μετά από αυτή την επίσημη δήλωση, η οποία κατέστρεψε όλες τις προοπτικές για μια διευθέτηση με βάση τις συμφωνημένες αρχές, η Τουρκία έθεσε σε λειτουργία το μηχανισμό για εισβολή στην Κύπρο.

23. Το πραξικόπημα και η Τουρκική εισβολή του 1974

α. Η αντίθεση μεταξύ Αθηνών και Λευκωσίας αυξανόταν σταδιακά και κορυφώθηκε το 1974⁶¹, οπότε εκδηλώθηκε το πραξικόπημα και η Τουρκική εισβολή. Η αντίθεση αυτή οφειλόταν σε μια διαφορετική εκτίμηση της σοβαρότητας των προβλημάτων τα οποία αναφύονται στον Κυπριακό και τον Ελλαδικό χώρο, στις εξωτερικές πιέσεις που υφίστατο ιδιαίτερα η Ελλάδα και στις διαφορετικές, επομένως λύσεις που επιδιώκονται.

β. Χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974, που ενεθάρρυνε η στρατιωτική χούντα των Αθηνών ενάντια στην κυπριακή κυβέρνηση, η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο ως «εγγυήτρια της

⁶¹ Κρανιδιώτης Ν. Γιάννος, « Το Κυπριακό Πρόβλημα (1960-1974)», Εκδόσεις Θεμέλιο, 1984, σελ.229.

ανεξαρτησίας του νησιού». Στις 20 Ιουλίου 1974, 40.000 τουρκικά στρατεύματα, τα οποία στήριζαν αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις, αποβιβάστηκαν στο νησί, κατά παράβαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και όλων των αρχών που διέπουν τις διεθνείς σχέσεις. Τρεις μέρες αργότερα, στις 23 Ιουλίου, η χούντα κατέρρευσε και τη διακυβέρνηση της Ελλάδας ανάλαβε δημοκρατική κυβέρνηση. Με τη πτώση της χούντας αποκαταστάθηκε και η συνταγματική τάξη στην Κύπρο.

γ. Αν η Τουρκία ήθελε να διατηρήσει οποιοδήποτε πρόσχημα ότι ενεργούσε ως εγγυήτρια δύναμη, θα έπρεπε να αποσύρει τις δυνάμεις της στις 23 Ιουλίου. Αντί αυτού όμως, στις 14 Αυγούστου, η Τουρκία εξαπέλυσε δεύτερη επίθεση εναντίον της Κύπρου, κατά παράβαση του ψηφίσματος 353 του Συμβουλίου Ασφαλείας της 20ης Ιουλίου 1974⁶², που ζητούσε ανακωχή και αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο και κατά παράβαση των συμφωνιών που υπέγραψε στη Γενεύη.

δ. Οι συνέπειες της τουρκικής εισβολής ήταν τρομακτικές για τον κυπριακό λαό. Η τουρκική στρατιωτική επέμβαση προκάλεσε σημαντικές απώλειες ζωών, μεγάλες υλικές καταστροφές, ωμότητες σε βάρος αμάχων και εκτοπισμό πέραν του ενός τρίτου του πληθυσμού. Το 37% περίπου του κυπριακού εδάφους, που ήταν το πλουσιότερο μέρος και αντιπροσώπευε το 70% του οικονομικού δυναμικού, καταλήφθηκε από τα τουρκικά στρατεύματα. Διακόσιες χιλιάδες Ελληνοκύπριοι - το ένα τρίτο περίπου, του συνολικού πληθυσμού - εκδιώχθηκαν με τη βία από τα σπίτια και τις περιουσίες τους που βρίσκονταν στο βορρά και μετακινήθηκαν ως πρόσφυγες, στις νότιες, ελεύθερες περιοχές της Κύπρου. Επιπλέον χιλιάδες πολίτες φονεύθηκαν, υπέστησαν κακομεταχείριση ή εξαφανίστηκαν χωρίς κανένα ίχνος από τότε. Αρχικά αγνοείτο η τύχη 1619 προσώπων⁶³, ενώ για αρκετούς από αυτούς υπάρχει μαρτυρία πως βρίσκονταν ζωντανοί στα χέρια των στρατευμάτων εισβολής. Η αλλαγή του δημογραφικού χαρακτήρα των κατεχομένων με μαζική εισαγωγή χιλιάδων εποίκων από την Τουρκία και η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κατεχόμενη Κύπρο, συνιστούν επίσης, άλλες δύο πτυχές της κυπριακής τραγωδίας.

⁶² Γ.Τ.Π. 3/2002 "Ψηφίσματα ΟΗΕ για το Κυπριακό Πρόβλημα", Κυβερνητικό Τυπογραφείο, Λευκωσία 2002, σελ. 63.

⁶³ Κατόπιν κοινής συμφωνίας Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, συστάθηκε ειδική επιτροπή για διερεύνηση της τύχης των αγνοουμένων και κατόπιν ανασκαφών που έγιναν σε διάφορες τοποθεσίες, αριθμός αγνοουμένων έχει ταυτοποιηθεί με τη μέθοδο της εξέτασης του DNA.

ε. Κατά τη διάρκεια της 29ης Συνόδου, το Νοέμβριο του 1974, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε ομόφωνα συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας) το ψήφισμα 3212⁶⁴, το οποίο παρείχε το πλαίσιο για μια λύση στο κυπριακό πρόβλημα. Στις κύριες πρόνοιες του το ψήφισμα αυτό απαιτεί την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο, το σεβασμό της ανεξαρτησίας, κυριαρχίας, εδαφικής ακεραιότητας και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον τερματισμό της ανάμιξης στις εσωτερικές της υποθέσεις και τη λήψη επείγοντων μέτρων για την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους κάτω από συνθήκες ασφάλειας.

στ. Η Τουρκία, παρόλο που περιλαμβανόταν στις χώρες που ψήφισαν υπέρ του ψηφίσματος, αρνήθηκε να συμμορφωθεί σε οποιαδήποτε από τις πρόνοιες του.

⁶⁴ Γ.Τ.Π. 3/2002 "Ψηφίσματα ΟΗΕ για το Κυπριακό Πρόβλημα", Κυβερνητικό Τυπογραφείο, Λευκωσία 2002, σελ. 231.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Ε» : ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

24. Διαπιστώσεις

α. Η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της ύστερα από ένα απελευθερωτικό αγώνα που στόχευε στην Ένωση με την Ελλάδα. Αντί της ένωσης η Κύπρος πέτυχε να αποκτήσει μια δεσμευμένη ανεξαρτησία⁶⁵, με τις Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου.

β. Οι συμφωνίες αυτές, παράλληλα με την ανεξαρτησία, δημιούργησαν ένα σωρό προβλήματα⁶⁶, που φορτισμένα με το γενικό κλίμα, που επικρατούσε στο νησί τα πρώτα τρία χρόνια της ανεξαρτησίας, οδήγησαν σε βίαιη σύγκρουση μεταξύ των δύο εθνικών κοινοτήτων. Επιδίωξη των Ε/Κ ήταν η τροποποίηση των συμφωνιών, οι οποίες, κατά την κρίση τους έδιναν στους Τ/Κ υπερβολικά δικαιώματα, ενώ ο στόχος των Τ/Κ ήταν η κατά γράμμα εφαρμογή των⁶⁷, ανεξάρτητα των συνεπειών που θα προκαλούσε στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού.

γ. Το κίνημα εναντίον του Μακαρίου που είχε υποθάψει η χούντα της Αθήνας, είχε σαν αποτέλεσμα το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 και στη συνέχεια την εισβολή της Τουρκίας (επικαλούμενη τη Συνθήκη Εγγυήσεως για αποκατάσταση δήθεν της ειρήνης στο νησί) και την κατάληψη από μέρους της, του 37% του συνολικού εδάφους του νησιού.

25. Συμπεράσματα

α. Η διάψευση των ελπίδων στον ΟΗΕ οδήγησε την Ελληνική πλευρά στην επιλογή του ένοπλου αγώνα, εξαγριώνοντας τους Βρετανούς και συσπειρώνοντας τους με τους Τούρκους, με τους οποίους η Βρετανία είχε κάθε λόγο να συνεργαστεί, εντάσσοντας τους στη διαμάχη και παίζοντας το κλασικό παιχνίδι των μεγάλων δυνάμεων του « διαίρει και βασίλευε». Ενέργεια που επανέφερε ουσιαστικά την Τουρκία στη διεκδίκηση της Κύπρου.

β. Οι διαφορές αντίληψης των δύο κοινοτήτων (κατά πόσο έπρεπε να τροποποιηθεί το Σύνταγμα του 1960, για να γίνει λειτουργικό), οδήγησαν στη

⁶⁵ Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.106.

⁶⁶ Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ. 108.

⁶⁷ Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ. 109.

διακοινοτική διένεξη του 1963, όπου ο τότε πρόεδρος Αρχ. Μακάριος Γ΄, υπέβαλε στον Τ/Κ αντιπρόεδρο Φάουλ Κουτσούκ τις γνωστές προτάσεις για τροποποίηση 13 σημείων του Συντάγματος του 1960 της Κυπριακής Δημοκρατίας (λέγεται ότι σημαντική συμβολή στη σύνταξη των είχε ο τότε Βρετανός πρέσβης στη Κύπρο⁶⁸), έτσι ώστε να κατοχυρωθεί η ενότητα και λειτουργικότητα του Κράτους. Μια διένεξη που έπρεπε να παραμείνει εσωτερικό πρόβλημα και να λυθεί από τους ίδιους τους Κύπριους (Έλληνες και Τούρκους), αλλά δυστυχώς διεθνοποιήθηκε, λόγω του ότι θίγονταν συμφέροντα τρίτων χωρών.

γ. Στην περίπτωση της Κύπρου τα συμφέροντα ήταν συμβατικά αλλά και πολιτικά. Η Ελλάδα, η Τουρκία και η Μ. Βρετανία είναι μέλη της συνθήκης Εγγύησης, που αποτελεί θεμελιώδες μέρος των συμφωνιών του 1960. Με βάση αυτή τη συμφωνία οι πιο πάνω χώρες ανάλαβαν την υποχρέωση να εγγυηθούν την ανεξαρτησία της και το καθεστώς που εγκαθιδρύθηκε με τις συμφωνίες. Δηλαδή έχουν το δικαίωμα να επεμβαίνουν στο νησί από κοινού ή χωριστά η καθεμιά σε περίπτωση που θα κινδύνευε η ανεξαρτησία ή το καθεστώς της χώρας, με σκοπό να αποκαταστήσουν το **status quo**. Η διατύπωση της συμφωνίας είχε μία παράλειψη, δεν διευκρίνιζε αν η εν λόγω επέμβαση θα γινόταν με χρήση βίας ή με ειρηνικά μέσα. Από ότι φάνηκε στη εξέλιξη (1974), η παράλειψη αυτή ίσως ήταν σκόπιμη, ώστε η έννοια της επέμβασης να μη σημαίνει κατ' ανάγκη ένοπλη επέμβαση ή χρήση βίας.

δ. Στα πλαίσια της υπονόμησης της πολιτικής του Προέδρου Μακαρίου, η χούντα των Αθηνών στις 15 Ιουλίου 1974 διοργάνωσε στρατιωτικό πραξικόπημα εναντίον της νόμιμης κυβέρνησης της Κύπρου εγκαθιστώντας δικτατορία. Το πραξικόπημα έδωσε την αφορμή που από καιρό έψαχναν οι Τούρκοι για να επέμβουν στρατιωτικά στην Κύπρο. Έτσι, με πρόσχημα την προστασία των Τουρκοκυπρίων και την ανατροπή της συνταγματικής τάξης του 1960 από την ελληνική χούντα, η Άγκυρα επικαλέστηκε το δικαίωμα επέμβασης στην Κύπρο βάσει της Συνθήκης Εγγυήσεως και πραγματοποίησε στρατιωτική εισβολή στο νησί στις 20 Ιουλίου 1974.

ε. Η στρατιωτική χούντα, παρόλο που προχώρησε στην ανατροπή του Μακαρίου και θα έπρεπε να αναμένει την τουρκική αντίδραση, δεν

⁶⁸ Παυλίδης Άντρος, « Η Ιστορία της Κύπρου ». Εκδόσεις Φιλόκυπρος, Λευκωσία 1993, Τόμος Δ, σελ.448.

προετοίμασε την Κύπρο για να αντιμετωπίσει την εισβολή. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση το διπλό επιχείρημα του πραξικοπήματος και της εισβολής να αποτελούσε τμήμα ενός ενιαίου σχεδίου που απέβλεπε στην ανατροπή των δεδομένων του νησιού και τον περιορισμό της ανεξαρτησίας του.

στ. Τόσο η ενέργεια της χούντας των Αθηνών όσο και η τουρκική εισβολή αποτελούν παράνομες ενέργειες που έρχονται σε αντίθεση με τις Συμφωνίες του 1960 και τις υποχρεώσεις που οι δύο αυτές εγγυήτριες δυνάμεις ανέλαβαν έναντι της Κύπρου. Η Τουρκία όμως συνέχισε την επιθετική της πολιτική σε μια προσπάθεια δημιουργίας τετελεσμένων γεγονότων στο νησί, παρόλο που εν τω μεταξύ είχε αποκατασταθεί η συνταγματική τάξη στην Κύπρο. Και η τρίτη όμως εγγυήτρια δύναμη, η Βρετανία, δεν ανέλαβε τις ευθύνες της παραμένοντας απαθής.

ζ. Ανέκαθεν οι Δυτικές χώρες είχαν την τάση να προσεγγίσουν το πρόβλημα της Κύπρου μέσα από τη λογική της Ατλαντικής Συμμαχίας, ιδιαίτερα μετά την έκρηξη της διακοινοτικής διαμάχης. Έτσι το Κυπριακό δεν αντιμετωπιζόταν σαν ένα ζήτημα εφαρμογής των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου και των ψηφισμάτων του Ο.Η.Ε. αλλά σαν ένα ενδοοικογενειακό πρόβλημα του Δυτικού κόσμου. Αυτό φαίνεται σε πολλές περιπτώσεις όπως, π.Χ., στην πρωτοβουλία των Βρετανών το 1964 να οργανώσουν μια διάσκεψη στο Λονδίνο και την προσπάθεια των Αμερικανών με το σχέδιο Άτσεσον.

η. Αυτό που προσπαθούσαν να αποφύγουν οι Αμερικάνοι, και γενικότερα οι Δυτικοί, ήταν μια ανάμειξη της τότε Ε.Σ.Σ.Δ. στο ζήτημα, σε μια εποχή όπου ο ανταγωνισμός των δύο υπερδυνάμεων στην περιοχή της Μεσογείου κορυφωνόταν. Επιπρόσθετα, η πολιτική της Κυπριακής κυβέρνησης στο χώρο των Αδεσμεύτων αντιμετωπιζόταν με επιφυλακτικότητα από τις Η.Π.Α. Στα πλαίσια του Ν.Α.Τ.Ο., επίσης, ο ρόλος της Τουρκίας θεωρούνταν πιο σημαντικός από αυτόν της Ελλάδας. Έτσι η παρέμβαση της Δύσης στόχευε πρωτίστως να ικανοποιήσει τις τουρκικές επιδιώξεις και τα συμφέροντα και δευτερευόντως τα συμφέροντα της Ελλάδος.

θ. Εκ των υστέρων, βέβαια μπορεί να ειπωθεί ότι η ένταξη της Κύπρου σε ηγετική μάλιστα θέση στο τριτοκοσμικό κίνημα των Αδεσμεύτων ήταν μια λάθος επιλογή, (κατά μερικούς ολέθρια)⁶⁹, καθόσον μία πιθανή ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, θα αφαιρούσε από επιτήδειους προπαγανδιστές το δικαίωμα

⁶⁹ Κουλουμπής Θεόδωρος, «Κυπριακό, Λάθη, Διδάγματα και Προοπτικές», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1996, σελ.82.

να αποκαλούν την Κύπρο « *Κούβα της Μεσογείου*»⁷⁰, και ότι κινδύνευε να πέσει στα χέρια της Σοβιετικής Ένωσης. Φυσικά ο τότε πρόεδρος Αρχ. Μακάριος είχε διαφορετική αντίληψη⁷¹. Επίσης το φλερτ του Μακαρίου με το ΑΚΕΛ και τη Μόσχα, έδινε το δικαίωμα στη Βρετανία να υποστηρίζει ότι η παρουσία της στο νησί ήταν επιβεβλημένη για τη διασφάλιση των συμφερόντων του ΝΑΤΟ καθώς και της ασφάλειας στην περιοχή, επικαλούμενοι ότι αν η Κύπρος κατάληγε σε κομμουνιστικά χέρια, θα τίθετο σε κίνδυνο ολόκληρη η στρατηγική ανάσχεσης της Δύσης έναντι της πρώην ΕΣΣΔ.

ι. Με βάση τα αποδεσμευθέντα απόρρητα έγγραφα του Βρετανικού Υπουργείου Αποικιών, Εξωτερικών και Άμυνας, δεν εξάγεται το συμπέρασμα ότι η Βρετανία θα παραχωρούσε την Κύπρο στην Ελλάδα, αρά και ο ισχυρισμός κάποιων ότι ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. ήταν λανθασμένος δεν μπορεί να στηριχθεί. Κατόπιν τούτου ο ένοπλος αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. και η πρόκληση διεθνούς κόστους στην βρετανική Αυτοκρατορία, ήταν η μόνη οδός για την επίτευξη της Ένωσης με την Ελλάδα ή την ανεξαρτησία της, ανεξαρτήτως αν η μορφή που επιθυμούσαν οι αποικιοκράτες θα συνιστούσε μια άλλη μορφή δικτατορίας⁷².

ια. Η Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, θα καθιστούσε την Ελλάδα ακόμα πιο αναγκαία σύμμαχο των ΗΠΑ και γενικά της Δύσης, στο κλίμα του ψυχρού πολέμου που επικρατούσε την εποχή εκείνη, καθόσον θα αποκτούσε μέσω της, το πλεονέκτημα ελέγχου του γεωστρατηγικού χώρου από τα Βαλκάνια μέχρι τη Μέση Ανατολή καθώς επίσης και των τριγώνων Ρόδου-Κρήτης-Κύπρου και Βαλκανίων-Καυκάσου- Μέσης Ανατολής. Επιπλέον η Ένωση θα μπορούσε να δημιουργήσει συνθήκες σταθερότητας στο νησί και στην περιοχή και στο εσωτερικό του ΝΑΤΟ, καθόσον τα προβλήματα που προέκυψαν από τη λειτουργία του νέου κράτους, είχαν αντίκτυπο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις κατά συνέπεια στις σχέσεις των δυο χωρών εντός της Ατλαντικής Συμμαχίας.

ιβ. Η Αγγλία από την πλευρά της, όπως καταδεικνύεται και από τα αποδεσμευθέντα απόρρητα έγγραφα της εποχής, ήταν εναντίον στην Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, καθόσον πίστευε ότι αυτό θα είχε σοβαρή επίπτωση στην αξιοπιστία της ως κυρίαρχη δύναμη στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ο

⁷⁰ Έτσι αποκαλούσε την Κύπρο το ΝΑΤΟ, λόγω των σχέσεων του Αρχ. Μακαρίου με τις Κομμουνιστικές χώρες και Παντελή Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985, σελ.392.

⁷¹ Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Τόμος Α, Λευκωσία 1988, σελ.134.

⁷² Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.470.

φόβος αυτός των βρετανών ίσως και να ήταν μία από τις αιτίες που με την τριμερή διάσκεψη του Λονδίνου το 1955, επανέφεραν στο προσκήνιο διεκδίκησης της νήσου τους Τούρκους. Η πολιτική των Άγγλων εξυπηρετούσε περισσότερο τα δικά τους συμφέροντα παρά αυτά της Συμμαχίας⁷³.

ιγ. Η επιτυχία του αγώνα της ΕΟΚΑ, λαμβάνοντας υπόψη τα μεγέθη των δύο χωρών, στην ουσία μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι Άγγλοι υπέστησαν στρατιωτική ήττα που ενδεχομένως να είναι και η πιο οδυνηρή τους στον 20^ο αιώνα. Η εν λόγω νίκη της ΕΟΚΑ, επιβεβαίωσε την παρακμή και τη συρρίκνωση της βρετανικής αυτοκρατορίας, επιφέροντας ταυτόχρονα θεσμικές αλλαγές και νέα ισοζύγια δυνάμεων μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας-Βρετανίας-Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, τα οποία όμως δεν έτυχαν κατάλληλης διαχείρισης από την Ελληνική πλευρά, με αποτέλεσμα αντί να οδηγήσουν στην Ένωση, οδήγησαν στη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία με βάση το Σύνταγμα της, θα βρισκόταν υπό τη «κηδεμονία» των τριών εγγυητριών δυνάμεων.

ιδ. Οι ενέργειες τόσο των Ελληνοκυπρίων, όσο και των Τουρκοκυπρίων μετά τις Συμφωνίες της Ζυρίχης, ήταν διαμετρικά αντίθετες. Στην ουσία ο επετεύχθης συμβιβασμός οδηγούσε την τουρκική πλευρά (Τουρκία και Τουρκοκύπριοι) ένα βήμα μπροστά και την ελληνική πλευρά (Ελλάδα και Ελληνοκύπριοι) ένα βήμα πίσω. Η τουρκική πλευρά δικαίως πανηγύριζε, καθόσον με την ανεξαρτησία το κέρδος ήταν διπλό, διότι από τη μια απέτρεπε την Ένωση και από την άλλη της δινόταν μια νέα ευκαιρία για την επίτευξη των στόχων που έθεσε με την υιοθέτηση των προτάσεων Νιχάτ Ερίμ. Η Ελληνική πλευρά δεν πέτυχε το στόχο που έθεσε με την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ, δηλαδή της Ενώσεως και από την άλλη υποχρεώθηκε σε ένα συμβιβασμό που έδινε υπερπρόνοια στην τουρκική πλευρά και ενίσχυε τον γεωστρατηγικό της έλεγχο.

ιε. Η παρουσία της Ελληνικής Μεραρχίας⁷⁴ στο νησί εξισορροπούσε τη μειονεκτική στρατηγική θέση της Ελλάδας ως προς την Τουρκία, αλλά και δημιουργούσε νέα στρατηγικά δεδομένα προς όφελος των Ελλήνων του νησιού στη διεκδίκηση λύσης στη βάση της Ένωσης. Εκ του αποτελέσματος η

⁷³ Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.471.

⁷⁴ Σύμφωνα με πηγές προσκείμενα στον Ντιν Άτσεσον, ο ίδιος υποστήριξε ότι η Ελλάδα είχε υποσχεθεί στην Αμερική ότι δεν θα προχωρούσε σε εχθροπραξίες με την Τουρκία και δεν θα επέτρεπε και στον Μακάριο να το πράξει. Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.488.

αποχώρηση της Ελληνικής Μεραρχίας το 1967 μετά τα γεγονότα της Κοφίνου, άφησε την Κύπρο αθωράκιστη και εύκολη λεία στην Τουρκία, η οποία μπορούσε ανενόχλητη να επιβάλει την αναθεωρητική πολιτική και να διεξάγει τελικά την εισβολή του 1974.

ιστ. Η πιθανή λύση στη βάση του σχεδίου Άτσεσον 2, παρόλο που δεν θα εμπόδιζε την Τουρκία να συνεχίζει τη διχοτομική της πολιτική, αυτή θα ήταν πολύ πιο δύσκολο να εφαρμοστεί αν η Κύπρος ήταν με κάποια φόρμουλα ενωμένη με την Ελλάδα. Η λογική αυτή εστιάζεται στο γεγονός ότι μια οποιαδήποτε κρίση θα ήταν μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας και όχι της Κυπριακής Δημοκρατίας των Ελληνοκυπρίων με την Τουρκία, γεγονός που θα αποτελούσε πρόβλημα στις τάξεις του ΝΑΤΟ. Επιπλέον οι πιθανότητες εμπλοκής των ΗΠΑ για αποτροπή της κρίσης θα ήταν πιο αυξημένες, όπως συνέβη και τον Ιούνιο του 1964 με την επιστολή του Προέδρου Τζόνσον στην κρίση των Κοκκίνων, στο πλαίσιο της προστασίας των συμφερόντων της χώρας του.

ιζ. Η επιλογή του Μακαρίου για προσέγγιση της Μόσχας ως εξισορροπητικό στοιχείο στη στάση που πίστευε ότι η τηρούσε η Δύση έναντι της Κύπρου, κρίνεται ως λανθασμένη, καθόσον ούτε στη Μόσχα σύμφερε η Ένωση της Κύπρου με τη Ελλάδα καθόσον με αυτό τον τρόπο και η Κύπρος θα ήταν τμήμα του ΝΑΤΟ. Στην ουσία έστω και άτυπα υπήρξε μια σύγκλιση σοβιετικών και βρετανικών στρατηγικών συμφερόντων.

ιη. Μετά την υπογραφή των τραγικών για την Κύπρο Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου και κατά τα πρώτα χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας, η στάση της Ελλάδας, μπορεί να χαρακτηριστεί ενωτική, αφού εμφανώς επεδίωξε την ενσωμάτωση της νήσου. Σημαντικότερη ενέργεια από πλευράς επίσημης Ελληνικής κυβέρνησης, ήταν η προώθηση της Ελλαδικής Μεραρχίας στο νησί. Κατά την επταετία των Συνταγματαρχών στην Ελλάδα, φαίνεται ότι η ιδέα της Ένωσης, αποτέλεσε απλά το πρόσχημα των κυβερνώντων, πίσω από το οποίο έκρυβαν τα πραγματικά τους σχέδια.

ιθ. Κατά τη διάρκεια του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., οι Τουρκοκύπριοι συνεργάστηκαν με τους Άγγλους για καταστολή του Αγώνα για Ένωση. Αρχικά, με τις ευλογίες των αποικιοκρατών, δημιουργήθηκε η τουρκοκυπριακή εξτρεμιστική οργάνωση Volkan, η οποία δραστηριοποιήθηκε κυρίως με τοποθετήσεις βομβών σε

ελληνοκυπριακούς στόχους. Η διάδοχος της Volkan, η οργάνωση TMT, ιδρύθηκε ως αντίβαρο της ΕΟΚΑ και στελεχώθηκε από αξιωματικούς του Τουρκικού Στρατού, οι οποίοι έφθασαν μυστικά στο νησί. Παράλληλα, χιλιάδες μέλη της τουρκοκυπριακής μειονότητας έσπευσαν να στελεχώσουν το περιβόητο «Επικουρικό Σώμα» της Αστυνομίας και επιδόθηκαν σε ανηλεείς διώξεις κατά των Ελληνοκυπρίων. Εν τω μεταξύ στο διπλωματικό πεδίο, η Τουρκία είχε μπει για τα καλά στο παιχνίδι. Με τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, βγήκε από τη αφάνεια και κατέστη συγκυρίαρχος του νησιού.

κ. Στα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας και μετά την τουρκοκυπριακή ανταρσία του 1963, η Τουρκία συμμετείχε επί ίσοις όροις με τη σύμμαχο Ελλάδα, στις διαβουλεύσεις για επίλυση των προβλημάτων του κυπριακού ζητήματος και ουσιαστικά αποτέλεσε το βασικό εμπόδιο, στις όποιες ευκαιρίες παρουσιάστηκαν για Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, απειλώντας ενίοτε με εισβολή στο νησί. Στη συνέχεια, εκμεταλλεζόμενη τα λάθη της Ελληνικής πλευράς σε Ελλάδα και Κύπρο, επιδίωξε και πέτυχε την απαξίωση της ιδέας της Ένωσης. Η συνέχεια είναι γνωστή...

κα. Όταν τελικά επιβλήθηκε η λύση της Ανεξαρτησίας, οι Βρετανοί φρόντισαν να διατηρήσουν τις κυρίαρχες στρατιωτικές βάσεις στο νησί, μέσω των οποίων εξασφαλίζεται η επιρροή τους στην περιοχή. Η Κύπρος χρησιμοποιήθηκε από τους Βρετανούς, κατά τη διάρκεια των Βρετανογαλλικών επιχειρήσεων κατά της Αιγύπτου το '50 στην κρίση στο Σουέζ, ενώ η συμβολή της νήσου ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη, κατά τις επιχειρήσεις κατά της Λιβύης το 1986 και στον Περσικό Κόλπο το 1991.

26. Επίλογος

α. Η Ελληνική πλευρά αποδείχθηκε κατώτερη των περιστάσεων, αφού ουσιαστικά οι ηγεσίες σε Ελλάδα και Κύπρο ουδέποτε χάραξαν κοινή εθνική και μακροχρόνια πολιτική επί του ζητήματος της Ένωσης. Δυστυχώς η μοναδική ίσως φορά που οι επιδιώξεις των ηγεσιών του Ελληνισμού συνέπεσαν, ήταν στα τέλη της δεκαετίας του '50, προκειμένου να υπογραφούν οι συνεταιριστικές Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και ενώ τα παλικάρια της Ε.Ο.Κ.Α., έδιναν τη ζωή τους για «Ελλάδα και Ένωση».

β. Εάν το 1959, Ελληνική κυβέρνηση και Αρχιεπίσκοπος Μακάριος δεν υπέκυπταν στις πιέσεις και δεν υπέγραφαν τις προβληματικές Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και εάν ο Αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. συνεχιζόταν... Εάν το 1964, οι Έλληνες αποδέχονταν το Σχέδιο Άτσεσον... Εάν το 1967, η Ελληνική πλευρά δεν δεχόταν την ήττα, με αποτέλεσμα να αποσυρθεί η Ελλαδική Μεραρχία από το νησί και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος να απορρίψει οριστικά την Ένωση, υιοθετώντας την πολιτική του εφικτού.

γ. Σήμερα, το ζήτημα της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα δεν μπορεί να αποτελεί επιλογή, τουλάχιστον στο άμεσο, ορατό μέλλον. Ωστόσο, Ελλάδα και Κύπρος, διατηρώντας την κρατική τους οντότητα, οφείλουν να αναθεωρήσουν τη στρατηγική τους και να χαράξουν κοινή πορεία. Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας – Κύπρου, δεν αποτελεί απλά διακήρυξη δύο κυβερνήσεων, που περιστασιακά έτυχε να συμφωνήσουν για εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Αποτελεί τη φυσική συνέχεια της ιστορίας του Ελληνισμού, που μοιραία θα διατηρείται σε ισχύ, ανεξάρτητα από τις «ταμπέλες» που κατά καιρούς μπορεί να του αποδίδονται. Αφήνοντας πίσω το παρελθόν και τα όποια προβλήματα, Ελλάδα και Κύπρος οφείλουν να προχωρήσουν μαζί μπροστά, κτίζοντας τις ανάλογες συμμαχίες, για το καλό του Ελληνισμού. Το επιτάσσει «τὸ ὄμαιμον, τὸ ὁμόγλωσσον, τὸ ὁμόθησκον, τὸ ὁμότροπον»...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Οι Προτάσεις του Λόρδου Ράντκλιφ Περιληπτικά(1956).

«Β» Σχέδιο « ΜΑΚΜΙΛΛΑΝ».

«Γ» Τα Κυριότερα Διαιρετικά Στοιχεία του Συντάγματος.

«Δ» Προτάσεις Αρχιεπισκόπου Μακαρίου για την Αναθεώρηση του Συντάγματος (13 Σημεία).

«Ε» Η Κρίση του 1964.

«ΣΤ» Σχέδιο «ΑΤΣΕΣΟΝ».

«Ζ» Έκθεση «ΓΚΑΛΟ ΠΛΑΖΑ».

«Η» Τα Κυριότερα Σημεία των Εκθέσεων «ΝΙΧΑΤ ΕΡΙΜ»

«Θ» Βιβλιογραφία.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Α” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΡΑΝΤΚΛΙΦ ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΑ(1956)

1. Ο κυβερνήτης, που θα διοριζόταν από την_κυβέρνηση της Αυτής μεγαλειότητας, θα ήταν υπεύθυνος για την άμυνα, τις εξωτερικές υποθέσεις και την εσωτερική ασφάλεια.
2. Θα υπήρχε ένα μικτό συμβούλιο εκλεγμένων και δημοσίων αξιωματούχων για να συζητά θέματα κοινού ενδιαφέροντος.
3. Θα δημιουργείτο νομοθετικό σώμα με 24 μέλη Ελληνοκυπρίους, που θα εκλέγονταν από τους Έλληνες του νησιού και 6 μέλη Τουρκοκυπρίους που θα εκλέγονταν από τους Τούρκους. Σ’ αυτούς θα προστίθεντο 6 διορισμένα μέλη που θα αντιπροσώπευαν τους Βρετανούς του νησιού, τους Μαρωνίτες, τους Αρμένιους και τους Λατίνους.
4. Ένας Τουρκοκύπριος υπουργός Τουρκικών Υποθέσεων, που περιλάμβαναν και την τουρκοκυπριακή παιδεία, θα ήταν ex officio μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου.
5. Θα υπήρχε ειδικό σώμα με εξουσία να δικάζει τις καταγγελίες διοικητικών διακρίσεων και μια ανεξάρτητη επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας.
6. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που εξυπηρετούσαν και την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα, θα διοικούσαν από ανεξάρτητο συμβούλιο.
7. Υπήρχαν νομοθετικές εγγυήσεις που δεν επέτρεπαν αλλαγές στο νομοθετικό σώμα χωρίς τη συγκατάθεση της πλειοψηφίας των τουρκοκυπριακών μελών του, ούτε αλλαγές στη νομοθεσία του τουρκοκυπριακού οικογενειακού δικαίου.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Β” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΑΡΧΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ « ΜΑΚΜΙΛΛΑΝ»

Αρχικό σχέδιο του Πρωθυπουργού του Ηνωμένου Βασιλείου Macmillan όπως παρουσιάστηκε στο Αγγλικό Κοινοβούλιο στις 19 Ιουνίου 1958.

Έκθεση του πρωθυπουργού, 19 Ιουνίου 1958

1. Στόχοι της πολιτικής

Η πολιτική της κυβερνήσεως της Αυτής Μεγαλειότητας στην Κύπρο είχε τους εξής κύριους στόχους:

α. Να υπηρετήσει τα σοβαρότερα συμφέροντα ολόκληρου του λαού του νησιού.

β. Να επιτύχει μια μόνιμη διευθέτηση, αποδεκτή από τις δύο κοινότητες του νησιού και από την ελληνική και την τουρκική κυβέρνηση,

γ. Να διασφαλίσει τις βρετανικές βάσεις και εγκαταστάσεις στο νησί, οι οποίες είναι αναγκαίες για να μπορεί το Ηνωμένο Βασίλειο να εκπληρώνει τις διεθνείς υποχρεώσεις του.

δ. Να ενισχύσει την ειρήνη και την ασφάλεια, και τη συνεργασία μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και των συμμάχων του σε μια ζωτική περιοχή.

2. Αυτοί είναι οι στόχοι, τους οποίους έχει με συνέπεια επιδιώξει η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας και οι οποίοι έχουν καθοδηγήσει τους τελευταίους μήνες τις προσπάθειές της να βρεθεί κοινό έδαφος για την προσέγγιση

./.

μιας αποδεκτής διευθέτησης. Είναι λυπηρό ότι οι προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή έχουν αποδειχθεί ανεπιτυχείς ως τώρα.

3. Εν όψει της διαφωνίας μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης και μεταξύ των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο, καθώς και των καταστρεπτικών συνεπειών για όλους εάν συνεχισθεί η σύγκρουση, η υποχρέωση βαρύνει την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, ως κυρίαρχης δυνάμεως υπεύθυνης για τη διοίκηση του νησιού και την ευημερία των κατοίκων του, να προσφέρει μια σταθερή και σαφή πορεία για την άρση του σημερινού αδιεξόδου. Ανακοινώνει κατά συνέπεια μια νέα πολιτική, η οποία αποτελεί ένα πείραμα στη σύμπραξη - σύμπραξη ανάμεσα στις κοινότητες του νησιού, καθώς επίσης ανάμεσα στις κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ελλάδας και της Τουρκίας.

4. Τα ακόλουθα είναι ένα περίγραμμα του σχεδίου σύμπραξης:

α. Η Κύπρος θα απολαύσει τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας όχι μόνο με το Ηνωμένο Βασίλειο, άρα και τη βρετανική κοινοπολιτεία, αλλά και με την Ελλάδα και την Τουρκία.

β. Εφόσον και οι τρεις κυβερνήσεις, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ελλάδας και της Τουρκίας, έχουν συμφέροντα στην Κύπρο, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα αποδεχθεί ευχαρίστως τη συνεργασία και συμμετοχή των δύο άλλων κυβερνήσεων σε μια κοινή προσπάθεια για την επίτευξη ειρήνης, προόδου και ευημερίας στο νησί

γ. Η ελληνική και η τουρκική κυβέρνηση θα κληθούν να ορίσουν η καθεμιά από έναν αντιπρόσωπο, που θα συνεργασθεί με τον κυβερνήτη στην υλοποίηση της παρούσας πολιτικής.

δ. Το νησί θα έχει σύστημα αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης, ενώ κάθε κοινότητα θα είναι αυτόνομη στις κοινοτικές υποθέσεις της.

ε. Για να ικανοποιηθεί η επιθυμία των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων να αναγνωρίζονται ως Έλληνες και Τούρκοι, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα αποδεχθεί ευχαρίστως μια διευθέτηση που θα τους δίνει ελληνική ή τουρκική υπηκοότητα, ενώ θα τους επιτρέπει ταυτόχρονα να διατηρούν τη βρετανική υπηκοότητα.

στ. Για να δοθεί χρόνος στη νέα αρχή της σύμπραξης να αναπτυχθεί πλήρως και να λειτουργήσει σύμφωνα με το παρόν σχέδιο μέσα στην αναγκαία ατμόσφαιρα σταθερότητας, το διεθνές status του νησιού θα παραμείνει αναλλοίωτο επί επτά έτη.

ζ. Ένα σύστημα αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης και κοινοτικής αυτονομίας θα αναπτυχθεί σε συνεργασία με αντιπροσώπους των δύο κοινοτήτων και με αντιπροσώπους της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης.

η. Οι αναγκαίες προϋποθέσεις για το σύνταγμα είναι:

(1) Θα υπάρχει χωριστό κοινοβούλιο για κάθε κοινότητα και τα κοινοβούλια αυτά θα έχουν τελική νομοθετική εξουσία στις κοινοτικές υποθέσεις.

(2) Η εξουσία για την εσωτερική διοίκηση, σε θέματα άλλα από τις κοινοτικές υποθέσεις και την εσωτερική ασφάλεια, θα αναληφθεί από συμβούλιο στο οποίο θα προεδρεύει ο κυβερνήτης και το οποίο θα περιλαμβάνει τους αντιπροσώπους της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης και έξι εκλεγόμενους από τα κοινοβούλια υπουργούς, οι τέσσερις εκ των οποίων θα είναι Ελληνοκύπριοι και οι δύο Τουρκοκύπριοι.

(3) Ο κυβερνήτης, ο οποίος θα ενεργεί αφού συμβουλευθεί τους αντιπροσώπους της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης, θα διαθέτει εφεδρικές εξουσίες για να είναι βέβαιο ότι προστατεύονται τα συμφέροντα και των δύο κοινοτήτων.

(4) Οι εξωτερικές υποθέσεις, η άμυνα και η εσωτερική ασφάλεια είναι ζητήματα που θα ανατεθούν ειδικά στον κυβερνήτη, ο οποίος θα ενεργεί αφού συμβουλευθεί τους αντιπροσώπους της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης.

(5) Οι αντιπρόσωποι της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης θα έχουν το δικαίωμα να ζητούν την κρίση ενός αμερόληπτου σώματος για οποιαδήποτε νομοθετική ρύθμιση που θεωρούν ότι επιβάλλει διακρίσεις.

(6) Για να υλοποιηθούν όλα τα πλεονεκτήματα αυτής της πολιτικής, είναι φανερό ότι πρέπει να σταματήσει η βία. Υπό τον όρο αυτό, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας προτίθεται να προχωρήσει σταδιακά στη χαλάρωση των εκτάκτων μέτρων και κάποια στιγμή να τερματίσει την κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Η διαδικασία αυτή θα περιλαμβάνει την επιστροφή των Κυπρίων που σήμερα έχουν απομακρυνθεί από το νησί σύμφωνα με τα έκτακτα μέτρα.

(7) Μια πολιτική που θα βασίζεται σ' αυτές τις αρχές και προτάσεις, θα δώσει στο λαό του νησιού ένα ιδιαίτερα ευνοϊκό και ασφαλές καθεστώς. Μέσω αντιπροσωπευτικών θεσμών θα ασκεί εξουσία στη διαχείριση των εσωτερικών υποθέσεων του νησιού και κάθε κοινότητα θα ελέγχει τις ίδιες της τις κοινοτικές υποθέσεις. Κι ενώ ο λαός του νησιού θα απολαμβάνει αυτά τα ωφελήματα, οι φιλικές σχέσεις μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου, Ελλάδας και Τουρκίας θα διατηρούνται και θα ενισχύονται όσο η Κύπρος θα γίνεται σύμβολο συνεργασίας αντί για αιτία σύγκρουσης μεταξύ τριών συμμαχικών κυβερνήσεων.

5. Η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας είναι βεβαία ότι το ευφάνταστο αυτό σχέδιο θα γίνει ευνοϊκά αποδεκτό απ' όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και σύμφωνα με το πνεύμα με το οποίο αναπτύχθηκε, καθώς επίσης ότι από την πλευρά τους θα καταβληθεί κάθε προσπάθεια για να διασφαλισθεί η επιτυχία του. Εάν δε η ελληνική και η τουρκική κυβέρνηση επιθυμούν να επεκτείνουν αυτό το πείραμα σύμπραξης και συνεργασίας, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα ήταν πρόθυμη, την κατάλληλη στιγμή, να προχωρήσει παραπέρα και, υπό τον όρο της εκ μέρους του Ηνωμένου Βασιλείου διατήρησης των βάσεων και διευκολύνσεων που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση των διεθνών της υποχρεώσεων, να μοιραστεί την κυριαρχία του νησιού με τους Έλληνες και Τούρκους συμμάχους της ως συμμετοχή τους σε μια μόνιμη διευθέτηση.

Τροποποιημένο σχέδιο που παρουσίασε ο Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου Harry Macmillan στο Αγγλικό Κοινοβούλιο στις 15 Αυγούστου 1958**Έκθεση του πρωθυπουργού, 15 Αυγούστου 1958**

Στις 19 Ιουνίου 1958, ο πρωθυπουργός παρουσίασε στο κοινοβούλιο έκθεση της πολιτικής, την οποία προτίθεται να ακολουθήσει η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας ως προς το κυπριακό πρόβλημα για μια περίοδο επτά ετών. Η πολιτική αυτή αναπτύχθηκε από τον πρωθυπουργό στη βουλή των κοινοτήτων σε γενικές γραμμές και το περίγραμμα καθώς και τα κύρια πρακτικά χαρακτηριστικά της παρουσιάσθηκαν στην κοινοβουλευτική έκθεση πολιτικής της 19ης Ιουνίου 1958. Όπως έγινε γνωστό στο κοινοβούλιο, η πολιτική αυτή ήταν αντικείμενο φιλικών και εμπιστευτικών συσκέψεων και συζητήσεων στο NATO. Τις τελευταίες μέρες ο πρωθυπουργός είχε την ευκαιρία να συναντήσει προσωπικά στην Αθήνα και την Άγκυρα τους πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας, οι οποίοι του επέτρεψαν να γνωρίσει από πρώτο χέρι τις απόψεις των αντίστοιχων κυβερνήσεών τους.

Μετά την προσεκτική ανάλυση των απόψεων που του εξέφρασαν οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας, και υπό το φως των συμβουλών που του προσέφερε ο κυβερνήτης της Κύπρου για την κατάσταση στο νησί, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας έχει αποφασίσει να προχωρήσει με τον εξής τρόπο στην υλοποίηση της πολιτικής που ανακοινώθηκε στο κοινοβούλιο:

α. Έχει εγκριθεί απόφαση για την προετοιμασία εκλογικών καταλόγων στο νησί. Αναμένεται ότι τούτο θα χρειασθεί δύο έως τρεις μήνες. Στο μεταξύ, σύμφωνα με το πνεύμα της απόφασης, με την οποία οι κοινότητες ενθαρρύνονται να αναλάβουν τις κοινοτικές υποθέσεις τους, ο κυβερνήτης θα επιτρέψει την εγκαθίδρυση ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών δημοτικών συμβουλίων όπου οι τοπικές συνθήκες το καθιστούν επιθυμητό. Όταν ολοκληρωθούν οι εκλογικοί κατάλογοι, θα είναι δυνατή η προκήρυξη εκλογών για τα δύο κοινοβούλια. Η προετοιμασία των εκλογών θα περιλαμβάνει διαβουλεύσεις μεταξύ του κυβερνήτη και των ηγετών των δύο κοινοτήτων. Αν τερματισθεί η βία, όπως ειλικρινά εύχεται η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας, τούτο θα επιτρέψει την επιστροφή εκείνων στους οποίους σήμερα απαγορεύεται η είσοδος στο νησί ώστε να παίξουν ρόλο στις

εκλογικές αυτές διαδικασίες και τις διαβουλεύσεις για το σύστημα αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης και κοινοτικής αυτονομίας που αναπτύσσεται στην έκθεση πολιτικής. Αμέσως μόλις εκλεγούν τα κοινοβούλια, θα τους ζητηθεί να εκλέξουν τους αντιπροσώπους τους στο συμβούλιο του κυβερνήτη, το οποίο θα γίνει έτσι το επίσημο σώμα που θ' ασχολείται με όλα τα ζητήματα τα οποία δεν ανατίθενται συγκεκριμένα στα κοινοβούλια ή δεν παραμένουν στην διακριτική εξουσία του κυβερνήτη.

β. Ως προς τους αντιπροσώπους της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης που προτείνονται στην έκθεση πολιτικής, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας κατόπιν σκέψεως αισθάνεται ότι οι αντιπρόσωποι άλλων κυρίαρχων δυνάμεων δεν είναι σωστό να παρακάθονται ως μέλη του συμβουλίου υπό την προεδρία του κυβερνήτη. Θα ήταν ορθότερο να θεωρούνται ειδικά διορισμένοι αντιπρόσωποι των χωρών τους με άμεση πρόσβαση στον κυβερνήτη και με οποιοσδήποτε άλλες διευκολύνσεις είναι αναγκαίες για να εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους. Η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας καλεί τις κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας να ορίσουν τους αντιπροσώπους τους επίσημα από την 1η Οκτωβρίου.

Η καθιέρωση αυτού του συστήματος κοινοτικών κοινοβουλίων επιφορτισμένων με ορισμένες συγκεκριμένες λειτουργίες και του συμβουλίου του κυβερνήτη επιφορτισμένου με άλλα, πιο γενικά, καθήκοντα, δεν αποκλείει και με την καθολική αποδοχή του θα διευκολύνει την ανάπτυξη κάποιας μορφής αντιπροσωπευτικού θεσμού που θα υπηρετεί τα συνολικά συμφέροντα του νησιού.

Ως προς την πρόταση περί διπλής υπηκοότητας, δε φαίνεται να υπάρχει ανάγκη άμεσης δράσης σ' αυτό το θέμα. Η περαιτέρω έρευνα απεκάλυψε ότι οποιαδήποτε ειδική ρύθμιση τέτοιου είδους επιβάλλει προσεκτική νομοθεσία. Εν όψει της πολυπλοκότητας του διεθνούς δικαίου, είναι σοφότερο να αναβληθεί η δράση έως ότου αντιμετωπισθούν νομικές κι άλλες πλευρές.

Τέλος, η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας με εμπιστοσύνη ζητά την υποστήριξη όλων των ενδιαφερομένων σε δύο μείζονες έννοιες που στηρίζουν την πολιτική της. Η πρώτη είναι μια περίοδος γαλήνης και η κατάπαυση της βίας στο νησί. Η δεύτερη είναι η αναβολή για μια περίοδο επτά ετών κάθε τελικής λύσης, που θα είναι αβλαβής για το μέλλον και για τις απόψεις και τους στόχους οιοδήποτε από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Αλλά η περίοδος αυτή δεν μπορεί να είναι μια περίοδος

στασιμότητας. Η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας αισθάνεται ότι η μορφή ανάπτυξης και εξέλιξης που προτείνει ανταποκρίνεται στις ανάγκες της στιγμής και στις δύο αρχές οι οποίες φαίνεται ότι είναι γενικά αποδεκτές απ' όλους τους ενδιαφερομένους.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Γ” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΔΙΑΙΡΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

1. Ο Τούρκος Αντιπρόεδρος είχε το δικαίωμα της αρνησικυρίας (VETO) για νόμους ή αποφάσεις της βουλής ή του Υπουργικού Συμβουλίου που αφορούσαν θέματα εξωτερικής πολιτικής, εσωτερικής ασφαλείας και άμυνας.

2. Από τα πενήντα (50) μέλη της βουλής τα 35 ήταν Έλληνες εκλεγόμενα από την ελληνική κοινότητα και τα 15 Τούρκοι εκλεγόμενα την Τουρκική κοινότητα. Οκτώ Τούρκοι βουλευτές μπορούσαν να καταψηφίσουν νόμο που ψήφιζαν οι υπόλοιποι 42 (χωριστές πλειοψηφίες).

3. Το 30% της Δημόσιας Υπηρεσίας και των Δυνάμεων Ασφαλείας και το 40% του Κυπριακού στρατού έπρεπε να επανδρωθούν από μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, που η πληθυσμιακή της αναλογία ήταν μόνο 18%.

4. Κανένα δικαστήριο δεν μπορούσε να δικάσει οποιοδήποτε μέλος της μιας ή της άλλης κοινότητας αν η σύνθεση δεν αποτελείτο από μέλη της ίδιας κοινότητας με τον κατηγορούμενο ή τον εναγόμενο.

5. Το Σύνταγμα προνοούσε χωριστές Ελληνικές και Τουρκικές δημοτικές αρχές στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις του νησιού.

6. Το Σύνταγμα προνοούσε επίσης την ύπαρξη δύο κοινοτικών συνελεύσεων μια ελληνικής και μιας τουρκικής που είχαν εκτελεστική εξουσία σε θέματα θρησκείας, παιδείας και οικογένειας.

7. Μια άλλη χωριστή διάταξη περιλαμβάνονταν στο άρθρο 78 του Συντάγματος, διαλάμβανε ότι οποιαδήποτε αλλαγή του εκλογικού νόμου ή ψήφιση νέου νόμου που αφορούσε ορολογία απαιτούσε ξεχωριστή πλειοψηφία των Ελλήνων και Τούρκων μελών της Βουλής των αντιπροσώπων.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Δ” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

Προτάσεις Αρχιεπισκόπου Μακαρίου για την Αναθεώρηση του Συντάγματος

Υποδεικνυόμενα μέτρα για την διευκόλυνση της ομαλής λειτουργίας του κράτους και την απομάκρυνση ορισμένων αιτιών διακοινοτικής τριβής.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην παρούσα μορφή του, δημιουργεί πολλές δυσκολίες στην ομαλή διακυβέρνηση του κράτους και εμποδίζει την ανάπτυξη και πρόοδο της χώρας. Περιέχει πολλές ιδιόρρυθμες προβλέψεις, που αντιμάχονται διεθνώς αποδεκτές δημοκρατικές αρχές, και δημιουργεί αφορμές τριβής μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Κατά την συνδιάσκεψη στο Lancaster House το Φεβρουάριο του 1959, στην οποία είχα προσκληθεί να συμμετάσχω ως ηγέτης των Ελληνοκυπρίων, προέβαλα αρκετές αντιρρήσεις και εξέφρασα σφοδρές επιφυλάξεις για ορισμένους όρους της συμφωνίας στην οποία κατέληξαν η ελληνική και τουρκική κυβέρνηση και υιοθέτησε η βρετανική. Προσπάθησα πολύ να μεταβάλω ορισμένους τουλάχιστον από τους όρους αυτής της συμφωνίας. Απέτυχα, όμως, στην προσπάθεια μου, και αντιμετώπισα το δίλημμα ή να υπογράψω τις συμφωνίες ως είχαν ή να τις απορρίψω, με όλες τις σοβαρές συνέπειες που θα προέκυπταν. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, δεν είχα άλλη επιλογή από την υπογραφή της συμφωνίας. Αυτή την πορεία μου επέβαλλε η αναγκαιότητα.

Η εμπειρία τριών ετών από την ημέρα λειτουργίας του Συντάγματος, το οποίο βασίσθηκε στις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, έχει κάνει φανερή την ανάγκη αναθεώρησης μερικών τουλάχιστον προνοιών, που εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη του κράτους.

Πιστεύω, ότι η πρόθεση εκείνων που χάραξαν τη συμφωνία στη Ζυρίχη ήταν να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος, στο οποίο τα συμφέροντα της τουρκικής κοινότητας θα ήταν διασφαλισμένα, αλλά δεν ήταν πρόθεση τους να θιγεί η να εμποδισθεί η ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη της χώρας, όπως έχει συμβεί πράγματι.

Μία από τις συνέπειες των δυσκολιών, που δημιουργήθηκαν απ' ορισμένες συνταγματικές πρόνοιες, είναι εμποδίζεται η μέσα σε πνεύμα κατανόησης και φιλίας συνεργασία Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου, υπονομεύονται οι μεταξύ τους σχέσεις και αναγκάζονται να απομακρύνονται αντί να προσεγγίζει η μία κοινότητα την άλλη, προς ζημία της ευημερίας ολοκλήρου του Κυπριακού λαού.

Η κατάσταση αυτή μου προκαλεί, ως Προέδρου του Κράτους, μεγάλη ανησυχία. Είναι αναγκαίο να αντιμετωπισθούν ορισμένες από τις δυσκολίες, με την απομάκρυνση μερικών τουλάχιστον από τα εμπόδια στην ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη του κράτους.

Προς το σκοπό αυτό, περιγράφω παρακάτω τα άμεσα μέτρα που προτείνω να ληφθούν:

1. Να εγκαταλειφθεί το δικαίωμα βέτο του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας. Το δικαίωμα βέτο, που κατά το Σύνταγμα της Δημοκρατίας δίδεται στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο, μπορεί να ασκηθεί χωριστά από τον καθένα εναντίον:

α. Νόμων ή αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων, σχετικών με τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια. Και

β. Αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, σχετικών με τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια.

2. Ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας να μπορεί να αντικαθιστά το Πρόεδρο σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.

Κατά τις προβλέψεις του Συντάγματος, ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας δεν αντικαθιστά τον Πρόεδρο σε περίπτωση απουσίας του, ή αδυναμίας του να ενεργήσει, αλλά αυτό το κάνει ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων.

3. Ο Έλληνας πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων και ο Τούρκος αντιπρόεδρος να εκλέγονται από την Βουλή συνολικά, κι όχι όπως επί του παρόντος, ο Πρόεδρος από τους Έλληνες βουλευτές και ο Αντιπρόεδρος από τους Τούρκους.

Κατά το Σύνταγμα, ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων ο οποίος πρέπει να είναι Έλληνας, εκλέγεται από τους Έλληνες μέλη της Βουλής, και ο Αντιπρόεδρος, ο οποίος θα πρέπει να είναι Τούρκος, εκλέγεται από τους Τούρκους μέλη της Βουλής. Επιπλέον, ο Τούρκος ο αντιπρόεδρος δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον Πρόεδρο, όταν αυτός απουσιάζει προσωρινά ή αδυνατεί να εκπληρώσει τα καθήκοντα του.

4. Ο Αντιπρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων να αντικαθιστά τον πρόεδρο της Βουλής σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.

Κατά το Σύνταγμα, ο αντιπρόεδρος της Βουλής δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον πρόεδρό της. Σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αδυναμίας του προέδρου της Βουλής, τα καθήκοντα του ανατίθενται στον αρχαιότερο Έλληνα βουλευτή ή στον Έλληνα βουλευτή που θ' αποφασίσουν οι Έλληνες μέλη της Βουλής. Στην περίπτωση του αντιπροέδρου, τα καθήκοντα του αναλαμβάνονται από τον αρχαιότερο Τούρκο βουλευτή ή από τον Τούρκο βουλευτή που θ' αποφασίσουν οι Τούρκοι μέλη της Βουλής.

5. Να καταργηθούν οι συνταγματικές πρόνοιες, που επιβάλλουν χωριστές πλειοψηφίες για τη θέσπιση ορισμένων νόμων από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Το Σύνταγμα προνοεί, ότι για κάθε νόμο που επιβάλλει φορολογία και για κάθε νόμο που αφορά τους δήμους, όπως και για κάθε τροποποίηση στον εκλογικό νόμο, απαιτούνται χωριστές πλειοψηφίες των παρόντων Ελλήνων και Τούρκων βουλευτών.

6. Να ιδρυθούν ενιαίοι δήμοι.

Το Σύνταγμα προνοεί, ότι πρέπει να δημιουργηθούν χωριστοί δήμοι στις πέντε κυριότερες πόλεις της Δημοκρατίας.

Η πρόνοια αυτή όχι μόνο δεν εξυπηρετεί κάποιον χρήσιμο σκοπό, αλλά θα αποδειχθεί επίσης ανεφάρμοστη.

Είναι αδύνατο να βρεθεί τρόπος καθορισμού των γεωγραφικών περιοχών και να δημιουργηθούν οι δήμοι βασισμένοι στα κοινοτικά κριτήρια, κι αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι ποτέ προηγουμένως Έλληνες και Τούρκοι δε σκέφτηκαν να ζουν σε χωριστές περιοχές.

7. Να ενοποιηθεί η απονομή της δικαιοσύνης.

Το Σύνταγμα διαχωρίζει την απονομή της δικαιοσύνης με κοινοτικά κριτήρια, προνοώντας ότι σε όλες τις υποθέσεις, αστικές και ποινικές, ένας Έλληνας πρέπει να δικάζεται από Έλληνα δικαστή, ένας Τούρκος από Τούρκο, και ότι οι υποθέσεις που περιλαμβάνουν Έλληνες και Τούρκους, όσο ασήμαντες και αν είναι, πρέπει να δικάζονται από μικτό δικαστήριο, που απαρτίζεται από Έλληνα και Τούρκο δικαστή.

Ο διαχωρισμός αυτός όχι μόνον είναι εντελώς περιττός, αλλά το σημαντικότερο, είναι επιζήμιος στην υπόθεση της δικαιοσύνης. Η ίδια η έννοια της δικαιοσύνης αποκλείει διακρίσεις.

8. Να καταργηθεί η διάκριση των δυνάμεων ασφαλείας σε αστυνομία και χωροφυλακή.

Από την ημέρα της ανεξαρτησίας, οι δυνάμεις ασφαλείας της Δημοκρατίας έχουν διαχωριστεί σε αστυνομία και χωροφυλακή και λειτουργούν σαν δύο χωριστά και διαφορετικά σώματα σε καθορισμένες περιοχές και υπό χωριστή διοίκηση.

Ο διαχωρισμός αυτός των δυνάμεων ασφαλείας είναι τελείως περιττός, και πρέπει να καταργηθεί για τους εξής λόγους:

(α) Με την ύπαρξη δύο δυνάμεων υπό χωριστή διοίκηση, ήταν απαραίτητη η δημιουργία χωριστής κεντρικής διοίκησης για την καθεμιά. Τούτο οδήγησε σε περιττές δαπάνες.

(β) Η δημιουργία χωριστών διοικήσεων επέβαλε τη συγκέντρωση πολλών αξιωματικών στην έδρα, κι αυτό προκαλεί σπατάλη προσωπικού, ιδιαίτερα στους ανώτερους βαθμούς. Τουλάχιστον 200 αξιωματικοί απασχολούνται σε επιπρόσθετες διοικητικές θέσεις, λόγω του διαχωρισμού και διπλασιασμού της

διοίκησης. Υπάρχει επίσης τώρα μια μεγαλύτερη αναλογία αξιωματικών προς άνδρες , χωρίς αντίστοιχη αύξηση της συνολικής αριθμητικής δύναμης. Αυτή η αύξηση σε προσωπικό κοστίζει στο κράτος ένα επιπλέον ποσό 150.000 λιρών το χρόνο.

(γ) Λόγω του διαχωρισμού των δυνάμεων ασφαλείας και του διπλασιασμού της διοίκησής τους και στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης και στο επίπεδο των τμημάτων, η ισχύς και η συνοχή των δυνάμεων ασφαλείας έχει επηρεασθεί αρνητικά και οδηγεί, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη ομοιομορφίας στην πειθαρχία και σε τριβές μεταξύ τω δύο χωριστών σωμάτων.

(δ) Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης ή άλλης σοβαρής καταστάσεως, κανένα σώμα δεν θα έχει εύκολα διαθέσιμη για άμεση χρήση τη πλήρη ισχύ των δυνάμεων ασφαλείας και των εφεδρειών τους. Τέλος, η εμπειρία που αποκτήθηκε όταν υπήρχε μόνο ένα σώμα, η αστυνομία, το οποίο εργαζόταν αποτελεσματικά και αποδοτικά επί τόσα χρόνια, αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει σοβαρός λόγος για το διαχωρισμό των δυνάμεων ασφαλείας σε αστυνομία και χωροφυλακή, μια επιλογή που δεν δικαιολογείται ούτε από το μέγεθος του νησιού.

9. Να καθορίζεται με νόμο η αριθμητική δύναμη των δυνάμεων ασφαλείας και των δυνάμεων άμυνας.

Το Σύνταγμα προνοεί, ότι οι δυνάμεις ασφάλειας της Δημοκρατίας θα αποτελούνται από την Αστυνομία και τη χωροφυλακή και θα έχουν δύναμη 2.000 ανδρών, που μπορούν να μειωθούν ή να αυξηθούν κατόπιν συμφωνίας Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

Πρόκειται για μια ανεφάρμοστη πρόνοια, επειδή, κι αν ακόμα ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος συμφωνήσουν στην αύξηση της αριθμητικής δυνάμεως των δυνάμεων ασφαλείας, μια τέτοια συμφωνία δε θα έχει κανένα απολύτως αποτέλεσμα, αν η Βουλή των Αντιπροσώπων δεν εγκρίνει αύξηση του προϋπολογισμού δαπανών. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος δεν μπορούν, συμφωνώντας να αυξηθούν οι δυνάμεις ασφαλείας, να προκαλέσουν αύξηση στις πάγιες δαπάνες.

10. Να τροποποιηθεί, κατ' αναλογία προς τον πληθυσμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, η αναλογία συμμετοχής Ελληνοκυπρίων

και Τουρκοκυπρίων στη σύνθεση της δημόσιας υπηρεσίας και των δυνάμεων της Δημοκρατίας.

Το Σύνταγμα προνοεί, ότι το 70% της δημόσιας υπηρεσίας θα αποτελείται από Ελληνοκυπρίους και το 30% από Τουρκοκυπρίους. Προβλέπεται επίσης ότι η αναλογία αυτή θα εφαρμόζεται, κατά το δυνατόν, σε όλες τις βαθμίδες της δημόσιας υπηρεσίας.

Προνοεί επίσης το Σύνταγμα, ότι οι δυνάμεις ασφαλείας θα αποτελούνται κατά το 70% από Ελληνοκυπρίους και κατά 30% από Τουρκοκυπρίους και ο στρατός κατά 60% από Ελληνοκυπρίους και 40 % από Τουρκοκυπρίους.

11. Να μειωθεί σε πέντε, από δέκα, ο αριθμός των μελών της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας.

Το Σύνταγμα προβλέπει, ότι θα υπάρχει Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, η οποία θα απαρτίζεται από Πρόεδρο και εννέα μέλη, που διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, και ότι τα επτά μέλη της Επιτροπής θα είναι Έλληνες και τα τρία Τούρκοι.

Η πείρα απέδειξε στην πράξη, ότι, για το σκοπό για τον οποίο προορίζεται η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, κι έχοντας κατά νου τη φύση των καθηκόντων που πρέπει να επιτελεί, είναι ένα πολύ μεγάλο σώμα, για να έχει αποδοτικότητα.

12. Να λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία όλες οι αποφάσεις της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας.

Το Σύνταγμα προβλέπει, ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας πρέπει να λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών της.

Η γενική αυτή πρόβλεψη, όμως, διασκευάζεται από άλλες πρόνοιες του Συντάγματος, που επιβάλλουν σε ζητήματα διορισμών, προβιβασμών, μεταθέσεων και πειθαρχίας να περιλαμβάνει αυτή την πλειοψηφία ένα συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό ελληνικών και τουρκικών ψήφων, ανάλογα με το εάν η απόφαση αφορά Έλληνα ή Τούρκο. Με δύο λόγια, δίνονται εξουσία βέτο σ' ένα τμήμα των Ελλήνων ή Τούρκων μελών, για να ακυρώνουν τις αποφάσεις της πλειοψηφίας.

13. Να καταργηθεί η ελληνική Κοινοτική Συνέλευση.

Το Σύνταγμα προβλέπει, ότι θα υπάρχουν δύο Κοινοτικές Συνελεύσεις, μία ελληνική και μια τουρκική, που η καθεμία θα έχει δικαιοδοσία σε θέματα θρησκείας, παιδείας, πολιτιστικών υποθέσεων και προσωπικού status πάνω στα μέλη της αντίστοιχης κοινότητας τους, καθώς και έλεγχο των κοινοτικών συνεταιρισμών.

Αρχιεπίσκοπος Μακάριος,

Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας

29 Νοεμβρίου 1963.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Ε” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1964

Επιστολή L. Johnson προς I. Inonu

"Αξιότιμε κ. Πρωθυπουργέ,

Αι πληροφορίες, τας οποίας έλαβον εκ του Υπουργείου Εξωτερικών, μέσω του Πρεσβευτού κ. Χαΐαρ, περί του ότι η Τουρκική Κυβέρνησις σκοπεύει να αποφασίση επέμβασιν δια την κατάληψιν τμήματος της Κύπρου δια στρατιωτικής βίας, μοί επροκάλεσαν σοβαράς ανησυχίας. Επιθυμώ να τονίσω, κατά τον πλέον φιλικόν και ειλικρινή τρόπον, ότι δεν φρονώ, ότι η υπό της Τουρκίας ανάληψις μιας παρομοίας ενεργείας, η οποία θα δημιουργήση ευρυτάτης εκτάσεως συνεπειάς, συμβιβάζεται προς την υποχρέωσιν της Κυβερνήσεώς σας όπως συνεννοήται εκ των προτέρων πλήρως μεθ'ημών. Ο Πρεσβευτής κ. Χαΐαρ με επληροφόρησεν, ότι ανεβάλατε επί τινος ώρας την λήψιν της αποφάσεώς σας, προκειμένου να πληροφορηθήτε τας απόψεις μου. Επιθυμώ να σας ερωτήσω, προσωπικώς, κατά πόσον πράγματι πιστεύετε ότι είναι ορθόν η Κυβέρνησις σας να επιδώση τελεσίγραφον εις ένα σύμμαχον, ως αι ΗΠΑ, αι οποίαι απέδειξαν από ετών, ότι υποστηρίζουν την Τουρκίαν κατά τον πλέον σταθερόν τρόπον. Είμαι, επομένως, υποχρεωμένος να σας παρακαλέσω, όπως παραδεχθήτε πλήρως την ευθύνην συνεννοήσεως μετά των ΗΠΑ προ της προσφυγής εις παρομοίαν ενέργειαν.

Έχω την εντύπωσιν ότι, ως πιστεύετε, μία παρομοία επέμβασις είναι επιτρεπτή βάσει των διατάξεων της Συνθήκης Εγγυήσεως του 1960. Εν τούτοις, πρέπει να επιστήσω την προσοχήν σας εις το γεγονός, ότι γνωρίζω ότι η σκοπούμενη

επέμβασις της Τουρκίας θα ήτο προς τον σκοπόν υποστηρίξεως αποπείρας των Τουρκοκυπρίων ηγετών να διαμελίσουν την νήσον, λύσις ειδικώς αποκλειομένη υπό της Συνθήκης Εγγυήσεως. Περαιτέρω, η Συνθήκη αύτη επιβάλλει τας διαβουλεύσεις μεταξύ των εγγυητριών δυνάμεων. Αι ΗΠΑ έχουν την εντύπωσιν, ότι υπό τας παρούσας συνθήκας ουδόλως εξηντλήθησαν άπασαι αι δυνατότητες διαβουλεύσεως και ότι, επομένως, δεν είναι εισέτι εφαρμόσιμον το δικαίωμα της μονοπλεύρου ενεργείας.

Από της άλλης πλευράς, κύριε Πρωθυπουργέ, είμαι υποχρεωμένος να εφελκύσω την προσοχήν σας και επί των έναντι του ΝΑΤΟ υποχρεώσεων. Δεν πρέπει να έχετε ούτε την παραμικράν αμφιβολίαν περί του ότι η τουρκική επέμβασις εις Κύπρον θα προκαλέση μίαν στρατιωτικήν σύγκρουσιν μεταξύ των τουρκικών και ελληνικών δυνάμεων. Ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Ρασκ, κατά την τελευταίαν σύνοδον του Συμβουλίου Υπουργών του ΝΑΤΟ εις την Χάγην ανέφερεν, ότι εις πόλεμος μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδος πρέπει να θεωρήται "αδιανόητος εν όλη τη σημασία της λέξεως". Η ένταξις εις το ΝΑΤΟ σημαίνει, κατ' αρχήν, αποδοχήν του ότι αι χώραι του ΝΑΤΟ δεν θα πολεμήσουν μεταξύ των. Η Γερμανία και η Γαλλία, δια της εντάξεως εις το ΝΑΤΟ, ενεταφίασαν την από αιώνων εχθρότητα και αντιδικίαν των. Πρέπει να αναμείνωμεν το αυτό και από την Ελλάδα και την Τουρκίαν. Πλην τούτου, μία στρατιωτική επέμβασις της Τουρκίας εις Κύπρον είναι δυνατόν να διανοίξη την οδόν εις άμεσον επέμβασιν της Σοβιετικής Ενώσεως. Ελπίζω ότι θα αναγνωρίσετε, ότι οι σύμμαχοί σας του ΝΑΤΟ δεν είχαν την ευκαιρίαν να συζητήσουν κατά πόσον έχουν την υποχρέωσιν να υπερασπισθούν την Τουρκίαν εναντίον Σοβιετικής επεμβάσεως, οφειλομένης εις ενέργειαν της Τουρκίας άνευ της πλήρους συγκαταθέσεως των συμμάχων της του ΝΑΤΟ.

Από της άλλης πλευράς, κύριε Πρωθυπουργέ, αισθάνομαι ανησυχίας συνεπεία των υποχρεώσεων της Τουρκίας ως χώρας μέλους του ΟΗΕ. Ο ΟΗΕ απέστειλεν εις την νήσον δυνάμεις προς περιφρούρησιν της ειρήνης. Τα καθήκοντα των δυνάμεων αυτών υπήρξαν δυσχερή. Κατά τας τελευταίας εβδομάδας, όμως, επέτυχον σταδιακώς τον περιορισμόν των εν τη νήσω πράξεων βίας. Ο μεσολαβητής του ΟΗΕ δεν ηδυνήθη εισέτι να συμπληρώση την αποστολήν του. Ουδόλως αμφιβάλλω περί του ότι η πλειοψηφία των μελών του ΟΗΕ θα αντιδράση κατά τον πλέον έντονον τρόπον εις μίαν μονόπλευρον ενέργειαν της Τουρκίας, η οποία θα υπονομεύση τας

προσπαθείας του ΟΗΕ και θα ανατρέψη πάσαν ελπίδα υποβοηθήσεως της εξευρέσεως λογικής και ειρηνικής λύσεως του δυσχερούς αυτού ζητήματος υπό του ΟΗΕ.

Επιθυμώ επίσης, κύριε Πρωθυπουργέ, να εφελκύσω την προσοχήν σας επί της υφισταμένης μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ διμερούς συμβάσεως, επί του θέματος παροχής στρατιωτικής βοήθειας. Συμφώνως προς το άρθρον IV της συμφωνίας του Ιουλίου 1947, η Κυβέρνησίς σας πρέπει να λάβη τη συγκατάθεσιν των ΗΠΑ, προκειμένου να χρησιμοποιήση την χορηγούμενην στρατιωτικήν βοήθειαν δια σκοπούς άλλους από εκείνους δια τους οποίους χορηγείται αύτη. Η Κυβέρνησίς σας έχει κατά καιρούς παραδεχθή προς τας ΗΠΑ, ότι κατανοεί πλήρως τον όρον αυτόν. Επιθυμώ να σάς πληροφορήσω εν πάση ειλικρινεία, ότι αι ΗΠΑ, υπό τας υφισταμένας συνθήκας, δεν δύνανται να συγκατατεθούν εις χρησιμοποίησιν του χορηγηθέντος υπ'αυτών στρατιωτικού υλικού δια μίαν επέμβασιν της Τουρκίας εις την Κύπρον.

Ως προς τα πρακτικά αποτελέσματα της μελετωμένης τουρκικής ενεργείας, αισθάνομαι την ανάγκην να εφελκύσω κατά τον φιλικώτερον τρόπον την προσοχήν σας εις το γεγονός, ότι μία παρομοία ενέργεια θα ηδύνατο να οδηγήση εις την σφαγήν δεκάδων χιλιάδων Τουρκοκυπρίων εν τη νήσω. Μία παρομοία ενέργεια εκ μέρους σας θα προυκάλει οργήν, και είναι αδύνατον να επιτευχθή, δια της στρατιωτικής ενεργείας σας, η πρόληψις της ομαδικής εξοντώσεως πολλών εξ εκείνων τους οποίους προσπαθείτε να προστατεύσετε. Η παρουσία των δυνάμεων του ΟΗΕ δεν δύνανται να προλάβη μίαν παρομοίαν καταστροφήν.

Είναι δυνατόν να θεωρήσητε τους λόγους μου λίαν αυστηρούς, και να σκεφθήτε ότι αδιαφορούμεν δια τα τουρκικά συμφέροντα επί του θέματος της Κύπρου. Επιθυμώ να σάς διαβεβαιώσω, ότι η κατάσταση δεν έχει ούτω. Τόσον κατ'ιδίαν όσον και δημοσία προσεπαθήσαμεν να επιμείνωμεν επί της ανάγκης περιφρουρήσεως της ασφαλείας των Τουρκοκυπρίων και στηρίξεως της τελικής λύσεως του ζητήματος επί της συγκαταθέσεως των αμεσώτατα ενδιαφερομένων μερών. Είναι δυνατόν να αισθάνεσθε, ότι αι ΗΠΑ δεν κατέβαλον επαρκείς προσπαθείας υπέρ υμών. Γνωρίζετε όμως, ασφαλώς, ότι η πολιτική μας προεκάλεσε εν Αθήναις εντονωτάτην αγανάκτησιν, ότι συνεκροτήθησαν εκεί συλλαλητήρια εις βάρος μας και ότι προεκλήθη αποξένωσις μεταξύ των ΗΠΑ και του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ως

εδήλωσα και εις τον επί των Εξωτερικών Υπουργόν σας, κατά την πρό τινων εβδομάδων συνάντησίν μας, αποδίδομεν μεγάλην σημασίαν εις τας μετά της Τουρκίας σχέσεις μας. Σάς θεωρούμεν ένα μεγάλον σύμμαχον, μετά του οποίου μάς συνδέουν θεμελιώδη κοινά συμφέροντα.

Η ασφάλεια και ευημερία σας απετέλεσε δια τον αμερικανικόν λαόν θέμα σοβαρού ενδιαφέροντος, και υπήρξαν εκδηλώσεις του ενδιαφέροντος αυτού. Σεις και ημείς ηγωνίσθημεν από κοινού, δια να αντισταθώμεν εις τας φιλοδοξίας της επαναστάσεως του κομμουνιστικού κόσμου. Η σύμπνοια αύτη έχει μεγάλην σημασίαν δι'ημάς, και ελπίζω ότι έχει την αυτήν σημασίαν και δια την Κυβέρνησιν και τον λαόν σας. Δεν δυνάμεθα να σκεφθώμεν οιονδήποτε τρόπον λύσεως του Κυπριακού, ο οποίος θα αφήνη την τουρκικήν κοινότητα αντιμέτωπον κινδύνων. Δεν ηδυνήθημεν να εξεύρωμεν μίαν τελικήν λύσιν, διότι, ως είναι παραδεκτόν, το ζήτημα αυτό είναι έν εκ των πλέον περιπλόκων του κόσμου. Επιθυμώ, όμως, να σάς διαβεβαιώσω, ότι ενδιαφερόμεθα και θα εξακολουθήσωμεν πάντοτε να ενδιαφερώμεθα κατά τον σοβαρώτερον τρόπον δια τα συμφέροντα της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων.

Τέλος, κύριε Πρωθυπουργέ, θέτετε το σοβαρώτερον ζήτημα, το ζήτημα πόλεμος ή ειρήνη. Τα ζητήματα αυτά είναι ζητήματα, τα οποία ευρίσκονται πολύ πέραν των μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ διμερών σχέσεων. Τα ζητήματα αυτά δεν θα καταστήσουν απλώς αναπόφευκτον έναν πόλεμον μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδος, αλλά, συνεπεία των απροβλέπτων συνεπειών μιας μονοπλεύρου επεμβάσεως εις την Κύπρον, θα διανοιγή η οδός δι'εχθροπραξίας ευρυτέρας εκτάσεως. Σεις έχετε ευθύνας, ως Πρωθυπουργός της τουρκικής Κυβερνήσεως. Έχω και εγώ ευθύνας, ως πρόεδρος των ΗΠΑ. Πρέπει, ως εκ τούτου, να σάς πληροφορήσω κατά τον φιλικώτερον τρόπον ότι, εάν δεν μοί παράσχητε την διαβεβαίωσίν σας, ότι δεν θα προβήτε εις παρομοίαν ενέργειαν πριν προέλθητε εις περαιτέρω και πληρεστάτην συνεννόησιν, δεν θα δεχθώ το προς τον Πρέσβυν κ. Χαίαρ αίτημά σας περί τηρήσεως μυστικότητος και θα υποχρεωθώ να συγκαλέσω επειγόντως το Συμβούλιον του ΝΑΤΟ και το Συμβούλιον Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Επιθυμώ να ήτο δυνατή μία προσωπική συνάντησίς μας, προς εξέτασιν του θέματος. Δυστυχώς, συνεπεία των ειδικών συνταγματικών διατάξεών μας, δεν δύναμαι να απομακρυνθώ εκ των ΗΠΑ. Θα αισθανθώ ικανοποίησιν, εάν δυνηθήτε να

έλθετε σεις εδώ δια πλήρεις συζητήσεις. Αισθάνομαι, ότι σεις και εγώ έχομεν βαρυτάτας ευθύνας, τόσον από πλευράς της γενικής ειρήνης όσον και της πλευράς των δυνατοτήτων επιλύσεως του Κυπριακού δια της οδού της φρονήσεως και της ειρήνης. Ως εκ τούτου, σάς παρακαλώ ιδιαίτέρως όπως μέχρις ότου πραγματοποιηθούν μεταξύ μας αι ευρύτεραι και ειλικρινέστεραι συνεννοήσεις, αναβάλετε την λήψιν πάσης αποφάσεως, την οποίαν σκέπτεσθε σεις και οι συνεργάται σας.

Ειλικρινώς Υμέτερος,

Λύντον Β. Τζόνσον".

05.06.1964

Επιστολή Ι. Ινονου προς L. Johnson

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Έλαβον, μέσω του Πρεσβευτού κ. Χαΐαρ, το υπό ημερομηνίαν 5 Ιουνίου 1964 μήνυμά σας. Κατόπιν της παρακλήσεώς σας, ανεβάλαμεν την απόφασίν μας δια την χρησιμοποίησιν του δικαιώματός μας δια μονοπλεύρους ενεργείας εν Κύπρω, το οποίον μάς ανεγνωρίσθη δια της Συνθήκης Εγγυήσεως. Λαβών υπ' όψιν την φιλικήν και ειλικρινή ατμόσφαιραν εντός της οποίας εγράφη το μήνυμά σας, θα προσπαθήσω να αναπτύξω και εγώ εις υμάς τας περι της καταστάσεως απόψεις μου με την αυτήν σαφήνειαν. Το μήνυμά σας, τόσον από πλευράς διατυπώσεως όσον και από πλευράς περιεχομένου, προεκάλεσεν απογοήτευσιν εις ένα σύμμαχον ως η Τουρκία, όστις δίδει μεγάλην σημασίαν εις τας συμμαχικάς σχέσεις του μετά των ΗΠΑ, και προεκάλεσε βασικάς διαφοράς απόψεων επί διαφόρων θεμελιωδών θεμάτων σχετικών με τας σχέσεις αυτάς.

Ειλικρινώς πιστεύω, ότι τόσον αι διαφοραί αυταί όσον και το γενικόν ύφος του μηνύματός σας οφείλονται εις την επείγουσαν σύνταξιν ενός υπομνήματος, το οποίον ητοιμάσθη με καλήν διάθεσιν, υπό την πίεσιν όμως του χρόνου, και εβασίσθη επί στοιχείων συγκεντρωθέντων εν βία. Αρχικώς, τονίζεται εις το μήνυμά σας ότι δεν συνεβουλευθήμεν τας ΗΠΑ, όταν εθεωρήσαμεν, βάσει της Συνθήκης Εγγυήσεως, ως αναπόφευκτον στρατιωτικήν επέμβασιν εις Κύπρον. Η ανάγκη στρατιωτικής επεμβάσεως εις Κύπρον εγένετο αισθητή 4 φορές από των τελευταίων ημερών του 1963. Επί του θέματος αυτού, ευθύς εξ αρχής εθεωρήσαμεν ιδιαιτέρως αναγκαίον να συμβουλευθώμεν τας ΗΠΑ. Ανεκοινώσαμεν αμέσως εις τας ΗΠΑ τας επαφάς, τας οποίας είχομεν μετά των άλλων εγγυητριών Δυνάμεων ευθύς μετά την κρίσιν της 25ης Δεκεμβρίου 1963, ως και την απάντησίν των, ότι δεν θεωρούν τας ΗΠΑ ως ένα των ενδιαφερομένων μερών επί του θέματος αυτού. Μετά ταύτα, είχομεν συνομιλίαν μετά του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ελλάδος επί του θέματος της επεμβάσεως και, ως γνωρίζετε, την 26ην Δεκεμβρίου 1963 ιδρύθη μία τριμερής στρατιωτική διοίκησις υπό αγγλικήν διοίκησιν. Κατόπιν της αποτυχίας της Διασκέψεως του Λονδίνου και των κοινών Αγγλοαμερικανικών προτάσεων, συνεπεία της στάσεως του Μακαρίου και των εν τη νήσω συνεχών επιθέσεων κατά των Τουρκοκυπρίων, διήλθομεν τον Φεβρουάριον λίαν κρισίμους ημέρας και, επωφεληθέντες της εις Άγκυραν

επισκέψεως του κ. Τζωρτζ Μπωλ, ενημερώσαμεν εκ νέου τας ΗΠΑ περί της κρισιμότητος της καταστάσεως. Προσεπαθήσαμεν να σάς εξηγήσωμεν, ότι πιθανόν να παρίστατο ανάγκη επεμβάσεως προς αποκατάστασιν της τάξεως εν τη νήσω, συνεπεία του κενού, το οποίον εδημιουργήθη λόγω της απορρίψεως των αγγλοαμερικανικών προτάσεων, και σάς επληροφόρησαμεν, ότι θα ήτο δυνατόν να επέμβωμεν ανά πάσαν στιγμήν. Εζητήσαμεν ακόμη και εγγυήσεις επί ειδικών θεμάτων, και αι απαντήσεις σας ήσαν θετικάί. Παρ'όλα ταύτα, μάς εζητήσατε να μή επέμβωμεν, και μάς διαβεβαιώσατε ότι ο Μακάριος θα λάβη έν σκληρόν μάθημα εις τον ΟΗΕ και ότι θα διατηρηθούν όλα τα τουρκικά δικαιώματα και συμφέροντα. Συνεμορφώθημεν προς την παράκλησίν σας χωρίς να επιτευχθή ικανοποιητικόν αποτέλεσμα εις τον ΟΗΕ. Πλην τούτου, κατέστη προβληματική η συγκρότησις της δυνάμεως του ΟΗΕ, η οποία απεφασίσθη υπό του Συμβουλίου Ασφαλείας. Λόγω των επιθέσεων των Κυπρίων τρομοκρατών, οίτινες ενεθαρρύνθησαν εκ των αμφιβολιών αίτινες επεκράτησαν ως προς το εάν, μετά την απόφασιν του Συμβουλίου Ασφαλείας της 4ης Μαρτίου, θα καθίστατο δυνατή ή όχι η συγκρότησις των δυνάμεων του ΟΗΕ, έγινε δια τρίτην φοράν αισθητή η ανάγκη επεμβάσεως προς προστασίαν της Τουρκικής κοινότητος. Επεμείνατε, όμως, όπως αποφύγωμεν επέμβασιν, παρασχόντες εις ημάς εγγυήσεις, ότι η δύναμις αύτη θα συνεκροτείτο λίαν προσεχώς. Κατόπιν τούτου ανεβάλομεν δια μίαν ακόμη φοράν την επέμβασίν μας, αναμένοντες την υπό των δυνάμεων του ΟΗΕ ανάληψιν των καθηκόντων των.

Αξιότιμε κ. Πρόεδρε,

Η εν Κύπρω τρομοκρατία έχει ένα ειδικόν χαρακτήρα, συνεπεία του οποίου απεδείχθησαν άνευ αποτελέσματος όλα τα μέχρι σήμερον ληφθέντα μέτρα. Ευθύς εξ αρχής, αι συνομιλίας, αίτινες διεξήχθησαν δια την αποκατάστασιν της ασφαλείας και την λήψιν προσωρινών μέτρων, συνέτεινον, ώστε να ενταθή η επιθετικότης και καταστρεπτικότης της διοικήσεως Μακαρίου. Οι Ελληνοκύπριοι ήρχισαν τελευταίως να εξοπλίζωνται απροκαλύπτως, και να προσβλέπουν προς τον ΟΗΕ ως έν πρόσθετον μέσον, το οποίον θα υποστηρίξη την ιδικήν των αντισυνταγματικήν και ανελέητον διοίκησιν. Κατέστη σαφές, ότι τα Ηνωμένα Έθνη ούτε σκοπόν ούτε και εξουσίαν είχαν, όπως επέμβουν προς αποκατάστασιν της συνταγματικής τάξεως και προς τερματισμόν των πιέσεων. Είσθε ενήμερος της υποκινητικής στάσεως της

Ελληνικής Κυβερνήσεως προς τους Ελληνοκυπρίους. Κατά την διάρκεια των εν τω Γραφείω σας εις ΗΠΑ συνομιλιών μας σας ανακοινώσαμεν, ότι υπό τας επικρατούσας συνθήκας ήτο πιθανόν να υποχρεωθώμεν τελικώς να επέμβωμεν, προς τερματισμόν των εν Κύπρω θηριωδιών. Ωσαύτως ηρωτήσαμεν εις την Χάγην τον Υπουργόν σας Εξωτερικών, εάν εις μίαν τοιαύτην περίπτωση αι ΗΠΑ θα μάς υπεστήριζον ή όχι, δεν ηδυνήθημεν, όμως, να λάβωμεν απάντησιν. Νομίζω, ότι δια του τρόπου αυτού σας υπενθυμίζω πόσας φορές και υπό ποίας συνθήκας σας ανακοινώσαμεν την ανάγκην επεμβάσεως εις την Κύπρον.

Ενθυμούμαι, ότι ετόνισα εις ιδικούς σας ανωτέρους αρμοδίους ότι κατανοούμεν τας ειδικάς ευθύνas, τας οποίας επωμίσθησαν αι ΗΠΑ εντός της συμμαχίας, και την ανάγκην υποβοηθήσεως των προς διατήρησιν της συμπνοίας εντός της συμμαχίας. Ως βλέπετε, ποτέ δεν υπήρξεν εκ μέρους μας πρόθεσις, όπως εμφανισθώμεν ενώπιόν σας έχοντες λάβει μίαν μονόπλευρον απόφασιν. Το παράπονον μας είναι, ότι δεν κατωρ-θώσαμεν να σας εξηγήσωμεν έν πρόβλημα, το οποίον προκαλεί στενοχωρίαν εις ημάς από μηνών, και ότι εις μίαν υπόθεσιν μεταξύ δύο συμμάχων, ως η Ελλάς και η Τουρκία, απεφύγατε να λάβετε ειλικρινή και σταθεράν θέσιν επί του θέματος ποία πλευρά έχει δίκαιον.

Κύριε Πρόεδρε,

Πλην τούτου, εις το μήνυμά σας τονίζετε την υποχρέωσιν της Τουρκίας όπως, βάσει των άρθρων της Συνθήκης, συμβουλευέται τας άλλας δύο εγγυητριάς Δυνάμεις, προτού προχωρήση εις μονόπλευρον ενέργειαν. Η Τουρκία τελεί εν απολύτω γνώσει της υποχρεώσεως αυτής. Κατά το διαρρεύσαν εξάμηνον συνεμορφώθη πράγματι προς την υποχρέωσιν αυτήν. Η Ελλάς, όμως, δεν ηρκέσθη απλώς εις την καταστροφήν όλων των πρωτοβουλιών της Τουρκίας, προς την κατεύθυνσιν της αναζητήσεως μέσων και τρόπων δια των οποίων θα παρημποδίζοντο οι Ελληνοκύπριοι να ακυρώνουν τας διεθνείς συμφωνίας, αλλά και υπεστήριξε, ακόμη δε και ενεθάρρυνε, τας παρανόμους και απανθρώπους ενεργείας των Ελληνοκυπρίων. Η ελληνική Κυβέρνησις δεν εδίστασε να διακηρύξη απροκαλύπτως, ότι έπαυσαν να ισχύουν αι διεθνείς Συμφωνίαί, τας οποίας υπέγραψεν η ίδια. Διάφορα σχετικά παραδείγματα ανεφέρθησαν λεπτομερώς κατά καιρούς, γραπτώς ή και προφορικώς, εις το υμέτερον Υπουργείον Εξωτερικών.

Πλειστάκις επεδώσαμεν εις τους Ελληνοκυπρίους, από κοινού μετά της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, υπομνήματα δια την περιφρούρησιν της συνταγματικής τάξεως, δυστυχώς, όμως, δεν απεδείχθησαν επωφελή, συνεπεία της αρνητικής στάσεως των Ελληνοκυπρίων αρμοδίων. Ως βλέπετε, η Τουρκία ενήργησε με ειλικρίνεια, από κοινού μετά των άλλων δύο εγγυητριών δυνάμεων, και διηρεύνησεν από πάσης πλευράς και συνεχώς την οδόν των συσκέψεων. Μήπως, κ. Πρόεδρε, η Κυβέρνησις των ΗΠΑ, η οποία ησθάνθη την ανάγκην να επισύρη την προσοχήν της Τουρκίας εις την υποχρέωσίν της δια συσκέψεις, παρ'όλον ότι η Τουρκία ειλικρινώς και πιστώς εξεπλήρωσε την υποχρέωσίν της αυτήν, δεν ηδύνατο να υποδείξη εις την Ελλάδα, η οποία δεν αναγνωρίζει τας υπό της ίδιας υπογραφείσας Συμφωνίας, την ανάγκην περιφρουρήσεως της βασικής αρχής του Διεθνούς Δικαίου PACTA SUNT SERVANTA. Η αρχή αύτη, η οποία πρό τινων ημερών εχαρακτηρίσθη, λίαν ορθώς, υπό του υμετέρου Υπουργού Εξωτερικών, εις μίαν διάλεξίν του εν τω Αμερικανικώ Ινστιτούτω Δικαίου, ως θεμέλιον της διατηρήσεως εν τη ζωή, θεωρείται τώρα τελείως ευτελής και δεν αναγνωρίζεται υπό της εν τω NATO συμμάχου μας Ελλάδος και υπό των Ελληνοκυπρίων.

Αγαπητέ κύριε Πρόεδρε,

Ως αναφέρεται και εις το μήνυμά σας, αι τρεις Εγγυήτριαι Δυνάμεις, συμφώνως προς το 4ον άρθρον της Συνθήκης Εγγυήσεως, έχουν το δικαίωμα να ενεργήσουν, την στιγμήν κατά την οποίαν θα παραβιασθούν αι διατάξεις της Συνθήκης αυτής. Εάν διαπιστωθή ότι τούτο δεν είναι δυνατόν, τότε είναι δυνατή μονόπλευρος ενέργεια, προς αποκατάστασιν της συνταγματικής τάξεως εις το κράτος, το οποίον εδημιουργήθη βάσει των Συνθηκών αυτών. Η Συνθήκη Εγγυήσεως υπεγράφη υπ' αυτήν την έννοιαν υφ'όλων των ενδιαφερομένων. Ένδειξιν του πνεύματος αυτού αποτελεί η υπογραφείσα την 19ην Φεβρουαρίου 1959, υπό των Υπουργών Εξωτερικών Τουρκίας και Ελλάδος, "Συμφωνία κυρίων". Αφ'ετέρου, κατά την εισδοχήν της Κυπριακής Δημοκρατίας εις τον ΟΗΕ, όλα τα μέλη του Οργανισμού επληροφορήθησαν πλήρως περί όλων των διεθνών υποχρεώσεων της ειρημένης Δημοκρατίας, και ουδεμία αντίδρασις εξεδηλώθη επί του θέματος αυτού. Πέραν αυτού, κατά την διάρκειαν των συζητήσεων, αι οποίαι ωδήγησαν το Συμβούλιον Ασφαλείας εις την απόφασιν της 4ης Μαρτίου 1964, μεταξύ άλλων και ο

αντιπρόσωπος των ΗΠΑ ετόνισεν, ότι ο ΟΗΕ ουδέν δικαίωμα έχει ακυρώσεως ή τροποποιήσεως των διεθνών Συνθηκών. Μού προεκάλεσεν έκπληξιν και βαθείαν λύπην η περιεχομένη εις το μήνυμά σας εντύπωσις, ότι η επέμβασις της Τουρκίας εις την Κύπρον θα γίνη προς τον σκοπόν πραγματοποιήσεως της διχοτομήσεως. Η έκπληξις μου οφείλεται εις το ότι τα στοιχεία, τα οποία σάς παρεσχέθησαν περί των προθέσεων της Τουρκίας, απέχουν πολύ της πραγματικότητος, την οποίαν επανειλημμένως διεκηρύξαμεν. Η θλίψις μου, εξ άλλου, οφείλεται εις το γεγονός, ότι η σύμμαχός μας Κυβέρνησις των ΗΠΑ πιστεύει ότι είναι δυνατόν η Τουρκία να αγνοήση την αρχήν, ήτις αποτελεί την βάσιν της εξωτερικής της πολιτικής, ήτοι της πλήρους προσηλώσεως εις το Διεθνές Δίκαιον και τας υποχρεώσεις της, ως διεπίστωσαν εις πλείστας περιπτώσεις και αι ΗΠΑ. Σάς διαβεβαιώ κατά τον πλέον ειλικρινή και κατηγορηματικόν τρόπον, ότι εάν η Τουρκία υποχρεωθή να επέμβη στρατιωτικώς εις την Κύπρον, αυτό θα γίνη κατά τρόπον απολύτως σύμφωνον προς τας διατάξεις και τους σκοπούς των διεθνών συμφωνιών. Σχετικώς προς αυτό επιθυμώ, κ. Πρόεδρε, να σάς τονίσω, ότι η αναβολή της αποφάσεώς μας δεν επηρεάζει, ως είναι φυσικόν, τα δικαιώματα, τα οποία αναγνωρίζονται εις την Τουρκίαν δια του άρθρου 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως.

Κύριε Πρόεδρε,

Εις το μήνυμά σας, αναφερόμενος εις τας έναντι του NATO υποχρεώσεις, αναφέρετε ότι το πνεύμα του NATO απαιτεί όπως οι σύμμαχοι μη πολεμούν μεταξύ των, και ότι τουρκική επέμβασις εις Κύπρον θα ήτο δυνατόν να οδηγήση εις πόλεμον μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδος. Συμφωνώ πλήρως προς το πρώτον μέρος της δηλώσεώς σας. Αποτελεί, όμως, ζωτικήν υποχρέωσιν ο κατ'ίσον τρόπος σεβασμός υπό των συμμάχων του NATO των μεταξύ των Συμφωνιών και η συμμόρφωσις των προς τας έναντι αλλήλων υποχρεώσεις. Δεν είναι νοητή συμμαχία μεταξύ κρατών παραγνωρίζουσα αμοιβαίας υποχρεώσεις. Αναφορικώς προς τας ανησυχίας σας, οτι εις περίπτωσιν επεμβάσεως της Τουρκίας εις την Κύπρον, συμφώνως προς τας εκ των διεθνών Συμφωνιών υποχρεώσεις και επί τη βάσει των δικαιωμάτων της, θα ήτο δυνατόν να προκληθή τουρκοελληνικός πόλεμος, επιθυμώ να τονίσω, ότι η Τουρκία θα προέβαιεν εις "στρατιωτικήν επιχείρησιν" εν Κύπρω μόνον κατά τρόπον σύμφωνον προς τους όρους και τους σκοπούς των Συμφωνιών. Επομένως, τουρκοελληνικός πόλεμος, ο οποίος, κατά την έκφρασιν του κ. Ντην Ρασκ, είναι

αδιανόητος, είναι δυνατόν να αρχίσει μόνον κατόπιν επιθέσεως της Ελλάδος κατά της Τουρκίας. Η ιδική μας άποψις είναι όπως, εις περίπτωσιν παρομοίας επεμβάσεως, κληθούν το Ηνωμένον Βασίλειον και η Ελλάς εις αποτελεσματικήν συνεργασίαν, ως εγγυήτριαι Δυνάμεις, προς αποκατάστασιν της συνταγματικής τάξεως εν Κύπρω. Εάν, παρά την έκκλησιν αυτήν και παρά τας εκ των Συμφωνιών απορρεούσας υποχρεώσεις, η Ελλάς επιτεθή κατά της Τουρκίας, ημείς κατ'ουδένα τρόπον είναι δυνατόν να θεωρηθώμεν υπεύθυνοι δια τας συνεπείας μιας τοιαύτης ενεργείας. Επιθυμώ να ελπίζω, ότι επεσύρατε σοβαρώς την προσοχήν της ελληνικής Κυβερνήσεως εις τα θέματα αυτά.

Το μέρος του μηνύματός σας, εις το οποίον εκφράζονται αμφιβολίαι περί της υποχρεώσεως των μελών του NATO να υπερασπίσουν την Τουρκίαν, εάν αύτη, λόγω επιχειρήσεων εις Κύπρον, ευρεθή αντιμέτωπος με την Σοβιετικήν Ένωσιν, μού προεκάλεσε την εντύπωσιν ότι υπάρχουν μεταξύ μας ευρείαι διαφοραί απόψεων όσον αφορά τας θεμελιώδεις αρχάς και την φύσιν της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας. Οφείλω να ομολογήσω, ότι αυτό απετέλεσε δι'ημάς αιτίαν μεγάλης θλίψεως και ζυηρών ανησυχιών. Βεβαίως, επίθεσις εναντίον ενός μέλους του NATO θα καταστήση απαραίτητον προσπάθειαν του επιδρομέως όπως δικαιολογηθή. Εάν ο Οργανισμός του NATO είναι τόσον ανίσχυρος, ώστε να παρέχη πίστωσιν εις τας αιτιάσεις του επιδρομέως, τούτο σημαίνει, ότι πρέπει να θεραπευθή η αδυναμία αύτη του NATO. Κατά την ιδικήν μας αντίληψιν, η Βορειοατλαντική Συμφωνία επιφορτίζει όλα τα κράτη-μέλη με την υποχρέωσιν όπως σπεύσουν εις βοήθειαν του μέλους, το οποίον κατέστη θύμα επιδρομής. Το μόνον πράγμα, το οποίον αφήνεται εις την κρίσιν των χωρών-μελών, είναι απλώς η μορφή και η έκτασις της βοήθειας. Εάν τα μέλη του NATO αρχίσουν να συζητούν κατά πόσον ήτο ορθή ή εσφαλμένη η στάσις του μέλους, το οποίον υπέστη την σοβιετικήν επιδρομήν, εάν η επιδρομή αύτη ήτο αποτέλεσμα προκλήσεως ή μη, εάν τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα ή όχι να σπεύσουν εις βοήθειαν του μέλους αυτού, και εάν η βοήθεια αύτη εξαρτηθή από τα αποτελέσματα της συζητήσεως αυτής, τότε θα κλονισθούν τα πραγματικά θεμέλια της συμμαχίας, ήτις θα χάση την σημασίαν της. Η υποχρέωσις δια βοήθειαν, εάν αύτη πρόκειται να έχη οιανδήποτε βαρύτητα, πρέπει να εκπληρούται άμα τη εκδηλώσει της επιδρομής. Δια τον λόγον αυτόν, το 5ον άρθρον της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας θεωρεί επίθεσιν καθ'οιουδήποτε μέλους ως επίθεσιν εναντίον όλων των μελών, και καθιστά επιτακτικόν όπως τα άλλα μέλη βοηθήσουν το μέλος, το οποίον υπέστη

επίθεσιν. Επιθυμώ επίσης να υπογραμμίσω, ότι το Συμβούλιον του NATO ανεγνώρισε τας περί Κύπρου Συμφωνίας αρκετά ενωρίς, όταν, δηλαδή, τα Ηνωμένα Έθνη συνεζήτουν το πρόβλημα, δηλαδή ακόμη και προ της ιδρύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, και επόμενως πολύ προ των γεγονότων του Δεκεμβρίου 1963. Ως ενθυμείσθε, προ 3 εβδομάδων, κατά την σύνοδον των Υπουργών του NATO εις Χάγην εβεβαιώθη, ότι αι Συμφωνία εξακολουθούν να αποτελούν βάσιν νομιμότητος όσον αφορά την εν τη νήσω κατάστασιν. Το γεγονός, ότι αι Συμφωνία αυτά υπέστησαν επίθεσιν, συνεπεία των απροκαλύπτως παρανόμων ενεργειών μιας των εν τη νήσω δύο πλευρών, κατ'ουδένα τρόπον σημαίνει ότι αι Συμφωνία αυτά έπαυσαν να ισχύουν και ότι απωλέσθησαν αι απορρέουσαι εξ αυτών υποχρεώσεις και τα δικαιώματα της Τουρκίας. Τοιαύτη αντίληψις θα εσήμαινεν, ότι αι Συμφωνία ισχύουν εφ'όσον δεν υπάρχουν δυσχέρειαι και παύουν ισχύουσαι όταν υπάρξουν δυσχέρειαι. Είμαι βέβαιος ότι και σεις θα αναγνωρίσετε, ότι μία παρομοία αντίληψις περί δικαίου είναι απαράδεκτος. Υπό συνθήκας, υπό τας οποίας ουδόλως θα είναι δυνατόν να αποδοθή αυθαίρετος ενέργεια εις την Τουρκίαν, πιστεύω ότι ουδεμία αμφιβολία είναι δυνατόν να υπάρξη περί των εν τω πλαισίω της συμμαχίας του NATO υποχρεώσεων προστασίας της το μέλος, το οποίον υπέστη επίθεσιν. Επιθυμώ επίσης να υπογραμμίσω, ότι το Συμβούλιον του NATO ανεγνώρισε τας περί Κύπρου Συμφωνίας αρκετά ενωρίς, όταν, δηλαδή, τα Ηνωμένα Έθνη συνεζήτουν το πρόβλημα, δηλαδή ακόμη και προ της ιδρύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, και επόμενως πολύ προ των γεγονότων του Δεκεμβρίου 1963. Ως ενθυμείσθε, προ 3 εβδομάδων, κατά την σύνοδον των Υπουργών του NATO εις Χάγην εβεβαιώθη, ότι αι Συμφωνία εξακολουθούν να αποτελούν βάσιν νομιμότητος όσον αφορά την εν τη νήσω κατάστασιν. Το γεγονός, ότι αι Συμφωνία αυτά υπέστησαν επίθεσιν, συνεπεία των απροκαλύπτως παρανόμων ενεργειών μιας των εν τη νήσω δύο πλευρών, κατ'ουδένα τρόπον σημαίνει ότι αι Συμφωνία αυτά έπαυσαν να ισχύουν και ότι απωλέσθησαν αι απορρέουσαι εξ αυτών υποχρεώσεις και τα δικαιώματα της Τουρκίας. Τοιαύτη αντίληψις θα εσήμαινεν, ότι αι Συμφωνία ισχύουν εφ'όσον δεν υπάρχουν δυσχέρειαι και παύουν ισχύουσαι όταν υπάρξουν δυσχέρειαι. Είμαι βέβαιος ότι και σεις θα αναγνωρίσετε, ότι μία παρομοία αντίληψις περί δικαίου είναι απαράδεκτος. Υπό συνθήκας, υπό τας οποίας ουδόλως θα είναι δυνατόν να αποδοθή αυθαίρετος ενέργεια εις την Τουρκίαν, πιστεύω ότι ουδεμία αμφιβολία είναι δυνατόν να υπάρξη περί των εν τω πλαισίω της συμμαχίας του

NATO υποχρεώσεων προστασίας της Τουρκίας. Πάσα αντίθετος σκέψις θα ωδήγει εις απάρνησιν των περί δικαίου αντιλήψεων και μη αναγνώρισιν του 51ου άρθρου του Καταστατικού του ΟΗΕ. Δια του μηνύματός σας εκφράζετε ανησυχίας περί των υποχρεώσεων της Τουρκίας ως μέλους του ΟΗΕ. Κύριε Πρόεδρε, θα παραδεχθήτε και σεις, ότι αι ανησυχίαι αυταί, τας οποίας δεν συμμερίζομαι, είναι αστήρικτοι δια τους ακολούθους λόγους: Η Τουρκία είναι γνωστή ως έν των πιστοτέρων μελών του ΟΗΕ από της ιδρύσεώς του. Ο τουρκικός λαός κατέβαλε προσπαθείας δια την προστασίαν των αρχών του Καταστατικού του ΟΗΕ, προς τον σκοπόν δε αυτόν εθυσίασεν ακόμη και τα τέκνα του. Η Τουρκία ουδέποτε παρέλειψε να υποστηρίξη τον ΟΗΕ, και δια την ομαλήν λειτουργίαν του υπεβλήθη εις υλικάς και ηθικάς θυσίας, ακόμη και όταν αντεμετώπιζεν η ίδια σοβαράς οικονομικάς δυσχερείας. Η αναγνώρισις της αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας της 4ης Μαρτίου 1964, και της πρωτεύουσας σημασίας της, παρά τα σαφή εκ της Συμφωνίας Εγγυήσεως απορρέοντα δικαιώματα της Τουρκίας, απέδειξε δια μίαν ακόμη φοράν την προσήλωσιν της Κυβερνήσεώς μου εις τον ΟΗΕ και τον προς αυτόν σεβασμόν. Εάν ο ΟΗΕ είχεν εκπληρώσει κατά τρόπον τέλειον, ως αναφέρεται εις το μήνυμά σας, την ανατεθείσαν εις αυτόν εντολήν, ουδέποτε θα προέκυπτεν η κατάστασις, η οποία προκαλεί σοβαράς ανησυχίας τόσοσιν εις εμέ όσον και εις υμάς. Είναι γεγονός, ότι αι εν τη νήσω επιχειρήσεις του ΟΗΕ δεν ηδυνήθησαν να θέσουν τέρμα εις την καταπίεσιν. Η παρατηρουμένη κατά τας τελευταίας εβδομάδας εν τη νήσω επιφανειακή ηρεμία αποτελεί ένδειξιν του γεγονότος, ότι οι Ελληνοκύπριοι ήρχισαν προετοιμασίας δια μεγαλυτέραν τυραννίαν. Τα χωρία εξακολουθούν να είναι κυκλωμένα. Αι δυνάμεις του ΟΗΕ κατορθώνουν να κατευάζουν τους Τουρκοκυπρίους και να παρέχουν εις τους Ελληνοκυπρίους την δυνατότητα συγκεντρώσεως της εσοδείας των, όταν, όμως, κινδυνεύουν τα προϊόντα των Τουρκοκυπρίων, δεν καταβάλλουν προσπαθείας δια την συγκράτησιν των Ελληνοκυπρίων και παραμένουν απαθείς θεαταί των Ελληνοκυπριακών επιθέσεων. Ίσως οι λίαν σημαντικά αυτά λεπτομέρειαι να μή φθάνουν μέχρις υμών, ημείς, όμως, ζώμεν εντός της ατμοσφαιράς, την οποίαν προκαλούν αι καθημεριναί εκθέσεις περί παρομοίων τραγικών γεγονότων. Την 15ην Ιουνίου 1964 θα επιδοθή εις τον ΟΗΕ η έκθεσις του Γενικού Γραμματέως. Φοβούμεθα, ότι είναι δυνατόν να ευρεθώμεν αντιμέτωποι μιας άλλης ήττης, παρομοίας προς εκείνην της 4ης Μαρτίου 1964, της οποίας αισθανόμεθα τας οδύνας. Η συνεδρία της 4ης Μαρτίου έπεισε τον

Μακάριον, ότι δεν υφίσταται πλέον η Συνθήκη Εγγυήσεως. Κατόπιν τούτου, ησθάνθη ούτος ελεύθερος να επιδιώξη να θέση τας δυνάμεις του ΟΗΕ υπό τον έλεγχον και την διοίκησίν του. Κατόπιν τούτου ηυξήθησαν εις αξιοσημείωτον βαθμόν αι περιπτώσεις σφαγής ομήρων και περικυκλώσεως χωρίων.

Αγαπητέ κύριε Πρόεδρε,

Οι σύμμαχοί μας, οίτινες είναι εις θέσιν να ενεργήσουν ως διαιτηταί εις το θέμα της Κύπρου και να το οδηγήσουν προς την ορθήν κατεύθυνσιν, δεν ηδυνήθησαν μέχρι στιγμής να απαλλάξουν το ζήτημα αυτό από έν θεμελιώδες σφάλμα. Η Κυπριακή τραγωδία προεκλήθη υπό της πολιτικής της Κυπριακής Δημοκρατίας, ήτις απεσκοπεί εις την τροποποίησιν του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και την κατάργησιν των Συμφωνιών. Η ασφάλεια εις την νήσον είναι δυνατόν να αποκαταστασθή μόνον δια της καταλλήλου λειτουργίας μιας εξουσίας υπεράνω της Κυπριακής Κυβερνήσεως. Παρ'όλον τούτο, προς αποκατάστασιν της Ασφαλείας εν τη νήσω ανεζητήθησαν μόνον μέτρα, τα οποία θα ήτο δυνατόν να δεχθή η Κυπριακή Κυβέρνησις. Η μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου αγγλική διοίκησις, αι αγγλοαμερικανικάί προτάσεις, και τέλος η δύναμις του ΟΗΕ, ιδρύθησαν επί του ασταθούς αυτού θεμελίου. Ως εκ τούτου απεδείχθη, ότι παν μέτρον, το οποίον θα ήτο δυνατόν να αποδεχθή ο Μακάριος, είναι μάταιον, και γενικώς ενθαρρύνει τας πιέσεις και επιθέσεις.

Αγαπητέ κύριε Πρόεδρε,

Δια του μηνύματός σας με πληροφορείτε, ότι η πολιτική της Κυβερνήσεώς μας προεκάλεσε δυσαρεσκείας εν Ελλάδι. Η φύσις της επί του θέματος της Κύπρου πολιτικής της Ελλάδος και αι ενέργειαι της Ελλάδος αποδεικνύουν, ότι αύτη είναι ετοιμή να χρησιμοποίηση παν μέσον δια την ολοσχερήν κατάργησιν των υφισταμένων Συμφωνιών. Ημείς αγωνιζόμεθα να εξηγήσωμεν εις τους συμμάχους μας τα δεινά, τα οποία υφιστάμεθα εις την δικαίαν υπόθεσίν μας, και το ότι οι Τουρκοκύπριοι ζουν υπό αφορήτους συνθήκας. Δεν συμβιβάζεται με τον χαρακτήρα του έθνους μας η εκμετάλλευσις των εκδηλώσεων δυσαρεσκείας. Επιθυμώ να είσθε βέβαιος ότι τα

δρινά μας κατέστησαν μεγαλύτερα, λόγω του ότι δεν ηδυνήθημεν να σάς εξηγήσωμεν την δικαίαν θέσιν μας και να σας πείσωμεν περί της ανάγκης οπως καταβάλετε πάσαν προσπάθειαν και δώσητε εις το πρόβλημα της Κύπρου την σημασίαν την οποίαν αξίζει, κάμνοντες χρήσιν του κύρους σας δια την εξουδετέρωσιν των κινδύνων τους οποίους περικλείει το πρόβλημα αυτό. Ο ενταφιασμός της εχθρότητος της Γαλλίας και Γερμανίας αποτελεί πράγματι έν ωραίον παράδειγμα. Το έθνος μας, όμως, έδωσεν ανάλογον παράδειγμα συνδεθέν προ 40ετίας δια φιλικών σχέσεων με την Ελλάδα, μετά την υπό του στρατού της χώρας αυτής ανελέητον καταστροφήν όλης της Μικρασίας.

Κύριε Πρόεδρε,

Σάς ευχαριστώ δια τους λόγους σας, οι οποίοι εκφράζουν την σημασίαν την οποίαν δίδουν αι ΗΠΑ εις τας μετά της Τουρκίας συμμαχικάς σχέσεις των, και δια τας ευγενικάς δια το τουρκικόν έθνος φράσεις σας. Θα αισθανθώ ικανοποίησιν ερχόμενος εις τας ΗΠΑ, δια να συζητήσω μεθ' υμών το Κυπριακόν. Το Συμβούλιον Ασφαλείας του ΟΗΕ θα συνέλθη την 17ην Ιουνίου. Κατά το μεταξύ διάστημα, θα επισκεφθή την Τουρκίαν ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ κ. Στίκκερ. Παραλλήλως, ο μεσολαβητής του ΟΗΕ κύριος Τουομιόγια θα υποβάλη την έκθεσίν του εις τον Γενικόν Γραμματέα. Αι εξελίξεις αυταί είναι δυνατόν να δημιουργήσουν νέας επειγούσας καταστάσεις. Δύναμαι να απομακρυνθώ εκ της χώρας μετά την 20ην Ιουνίου, εις οιανδήποτε ημερομηνίαν κατάλληλον δι' υμάς, δια να συναντηθώ μεθ' υμών. Εάν, προ της αναχωρήσεώς μου εις Ουάσιγκτων, υπάρξη οιαδήποτε συγκεκριμένη άποψίς σας επί του θέματος της Κύπρου, ή οιαδήποτε λύσις ιδικής σας εμπνεύσεως, θα μού ήτο πολύ χρήσιμον να τας γνωρίζω εκ των προτέρων, εις τρόπον ώστε να δυνηθώ να τας μελετήσω.

Τέλος επιθυμώ να τονίσω, ότι ικανοποιήθην πλήρως από τας ειλικρινείς, αποτελεσματικάς και ελπιδοφόρους συνομιλίας, τας οποίας είχομεν εν Αγκύρα μετά του κ. Τζωρτζ Μπωλ, ολίγον προ της προς υμάς αποστολής του μηνύματος αυτού".

15.06.1964

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “ΣΤ” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΣΧΕΔΙΟ ΑΤΣΕΣΟΝ

1. ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ACHESON

"Με αντάλλαγμα την τουρκική συναίνεση να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα, η Ελλάδα θα έπρεπε να κάνει ορισμένες παραχωρήσεις στην Τουρκία, στα θέματα που θίγονται αμέσως παρακάτω:

α. Για να δοθεί στην Τουρκία ή διαβεβαίωση, ότι δεν πρόκειται να απειληθεί η ασφάλειά της από την Κύπρο ή από την κατεύθυνση της Κύπρου, η Ελλάδα θα έπρεπε να παραχωρήσει στο διηνεκές και υπό την κυριαρχία της Τουρκίας ένα τμήμα του νησιού.

(1) Το τμήμα αυτό θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την Τουρκία για την εγκατάσταση μιας στρατιωτικής βάσης, με πλήρη δικαιώματα εγκατάστασης χερσαίων, αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων. Ο στρατιωτικός σκοπός αυτής της βάσεως θα είναι να παρεμποδισθεί η μετατροπή του νησιού σε βάση επιχειρήσεων κατά της Τουρκίας και να διατηρηθεί ανοιχτή η πρόσβαση προς τα λιμάνια της Μερσίνας και του Iskenderun.

(2) Η περιοχή πρέπει να είναι αρκετά μεγάλη, ώστε να επιτρέπεται η ανέγερση εγκαταστάσεων και η πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ασκήσεων και επιχειρήσεων.

(3) Φαίνεται, ότι κατάλληλη περιοχή θα μπορούσε να είναι η χερσόνησος της Καρπασίας, επειδή είναι αποκομμένη από το κυρίως σώμα του νησιού και σε ιδανική θέση για να καλύπτει τις προσβάσεις προς τα τουρκικά λιμάνια. Διάφορες οριογραμμές, για μια βάση στη Χερσόνησο, έχουν συζητηθεί κατά καιρούς.

Μια απ' αυτές, η οποία φαίνεται να είναι η κατ' ελάχιστον αποδεκτή από την τουρκική κυβέρνηση, αρχίζει από τα Περιστερία, στη βόρεια ακτή, και φθάνει σ' ένα σημείο ακριβώς νοτιοδυτικά του Boghaz, στη νοτιοανατολική ακτή. (Οι Τούρκοι συμφώνησαν το Μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα, κοντά στο ακρωτήριο της Χερσονήσου, να εξαιρεθεί από την περιοχή της βάσης).

β. Ειδικές διευθετήσεις πρέπει να γίνουν για την προστασία και την ευημερία των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι δεν θα βρίσκονται στην περιοχή της κυρίαρχης τουρκικής βάσεως. (Τούτο, φυσικά, σημαίνει τη συντριπτική πλειοψηφία του τουρκοκυπριακού πληθυσμού).

(1) Θα πρέπει να υπάρξουν μια, δύο ή τρεις, σχετικά μικρές, περιοχές του νησιού, στις οποίες οι Τουρκοκύπριοι θα είναι πλειοψηφία ή περίπου πλειοψηφία, και οι οποίες θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν ως ξεχωριστές γεωγραφικές περιοχές, για διοικητικούς σκοπούς, εντός της γενικής διοικητικής δομής ολόκληρου του νησιού. Η τουρκική συνοικία της Λευκωσίας και η περιοχή που εκτείνεται βόρεια απ' αυτή, προς την Κυρήνεια, είναι ένα de facto παράδειγμα τέτοιας περιοχής. Οι διοικητικές αυτές υποδιαιρέσεις θα πρέπει να έχουν δική τους τοπική αυτοδιοίκηση, να διευθύνονται και να επιβλέπονται από Τουρκοκυπρίους. Οι λειτουργίες αυτών των τοπικών διοικήσεων πρέπει να καθορισθούν μετά από πολύ προσεκτική μελέτη, αλλά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν δραστηριότητες, όπως η συλλογή φόρων, η διάθεση των τοπικών εσόδων για κοινοτικούς σκοπούς (σχολεία, τζαμιά, τοπικά δίκτυα ύδρευσης, κοινοτικοί δρόμοι κ.λπ.), η διεύθυνση της τοπικής αστυνομίας και η γενική διοίκηση της δικαιοσύνης, στο βαθμό που αφορά τους Τουρκοκυπρίους, και πιθανώς άλλες αρμοδιότητες δημοτικών και επαρχιακών κυβερνήσεων. Οι τοπικές αυτές διοικήσεις δεν θα συνιστούν, όμως, κράτος εν κράτει. Υποχρεωτικά θα είναι υπεύθυνες, τελικά, απέναντι σε μια ανώτερη αρχή, η οποία θα μπορούσε να είναι η κεντρική κυβέρνηση της Κύπρου ή η ελληνική κυβέρνηση ή ο ύπατος Έλληνας εκπρόσωπος στην Κύπρο.

(2) Σ' όλο το υπόλοιπο νησί, όπου οι Τουρκοκύπριοι θα συνέχιζαν, κατ' ανάγκη, να είναι μια συγκριτικά μικρή μειοψηφία του πληθυσμού, θα μπορούσε να γίνει μια διαφορετική διευθέτηση. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια κεντρική τουρκοκυπριακή διοίκηση με έδρα τη Λευκωσία, η οποία θα είχε τον έλεγχο, ως προς τους Τουρκοκυπρίους μόνο, πολλών από τις δραστηριότητες και λειτουργίες που θα

αναλάμβαναν οι τοπικές αρχές των χωριστών μικρών γεωγραφικών περιοχών, που περιγράφηκαν προηγουμένως. Τούτο θα μπορούσε να γίνει με την οριοθέτηση των τουρκικών συνοικιών στις μεγαλύτερες πόλεις, και τον εντοπισμό των διασκορπισμένων χωριών που είναι αμιγώς τουρκικά ή όπου έχουν καθαρά την πλειοψηφία οι Τουρκοκύπριοι. Τα μέρη αυτά θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι βρίσκονται υπό τη δικαιοδοσία της κεντρικής τουρκοκυπριακής διοίκησης στη Λευκωσία, η οποία θα μπορούσε να επιβλέπει την εκλογή ή το διορισμό τοπικών ηγετών, την επιλογή και διοίκηση της τοπικής αστυνομίας και άλλες κανονικές δημοτικές λειτουργίες, και θα μπορούσε να παρέχει ένα σύστημα πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, που θα δικάζουν υποθέσεις ατομικών δικαιωμάτων, αγωγές μεταξύ Τούρκων, ποινικές δίκες Τούρκων μόνο και παρόμοιες περιπτώσεις αποκλειστικά τουρκικού ενδιαφέροντος. Όπως τα αντίστοιχά του στις ξεχωριστές γεωγραφικές περιοχές, το διοικητικό αυτό όργανο θα είναι, με την σειρά του, υπεύθυνο απέναντι στην κεντρική εξουσία του νησιού. Προφανώς, πολλά άλλα θέματα θα πρέπει να διευθετηθούν από τους άμεσα ενδιαφερόμενους.

(3) Κατ' ανάγκην, οι Τουρκοκύπριοι θα πρέπει να είναι πολίτες της οποιας κεντρικής αρχής θα έχει τον έλεγχο της Κύπρου. Υποκείμενοι στα προνόμια και τις υποχρεώσεις τους ως πολίτες, θα πρέπει να έχουν τα πολιτικά και ατομικά δικαιώματα και προνόμια που αναφέρονται στις δύο προηγούμενες παραγράφους. Εννοείται, ότι θα υπάρχουν εγγυήσεις για όλα τα προβλεπόμενα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα μειοψηφίας, εκ των οποίων αυτά που προβάλλονται στη συνθήκη της Λωζάννης είναι ένα καλό δείγμα.

(4) Ο κ. Acheson πρότεινε, ως πρόσθετη ειδική εξασφάλιση, να ορισθεί από τη διεθνή κοινότητα, ενδεχομένως από τον Ο.Η.Ε. ή το Διεθνές Δικαστήριο, ένας εντεταλμένος αντιπρόσωπος ή επιτροπή, που θα μπορούν να παραμένουν στο νησί και να είναι επιφορτισμένοι με την επίβλεψη και παρακολούθηση της ειδικής καταστάσεως που θα δημιουργείτο στο νησί, καθώς και με την επιτήρηση της επιβολής του ειδικού status και των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων. Ανάλογα προηγούμενα, για τούτο, υπάρχουν στις περιπτώσεις του Danzig και του Saar, κατά την περίοδο μεταξύ πρώτου και δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Η Αμερικανική Κυβέρνηση πιστεύει, ότι αυτό το πείραμα λειτούργησε καλά μέχρι την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία στη Γερμανία, οπότε ανατράπηκαν οι

δημιουργηθείσες συνθήκες. Ο εντεταλμένος αντιπρόσωπος ή η επιτροπή θα μπορεί να έχει εξουσιοδότηση για την ακρόαση παραπόνων, τη σχετική έρευνα, και το δικαίωμα υποδείξεων προς τις αρμόδιες αρχές για την επανόρθωση των αδικιών. Είναι λογικό, επίσης, ότι θα μπορεί να επιβάλλει επανορθώσεις ή και αποζημιώσεις, γεγονός που μπορεί να υπόκειται σε έφεση από το αντίδικο μέρος. Στην περίπτωση που οι συστάσεις ή οι αποφάσεις αυτές δε θα γίνονται δεκτές από το ένα ή το άλλο μέρος, θα ήταν δυνατόν να προβλέπεται δικαίωμα έφεσης είτε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή σε κάποιο άλλο δικαστήριο, που θα μπορούσε να δημιουργηθεί, υπό τη δικαιοδοσία του Ο.Η.Ε., ειδικά γι' αυτό το σκοπό. Μια εναλλακτική λύση, την οποία τα ενδιαφερόμενα μέρη ίσως να ήθελαν να λάβουν υπ' όψη, είναι να ορισθεί ο εντεταλμένος και το δικαστήριο από το ΝΑΤΟ και η εκτέλεση των αποφάσεών τους να αναληφθεί από τα μέλη του ΝΑΤΟ".

21.07.1964

2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ ACHESON (Βασικά στοιχεία)

α. Η περιοχή της τουρκικής βάσεως απλώς θα εκμισθωνόταν στην Τουρκία για μια καθορισμένη περίοδο - τα 50 χρόνια υπεδεικνύοντο ως λογικός χρόνος -, αντί να τεθεί υπό την τουρκική κυριαρχία.

β. Τα όρια της περιοχής της βάσεως, στη χερσόνησο της Καρπασίας, θα μπορούσαν να είναι μια γραμμή από τα βόρεια προς τα νότια, στα δυτικά ακριβώς του χωριού Komı Kebir (περιορίζοντας, έτσι, αισθητά την έκτασή της). Εναλλακτικά, ο κ. Acheson πρότεινε η γραμμή αυτή να καθορισθεί με βάση στρατιωτικές ανάγκες, μετά από μελέτη του ανώτατου διοικητή των συμμαχικών δυνάμεων στην Ευρώπη.

γ. Οι ιδιαίτερες προβλέψεις και εγγυήσεις υπέρ των Τουρκοκυπρίων θα μπορούσαν να διαφοροποιηθούν απ' αυτές που πρότεινε στο πρώτο του σχέδιο, με κατάργηση των ειδικών περιοχών με τουρκοκυπριακή πλειοψηφία, οι οποίες, σύμφωνα με το πρώτο σχέδιο, θα μπορούσαν να είναι μερικώς αυτόνομες διοικητικές περιφέρειες. Αντ' αυτού προτεινόταν, οι δύο τουλάχιστον από τις επαρχίες, στις οποίες θα διαιρείτο η Κύπρος από την ελληνική διοίκηση, να ελέγχονται από Τουρκοκυπρίους επάρχους. Οι εν λόγω επαρχίες θα μπορούσαν να είναι πάντα αυτές, στις οποίες θα κατοικούσαν σημαντικά τμήματα του τουρκοκυπριακού πληθυσμού. Σ' αυτές τις επαρχίες, που θα κατοικούσε το μεγάλο μέρος του

τουρκοκυπριακού πληθυσμού, το διοικητικό προσωπικό, η αστυνομία κ.λ.π. θα συμπεριλάμβαναν πάντοτε ένα σημαντικό τμήμα Τουρκοκυπρίων αξιωματούχων και υπαλλήλων.

δ. Αντί της κεντρικής τουρκοκυπριακής διοίκησης στη Λευκωσία, που προτεινόταν στο πρώτο σχέδιο Acheson, θα υπήρχε ένας ανώτερος αξιωματούχος στην κεντρική κυπριακή κυβέρνηση, ο οποίος θα αναφερόταν στον Έλληνα ανώτατο αξιωματούχο και θα διέθετε το απαραίτητο προσωπικό, για να εποπτεύει τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και την ευημερία των Τουρκοκυπρίων. Ο αξιωματούχος αυτός θα συμβούλευε και θα συμπαραστεκόταν στους Τουρκοκυπρίους, θα δεχόταν και θα διερευνούσε παράπονα για περιπτώσεις μεροληπτικής μεταχείρισης ή μη τήρησης των εγγυημένων δικαιωμάτων τους, και θα κατέφευγε στα αρμόδια δικαστήρια ή, αν χρειαζόταν, στην κεντρική ελληνική κυβέρνηση.

ε. Οι ειδικές εγγυήσεις και τα δικαιώματα της μειοψηφίας, που προέβλεπε το πρώτο σχέδιο, σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάννης και όσες αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, θα διετηρούντο.

στ. Επίσης, ο προτεινόμενος Διεθνής Επιτετραμμένος, που θα διόριζαν τα Ηνωμένα Έθνη, θα συμπεριλαμβανόταν στο δεύτερο σχέδιο, όπως και στο πρώτο.

24.07 .1964

3. ΤΑ 15 ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ "ΤΕΛΙΚΟΥ" ΣΧΕΔΙΟΥ ACHESON

α. Άμεσος Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, με αναγνώρισιν πλήρους κυριαρχίας του Ελληνικού Στέμματος, της Ελληνικής Κυβερνήσεως, της Ελληνικής Νομοθεσίας, ως και του Ελληνικού Δημοσίου, εις την Νήσον.

β. Υπουργός Γενικός Διοικητής, μέλος της Ελληνικής Κυβερνήσεως, ορίζεται παρ' αυτής επικεφαλής της διοικήσεως εις την Κύπρον, ως φορέυς των κυβερνητικών αποφάσεων και ως έχων την πολιτικήν ευθύνην της εφαρμογής των.

γ. Εκμισθούται δια μίαν πεντηκονταετίαν βάσις εις Καρπασίαν προς την Τουρκίαν, της οποίας η έκτασις δεν υπερβαίνει το 4,5% (τεσσεράμισυ τοις εκατόν) της συνολικής εδαφικής εκτάσεως της Κύπρου.

δ. Αναλαμβάνεται η δέσμευσις, όπως μή αυξηθούν αι έξ επαρχίαι της Κύπρου πέραν των οκτώ. Εις τας δύο εκ των επαρχιών τούτων η Ελληνική Κυβέρνησις θα ορίζη Τούρκους επάρχους, κατά την κρίσιν της, άνευ περιορισμού.

ε. Δημιουργείται θέσις Συμβούλου επί των Μουσουλμανικών υποθέσεων, όστις θα πλαισιώση υπηρεσιακώς τον Έλληνα Υπουργόν Γενικόν Διοικητήν .

στ. Δια τους Τούρκους της Νήσου καθορίζεται μειονοτικόν καθεστώς, όμοιον με το ισχύον εις την Ελληνικήν Θράκην δια την Τουρκικήν μειονότητα.

ζ. Αντιπρόσωπος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, μονίμως εγκατεστημένος εις Κύπρον, θα επιβλέπη την εφαρμογήν του μειονοτικού καθεστώτος κατά τας συνημμένας συμφωνίας.

η. Αναγνωρίζεται εις την Ελλάδα και την Τουρκίαν δικαίωμα ατομικών προσφυγών, βάσει της Συμβάσεως της Ρώμης δια τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Προς τούτο, η σύμβασις θα υπογραφή υπό της Ελλάδος και υπό της Τουρκίας.

θ. Εις την Καρπασίαν θα επεκτείνεται η Ελληνική κυριαρχία, παρά την εκμίσθωσιν αυτής, ως βάσεως, εις την Τουρκίαν.

ι. Τα κυριώτερα χωρία της Καρπασίας θα εξαιρεθούν της περιοχής, η οποία εκμισθούται εις την Τουρκίαν. Εξαιρείται, επίσης, το μοναστήριον του Αγίου Ανδρέου, και χαράσσεται οδός δι' ελευθέραν επικοινωνίαν αυτού μετά των χωρίων.

ια. Δημιουργείται κοινόν αμυντικόν όργανον Ελλάδος και Τουρκίας, προς σταθεροποίησιν και εμπέδωσιν των σχέσεων φιλίας και συμμαχίας μεταξύ των δύο κρατών. Εις το κοινόν αμυντικόν όργανον θα μετέχη και Αμερικανός αντιπρόσωπος.

ιβ. Το κοινόν αμυντικόν όργανον Ελλάδος και Τουρκίας δεν θα περιορίζεται εις την στρατιωτικήν συνεργασίαν, αλλά θα επεκτείνεται και εις την πολιτικήν και τουριστικήν.

ιγ. Οι εκπρόσωποι της Ελλάδος και της Τουρκίας εις το κοινόν αμυντικόν όργανον θα συνέρχωνται εις τακτά διαστήματα, και θα ενώνουν τας προσπάθειάς των δια την ανάπτυξιν και την πρόοδον της συνεργασίας, επ' αγαθών των δύο κρατών.

ιδ. Η Τουρκία αναλαμβάνει την υποχρέωσιν όπως δεχθή γενικώς και ανεξαιρέτως, προς εγκατάστασιν, όλους τους απελαθέντας εκ Κωνσταντινουπόλεως και εξ άλλων Τουρκικών πόλεων, και αναγνωρίση δι'αυτούς το μειονοτικόν καθεστώς, το οποίον ισχύει δια τους Τούρκους της Ελληνικής Θράκης και τους Τούρκους της Κύπρου.

ιε. Η Τουρκία αναλαμβάνει όπως σεβασθή τας σχετιζομένας προς την 'Ιμβρον και Τένεδον διεθνείς υποχρεώσεις της.

28.07 .1964

4. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ACHESON ΠΡΟΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

"Αγαπητέ μου Πρωθυπουργέ,

Θα ήθελα να αρχίσω την επιστολή μου εκφράζοντας τη βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου για τη βοήθεια που δώσατε στο έργο μας, εδώ στη Γενεύη, με το σταθερό ενδιαφέρον σας και την απόφασή σας να επιτρέψετε στον κ. Ρωσσίδη να μάς βοηθήσει στις προσπάθειές μας.

Σήμερα με επληροφόρησε ο Πρόεδρος για την επείγουσα μορφή που έχει προσδώσει στο έργο μας η επικείμενη Σοβιετική ανάμιξη στο Κυπριακό πρόβλημα και μου ζήτησε, γι' αυτό, να σάς γνωστοποιήσω την κοινή μας θέση, ότι λίγος μόνο χρόνος μάς υπολείπεται για να επιτύχουμε μια διευθέτηση, και να σάς κοινοποιήσω τις απόψεις μου - που εγκολπώνεται και ο ίδιος - για τη γενική μορφή μιας λύσης, που φαίνεται σε μένα δυνατή και δίκαιη. Ξέρω, από τις συνομιλίες μας με τον κ. Ρωσσίδη, ότι σάς έχει εντυπωσιάσει, όπως και εμάς εδώ, ο κίνδυνος, που έχουν τώρα επιτείνει οι Ρωσικές κινήσεις, να πέσει η Κύπρος κάτω από κομμουνιστική επιρροή, και οι απώτερες επιπτώσεις που θα έχει μια τέτοια περίπτωση στην πολεμική κατάσταση και το συσχετισμό δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Είμαι βέβαιος ότι συμφωνούμε για το γεγονός, ότι ο κίνδυνος αυτός δημιουργεί για την Τουρκία και την Ελλάδα κοινό συμφέρον, που ξεπερνάει κατά πολύ τις ακριβείς γραμμές που θα σύρουμε σε ένα χάρτη, προκειμένου να φθάσουμε σε μια συμφωνία. Τα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι δυο πλευρές για την επίτευξη μιας διευθέτησης του θέματος, είναι πολιτικά, και απ' αυτήν ακριβώς την άποψη τα αντιμετωπίζω.

Είμαι διατεθειμένος να ασκήσω τη μεγαλύτερη δυνατή πίεση και πειθώ, ώστε να πείσω τους Τούρκους να εγκαταλείψουν κάθε διεκδίκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων στο έδαφος της Κύπρου, να περιορίσουν την έκταση των αναγκών τους για μια στρατιωτική βάση στη χερσόνησο της Καρπασίας, και να συμφωνήσουν, για τα μειονοτικά τους δικαιώματα, στις γραμμές που συζητήσαμε με τον κ. Ρωσσίδη, και τις οποίες θα διατυπώσω αύριο σ' ένα προσχέδιο. Θα παρακινούσα, ειδικά, τους Τούρκους, να περιορίσουν το σχέδιό τους σε μια 50ετή εκμίσθωση του τμήματος εκείνου της χερσονήσου της Καρπασίας που εκτείνεται από το βορειοανατολικό της άκρο μέχρι μια νοητή γραμμή από το βορρά στο νότο, ακριβώς στα δυτικά της κώμης Κεπήρ. Από τη μελέτη της κατάστασης που έκαμα, με τη βοήθεια στρατιωτικών

συμβούλων, είμαι πεπεισμένος ότι υπάρχει μια υγιής στρατιωτική δικαιολογία για μια τέτοια μορφή στρατιωτικής βάσης που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες προάσπισης των προσβάσεων προς την Τουρκική ήπειρο, και την άμυνα αυτής της ίδιας της βάσης από μια αιφνιδιαστική επίθεση. Είναι πολύ πιθανό, η χάραξη της γραμμής αυτής - όπως την έχω εισηγηθεί - να σάς δημιουργήσει πολιτικό πρόβλημα, κάτω από τις παρούσες συνθήκες. Αυτό το πρόβλημα θα μπορούσε να αποφευχθεί αν αφήναμε αχάρακτη τη γραμμή, για να την καθορίσει, ύστερα από στρατιωτική μελέτη, ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής για την Ευρώπη. Εφ' όσον έχω τη διαβεβαίωση της Ελληνικής Κυβέρνησης ότι θα δεχόταν τη γραμμή, αν χαρασσόταν όπως ανέφερα, θα μπορούσε, πράγματι, η Ελληνική Κυβέρνηση να μου δώσει τη συγκατάθεσή της για μια τέτοια ρύθμιση, χωρίς να αναλάβει, επί του παρόντος, οποιαδήποτε άλλη δέσμευση απέναντι στην Τουρκική Κυβέρνηση. Αν έχω αυτή τη διαβεβαίωση, θα έκανα ό,τι είναι δυνατό, και πιστεύω ότι θα μπορούσα να επιτύχω τη συγκατάθεση της Τουρκικής Κυβέρνησης να μή επέμβει προληπτικά, ούτε να απαιτήσει μια προκαταβολική διακυβερνητική συμφωνία, πριν από την πραγματοποίηση της Ένωσης Ελλάδας-Κύπρου.

Χωρίς ανταλλάγματα αυτού του είδους, οι Τούρκοι θα πίστευαν ότι τα συμβατικά τους δικαιώματα καταστρατηγήθηκαν περιφρονητικά, και ότι θα έχουν στο μέλλον να αντιμετωπίσουν το ενδεχόμενο μιας Ένωσης ή μιας ανεξαρτησίας χωρίς όρους, μιας Κύπρου κάτω από κομμουνιστική επιρροή.

Οι εισηγήσεις, που έκαμα, θα δημιουργήσουν βαρύτατες δυσχέρειες στους ηγέτες της Ελλάδας και της Τουρκίας, και τους λαούς που κυβερνούν. Αλλά είμαι πεπεισμένος, ότι μπροστά στην επικρεμάμενη κοινή απειλή τα δύο έθνη μπορούν να επιτύχουν την απαραίτητη εσωτερική ενότητα, προκειμένου να εξασφαλίσουν λύσεις που, πέρα από πρόσκαιρες αντιθέσεις, αποβλέπουν στη βασική ασφάλεια και ευημερία των μεγάλων εθνών της Ελλάδας και της Τουρκίας, και ότι, στο εξωτερικό, η μεγάλη συμμαχία των ελεύθερων κρατών θα τις υποστηρίξει εναντίον κάθε εμποδίου, που θα παρεμβαλλόταν στην πραγματοποίηση των λύσεων.

Παρακαλώ, αγαπητέ μου Πρωθυπουργέ, να επιστρέψει στη Γενεύη σύντομα ο κ. Ρωσσίδης, για να μάς βοηθήσει σ' αυτή τη λύση".
20.08.1964

5. **ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΠΡΟΣ ACHESON**

"Αγαπητέ κ. Άτσεσον,

Ο Πρέσβης κ. Λαμπουίς είχε την καλωσύνη να μου δώσει χθες την επιστολή σας της 20ής Αυγούστου, και να με πληροφορήσει, ότι οι προτάσεις σας έχουν εγκριθεί από την Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών.

α. Επιθυμώ να σας εκφράσω τις πιο θερμές ευχαριστίες μου για τις θαυμάσιες προσπάθειες που καταβάλλετε για την εξεύρεση μιας λύσης του Κυπριακού προβλήματος, λύσης, που θα αποτρέψει τον πόλεμο και θα αποκαταστήσει τις σχέσεις ανάμεσα σε σύμμαχες χώρες μέλη του NATO. Και ιδική μας ειλικρινής επιθυμία είναι να υποβοηθήσουμε τις προσπάθειές σας, για το συμφέρον της Ελλάδας, του ελεύθερου κόσμου και της ειρήνης. Συμμερίζομαι πλήρως την άποψή σας, ότι "η απειλή αυτή δημιουργεί κοινά συμφέροντα για την Ελλάδα και την Τουρκία, και ξεπερνά πολύ τις οροθετικές γραμμές που σύρουμε σ' ένα χάρτη". Γι' αυτό βεβαίωσα χθες τον Πρέσβη Λαμπουίς, ότι αποδεχόμεθα, κατ' αρχήν, τις προτάσεις σας.

β. Κρίνω, εν τούτοις, απαραίτητο να επιστήσω την προσοχή σας σ' ένα βασικό γεγονός. Έχω την εντύπωση, ότι η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών πιστεύει, ίσως, ότι εάν η Ελλάδα αποδεχόταν ένα σχέδιο λύσης του Κυπριακού, θα μπορούσε να λυθεί το πρόβλημα. Αυτό δεν είναι ορθό. Η δική μας απόφαση είναι βέβαια, ζωτικής σημασίας. Τον αποφασιστικό όμως λόγο έχει, τελικά, η ηγεσία και ο λαός της Κύπρου, η οποία είναι τώρα ανεξάρτητο κράτος. Η τουρκική Κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει ανάλογο πρόβλημα με τους Τουρκοκυπρίους, γιατί αυτοί είναι υποτελείς στην Άγκυρα. Το πρόβλημα υπάρχει μόνο για μάς. Αν εμείς δεχτούμε λύση, που η Κύπρος αποκρούει σαν άδικη, η κατάσταση θα επιδεινωθεί. Σε μια τέτοια περίπτωση, πρέπει να είμεθα βέβαιοι πως οι Κύπριοι θα συνεχίσουν τον αγώνα τους, και θα ζητήσουν βοήθεια από όπου μπορούν να την πάρουν. Γνωρίζουμε ήδη από πού θα ζητήσουν αυτή τη βοήθεια και από πού θα την πάρουν. Γι' αυτό το σοβαρό λόγο, οι όροι μιας συμφωνίας δεν πρέπει να είναι επαχθείς, ώστε να μπορεί να τους δεχθεί η Κύπρος και να οδηγηθούμε έτσι σε μια τελική ειρηνική λύση, και να μη καταλήξουμε σε αζεπέραστο αδιέξοδο.

γ. Όπως πληροφορήσα χθες τον Πρέσβη κ. Λαμπουίς, ο Υπουργός μας της Εθνικής Άμυνας, κ. Γαρουφαλιάς, πήγε στην Κύπρο, με τη διπλή αποστολή να επιτύχει αναβολή της σύναψης συμφωνίας με τη Μόσχα και να βολιδοσκοπήσει τις απόψεις του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ο κ. Γαρουφαλιάς, που γύρισε σήμερα από την αποστολή του αυτή, κατάφερε να εμποδίσει, προς το παρόν, τον Υπουργό Εξωτερικών της Κύπρου κ. Κυπριανού να αναχωρήσει αύριο, όπως σχεδίαζε αρχικά, για τη Μόσχα. Πέτυχε, επίσης, να αναβάλει την επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου στο Κάιρο, όπου θα συναντούσε τον Πρόεδρο Νάσερ. Η αναβολή, όμως, των δύο αυτών ταξιδιών είναι προσωρινή, και εξαρτάται από την εξέλιξη της κατάστασης. Ο κ. Γαρουφαλιάς εξακρίβωσε, επίσης, τις απόψεις του Προέδρου Μακαρίου. Ο Αρχιεπίσκοπος απορρίπτει απόλυτα την εκχώρηση βάσης είτε στο ΝΑΤΟ είτε στην Τουρκία. Πέραν αυτού, αντιμετωπίζει και την κατάργηση των Βρετανικών βάσεων.

δ. Εμείς, βέβαια, θα προτιμούσαμε να επιτύχουμε την Ένωση χωρίς κανένα αντάλλαγμα. Αυτό θα ήταν δίκαιο, αφού η Τουρκική μειονότητα θα είχε πλήρη προστασία, κάτω από Ελληνική διοίκηση, όπως ακριβώς απολαμβάνει την προστασία αυτή, επί πολλά ήδη έτη, η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Με τον τρόπο αυτό θα κατοχυρωνόταν απόλυτα και η ασφάλεια της Τουρκίας, αφού η Κύπρος, σαν ένα κομμάτι της Ελλάδας, θα ανήκε πλέον στο ΝΑΤΟ. Άλλωστε, αφότου η Τουρκία πούλησε την Κύπρο στη Μεγάλη Βρετανία, δεν διέθετε ποτέ βάση στο Νησί για την ασφάλεια της τουρκικής Επικράτειας. Αλλά ούτε και οι Συμφωνίες της Ζυρίχης έδωσαν στην Τουρκία τέτοιο δικαίωμα. Εν τούτοις, αναγνωρίζουμε ότι, κάτω από τις σημερινές συνθήκες, λόγοι ψυχολογικοί και λόγοι γοήτρου δυσκολεύουν την Τουρκία να δώσει τη συγκατάθεσή της για την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, χωρίς να πάρει ανταλλάγματα. Γι' αυτό είμεθα πρόθυμοι να δώσουμε στους Τουρκοκυπρίους ειδικές εγγυήσεις, που να μή μειώνουν την Ελληνική κυριαρχία και την ενότητα του κράτους. Δεχόμεθα, επίσης, να εκμισθώσουμε στην Τουρκία μια περιοχή, για μια λογική περίοδο, για την εγκατάσταση μιας Τουρκικής βάσης.

ε. Η Ελλάδα δέχεται να υποστηρίξει την ιδέα της Τουρκικής βάσης, ακόμη και αν ο Αρχιεπίσκοπος διαφωνεί σ' αυτό, και ελπίζει ότι θα μπορέσει να πείσει ένα σημαντικό μέρος του λαού της Κύπρου να την αποδεχθεί, αρκεί η έκταση της βάσης να είναι περιορισμένη, να αντιστοιχεί π.χ. στην έκταση των Βρετανικών βάσεων, που υπάρχουν σήμερα στην Κύπρο.

Η πρότασή σας, όμως, - που αντιλαμβάνομαι ότι είναι αποτέλεσμα επίπονων διαπραγματεύσεων - υπερβαίνει κατά πολύ την απαραίτητη για την εγκατάσταση μιας στρατιωτικής βάσης έκταση, και έχει το χαρακτήρα περιορισμένης διχοτόμησης.

Δυστυχώς, δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε μια τέτοια πρόταση. Τις δυσκολίες επιτείνουν οι ψυχολογικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην Κύπρο, μετά τους πρόσφατους βομβαρδισμούς αστικού πληθυσμού από τους Τούρκους. Το κλίμα στο Νησί είναι αυτή τη στιγμή πολύ δυσμενές για την Τουρκία και το ΝΑΤΟ. Και είναι επίσης δυσμενές για την Ελλάδα, γιατί απουσίασε κατά την Τουρκική επίθεση.

στ. Αντιλαμβανόμεθα, ότι έχετε εξαντλήσει όλα τα μέσα να πείσετε τους Τούρκους να περιορίσουν τις αξιώσεις τους. Ως εκ τούτου, δεν σας απευθύνω έκκληση γι' αυτό.

Ομολογώ την απόγνωση και την απογοήτευσή μου για τη μη επίτευξη συμφωνίας. Τώρα απομένει σε μας να κάνουμε ό,τι μπορούμε, για να διαφυλάξουμε την ειρήνη στο Νησί μέχρι την ερχόμενη Σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, στην οποία στηρίζουμε όλες μας τις ελπίδες για την αποδοχή της αρχής της αδέσμευτης ανεξαρτησίας, που να περιλαμβάνει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης".

21.08.1964

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Ζ” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ «ΠΛΑΖΑ»

1. Οι Συνθήκες Ζυρίχης – Λονδίνου είναι ανεφάρμοστες και πρέπει να αντικατασταθούν.

2. Καταδικάζεται και παραμερίζεται η λύση του “Γεωγραφικού διαχωρισμού των δύο κοινοτήτων και της δημιουργίας ομοσπονδιακής κυβέρνησης”.

3. Αναγνωρίζεται στον Λαό της Κύπρου το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως με βάση το δημοκρατικό κανόνα της πλειοψηφίας.

4. Επίσημο αίτημα της Ελληνοκυπριακής ηγεσίας είναι η αποδέσμευση από τις συμβατικές της υποχρεώσεις που περιορίζουν την ελευθερία επιλογής.

5. Η διατήρηση της Κύπρου ως ανεξάρτητου Κράτους, πρέπει να πηγάζει από την ελεύθερη απόφαση της κυβερνήσεως και του λαού της Κύπρου και όχι να επιβληθεί.

6. Η όλη λύση που θα προέλθει να τεθεί κάτω από την εγγύηση των Η.Ε.

Η Τουρκική Κυβέρνηση απέρριψε την έκθεση Πλάζα. Ο Πλάζα παραιτήθηκε και κανένας άλλος δεν διορίστηκε στην θέση του.

Η Έκθεση Πλάζα ήταν μια άριστα θεμελιωμένη εργασία, ευσυνειδητη και περιείχε προτάσεις δίκαιες, λογικές και άγγιζαν τις προσδοκίες οριστικής λύσεως του Κυπριακού προβλήματος.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Η” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ « ΝΙΧΑΤ ΕΡΙΜ»

Τα βασικά σημεία των εκθέσεων ήταν:

1. Οι διεκδικήσεις της Κύπρου από την Τουρκία θα πρέπει να στηρίζονται σε πολιτικούς λόγους. Όμως, προκειμένου να μην δηλητηριάζονται οι σχέσεις Βρετανίας – Τουρκίας – Ελλάδας, αν παραχωρηθεί αυτοδιοίκηση στο νησί, η καλύτερη λύση είναι η μέση λύση διχοτόμησης.

2. Στο νησί υπάρχουν δυο διαφορετικές κοινότητες, η κάθε μια από τις οποίες έχει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Το μέλλον των δύο κοινοτήτων, των δύο λαών, ανεξαρτησία, ένωση με την μητέρα-πατρίδα, συνέχιση της Βρετανικής κυριαρχίας θα αποφασισθεί κατόπιν δημοψηφίσματος ξεχωριστά σε κάθε μια.

3. Η αρχή της αυτοδιάθεσης θα πρέπει εφαρμοσθεί με την μετακίνηση Ελληνικών πληθυσμών έτσι ώστε να υπάγονται στη διοίκηση της αρεσκείας τους. Τέτοια μετακίνηση δεν συνιστά άσκοπη ταλαιπωρία αλλά θα βοηθήσει να μην καταπατηθούν τα δικαιώματα της Τουρκικής κοινότητας που σήμερα είναι μειοψηφική, θα ικανοποιηθεί η ασφάλεια της Τουρκίας και θα αποφευχθεί μια μελλοντική κρίση.

4. Η Τουρκία θα πρέπει να καθορίσει την προσφορότερη γι’ αυτήν μορφή διχοτόμησης λαμβάνοντας υπ’ όψη τα οικονομικά και στρατιωτικά της συμφέροντα καθώς και τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων. Στην ασφάλεια της περιοχής που θα παραχωρηθεί στους Ρωμιούς της Κύπρου θα πρέπει να συμμετέχει και η Τουρκία γιατί το θέμα σχετίζεται με την ασφάλεια της καθώς και της Μέσης Ανατολής. Η Ελλάδα δεν δύναται να ζητήσει το ίδιο δικαίωμα για την Τουρκική περιοχή διότι το νησί απέχει από την Τουρκία 45 ν.μ ενώ από την Ελλάδα 600 ν.μ.

5. Πρέπει να επιδιωχθεί η ελεύθερη μετάβαση Τούρκων προς την Κύπρο. Υπό την προϋπόθεση ότι θα λάβουμε τα μέτρα μας το σύνολο του Τουρκικού πληθυσμού μπορεί να αυξηθεί στο ποσοστό που ανερχόταν επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τότε δεν θα ανησυχούμε για την έκβαση του δημοψηφίσματος που θα γίνει είτε για τον καθορισμό του συνόλου της νήσου είτε της διχοτόμησης.

Η έκθεση που συντάχθηκε το 1956 και καθόρισε ευδιάκριτους βραχυπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στρατηγικούς στόχους από τους οποίους δεν απέκλινε η Τουρκική εξωτερική πολιτική επί του Κυπριακού. Σε αυτό συνετέλεσαν όλες οι τουρκικές κυβερνήσεις των τελευταίων 55 ετών που δεν παρέκλιναν από τις βασικές αρχές , όπως επίσης και οι αντίστοιχες στρατιωτικές ηγεσίες που όποτε κλήθηκαν έδωσαν λύσεις χωρίς την όποια πολιτική παρέμβαση.

Ως συμπέρασμα, οι εκθέσεις αυτές παρότι συντάχθηκαν το 1956, εντούτοις 55 χρόνια μετά παραμένουν επίκαιρες αλλά και μείζονος στρατηγικής σημασίας έγγραφα, λόγω της συνέπειας και της σταθερότητας με την οποία οι Τουρκικές κυβερνήσεις της ακολούθησαν.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

6ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Λευκωσία, 14 Ιουν 2016

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ “Θ” ΣΤΗΝ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΧΗ (ΠΖ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

1. Αβέρωφ Ευάγγελος, « Ιστορία χαμένων ευκαιριών, Κυπριακό, 1950-1963 », Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1982.
2. Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, « Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση. Από την Κύπρο έως τα Ίμια στους S-300 και το Ελσίνκι, 1955 – 2000», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2001.
3. Δεκλέρη Η. Μιχαήλ, « Κυπριακό 1972 – 1974 : Η τελευταία ευκαιρία», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003.
4. Δρουσιώτης Μακάριος, « Από το Εθνικό Μέτωπο στην ΕΟΚΑ Β΄». Λευκωσία : Συγγραφέα, 1994.
5. Κληρίδης Γλαύκος, « Η Κατάθεση μου », Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία 1988.
6. Κρανιδιώτης Νίκος, « Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974 », Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1985.
7. Παντελής Σταύρος, « Νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις Φλώρος, Αθήνα 1985.
8. Παπαγεωργίου Σπύρος, « Από τη Ζυρίχη εις στον Απίλα, Εκδόσεις Λαδιά, Αθήνα 1983.
9. Παυλίδης Άντρος, « Η Ιστορία της Κύπρου ». Εκδόσεις Φιλόκυπρος, Λευκωσία 1993.
10. Κιζιλγιουρέκ Νιαζί, « ΚΥΠΡΟΣ : Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών», Εκδόσεις Μαύρη Λίστα, Αθήνα 1999.

11. Κουλουμπής Θεόδωρος, «Κυπριακό, Λάθη, Διδάγματα και Προοπτικές», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1996.
12. Ευθυβούλου Άλεξ – Γιάγκου Μαρίνα, « 100 Χρόνια Κύπρος», Εκδόσεις Πολιτιστικό Κέντρο Ομίλου Λαϊκής, Λευκωσία 2001.
13. Γιάννος Ν. Κρανιδιώτης, "Το Κυπριακό Πρόβλημα, 1960-1974", Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1984.
14. Άντρου Παυλίδη, «Ιστορία της Νήσου Κύπρου: Από την αρχή έως σήμερα», Εκδόσεις Η. Επιφανίου, Λευκωσία-Αθήνα, 2013.
15. Π. Παπαπολυβίου, Α. Συρίγου και Ε. Χατζηβασιλείου, «Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2013.
16. Κώστας Ν. Χατζηκωστής, «Έξι Προεδρικά Πορτραίτα», Εκδόσεις Γερμανός, Θεσσαλονίκη 2015.
17. Γιάννος Χαραλαμπίδης, «Κυπριακό: Διπλωματικές Ίντριγκες», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011.
18. Niyazi Kizilyürek, «Γλαύκος Κληρίδης: Η πορεία μιας χώρας», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα ΑΕ, Αθήνα 2006.
19. Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, «Η Ελληνο-Τουρκική Σύγκρουση: Από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S300 και το Ελσίνκι, 1955-200», Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2001.
20. Ντίνος Ηλιάδης, «50 Ιστορικές στιγμές που σημάδεψαν την Κύπρο», Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2011.

Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος

1. Περιοδικό «Κύπρος – Ιστορία», Τεύχη ΙΑΝ 2002, ΔΕΚ 2002, ΙΑΝ 2003.
2. Περιοδικό «ΧΡΟΝΙΚΟ», Τεύχη 85,100, 104, 109 και 111.
3. «ΤΟ ΒΗΜΑ», Φύλλο Α22-Α24, 18 Νοε 2001.
4. «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Φύλλο 20, 2 Δεκ 2001.
5. «ΤΟ ΒΗΜΑ», Φύλλο Α32, 9 Δεκ 2001.
6. «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Φύλλο 12, 16 Δεκ 2001.
7. «ΤΑ ΝΕΑ», Φύλλο 8, 15-16 Δεκ 2001.
8. «Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ», Φύλλο 7, 30 Δεκ 2001.

9. «Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ», Φύλλο 3, 31 Δεκ 2001.
10. «ΤΟ ΒΗΜΑ», Φύλλο Α12, 13 Ιαν 2002.

Διαδίκτυο

1. Επίσημη Ιστοσελίδα Κυπριακής Δημοκρατίας, www.cyprus.gov.cy.
2. Ηλεκτρονικό Βιβλιοπωλείο, www.mathisis.com.